

Gaupasa Beldurrezko eta Fantasiatzko Zinema Astean

E u s k a l

ARGIA

H e r r i k o A s t e k a r i a

01830

**Joseba
Sarrionandiarekin
elkarrizketa**

IDAZLEA ERBESTEAREN HOTZETIK

Jose Ignacio Ruiz Olabuenaga

"Zutabegile batzuek gorroto handia ereiten dute Espainian"

Bidalketa gasturik gabe

ARGIAren egutegia 2002

Tuterako ARGIA ikastolarekin

Salneurria: **Egutegia 950 pta.** (100 pta.ko laguntza barne)
Egurrezko taula 7.500 pta.

ARGIAren eaitegia erosiaz, 100 pta. Tuterako ARGIA ikastolarentzat.

2002ko egutegiak eguneroko informazio erabilgarriaz gain (eguzkia, ilargia, santutegia, euskal izendegia) irakurgai berriak dakartza, guztiak ARGIAko kolaboratzaile kualifikatuenek prestatuak:

Bentak (Muskilda Tellabide)
Bertoak (Martin Aramendi)
Dantza (Jon Maya)
Errezetak (Onintza Enbeita)
Europako Batasuna (Izaskun Jauregi)
Euskal diaspora (Joseba Etxarri)
Euskal izenak (Mikel Hoyos)
Euskal txokoak (Iosu Etxaniz)

Futbola (Jaione Aizpuru)
Jakingarriak (Joxerra Aizpuru)
Komikiak (Iosu Etxaniz)
Landareak eta zuhaitzak (Jakoba Errekondo)
Musika (Joxemi Saizar)
Osasuna (Jabier Agirre)
Txistea (Kike Amonariz)

ESKAERA ORRIA

ARGIA: 142 Posta Kutxa • 20.160 LASARTE-ORIA • Tel.: 943371545 • Faxa: 943361048
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

IZEN-DEITURAK: _____

HELBIIDEA: _____

POSTA KODEA: _____ HERRIA: _____ HERRIALDEA: _____

TEL.: _____ E-POSTA: _____

IZENBURUA

PREZIOA

ALEAK

GUZTIRA

☐ **TRANSFERENTZIA:** Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ **KONTUA:** TITULARRAREN IZEN-DEITURAK _____ N.A. / N.I.E. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea				
-----------	--	--	--	--

Sukurtsala

--	--	--	--

K.D.

--	--

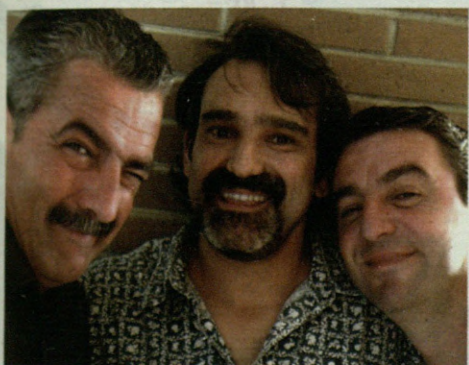
Kontu zenbakia									
----------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Diseinua: antza S.A.L.

ALBERTO ELOSEGI

■ Arrain kontserbak: Punta-puntako itsas uza 12

DANI BLANCO

■ Golden Apple Quartet: "Ez dugu ezer asmatu, baina geure estiloa sortu dugu" 20

■ Joseba Sarrionandia: "Angustia eta konfusio handiarekin idatzi dut nobela" 28

MIKEL MARTINEZ

■ Antzerkia. Peoiek xake-jokoa aldatu ahal izango balute... 40

ORRIZ ORRI

Oihartzunak 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarriketa: Jose Ignacio Ruiz Olabuenaga, Mikel Asurmendi 9

EKONOMIA

Arrain kontserbak. Punta-puntako itsas uza, Daniel Udalaiz 12

EUSKARA

"Mantxut", edozein hankabiko agusatzeko modukoa. Katixa Garate 16

GIZARTEA

Irratia.com: Eta diala arratoi bihurtu zen. Jon Torner 18

Elkarriketa: Golden Apple Quartet. Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre 20

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 26

Elkarriketa: Joseba Sarrionandia. 28

Beldurrezko zinema astea: Gaupasa zinean. Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre 36

Antzerkia: Peoiek xake-jokoa aldatu ahal izango balute... Ainara Gurrutxaga 40

Orain dela 30 urte Pilar Iparragirre 43

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 46

Agenda 49

Bizia 50

Ihesi 51

Denborapasak 55

IRITZIAK

Politika: Gorka Espiau 8

Kultura: Antoine Bastero 25

Azkena: Iñaki Murua 58

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitalpen horien editorea laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Azaroko

Larrun

Mugarik gabeko pentsamendua

Akabo pilota telebistarik gabe.

Eskutik eta sortzear den enpresarien elkarte mahaian eserita noiz?

Araudiaren beharra: oihanaren legea da nagusi orain.

Bost urte barru orain duen osasuna izango du?

Esku pilota gaur eta bihar

Mahaikideak:

■ Karmelo Ariznabarreta

■ Mikel Bringas

■ Xabier Euzkitze

■ Patxi Mutiloa

Iritziak:

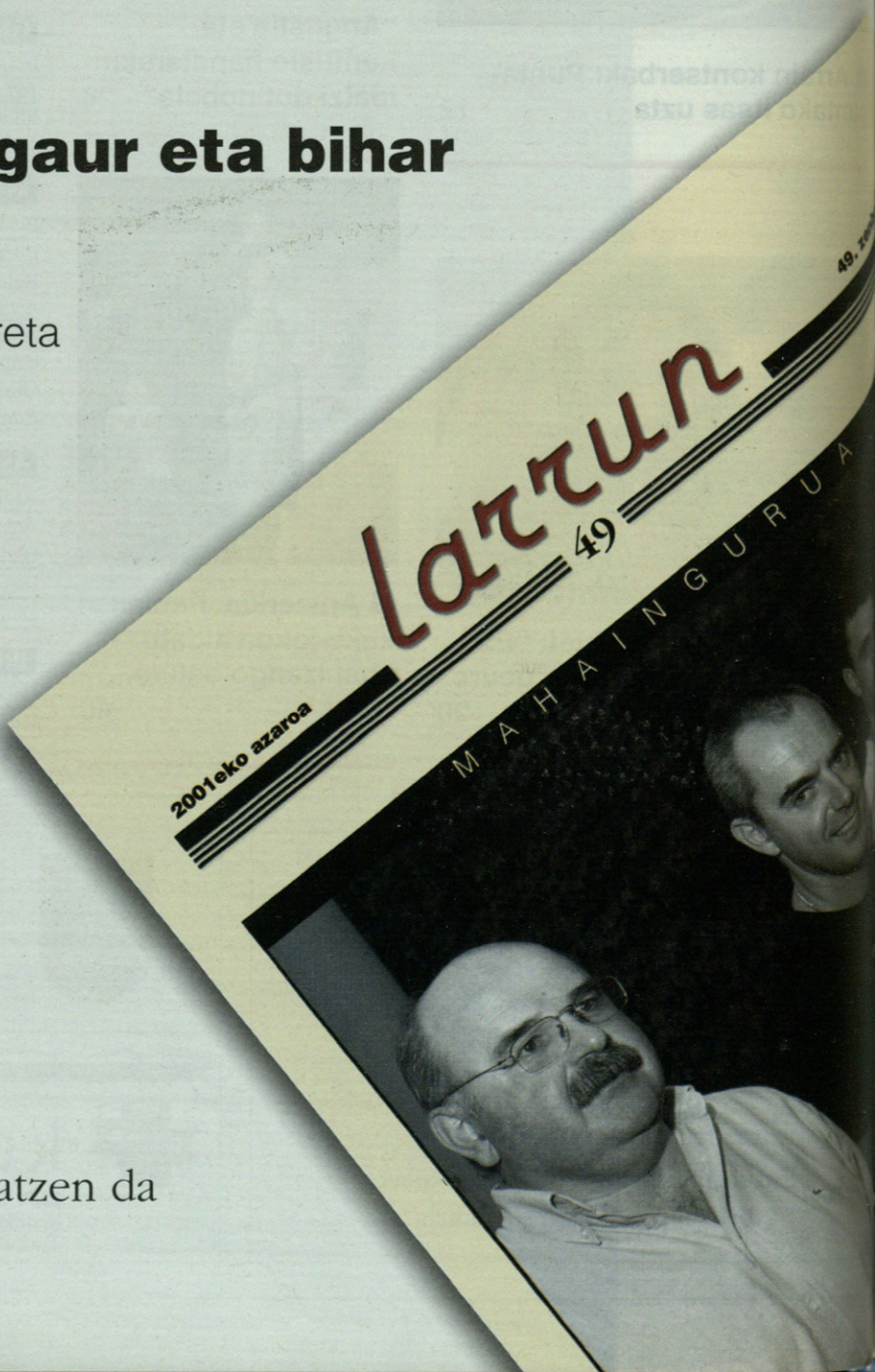
Koldo Aldalur

Ander Letamendia

Iñigo Salbidea

Josu Torre

LARRUN hilero banatzen da
doan ARGIArekin.

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun
Jauregi, Xabier Letona.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
(komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.
64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
3. eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria ...17.300 pta./104 euro

Ipar Euskal Herria ...828 lib./126 euro

Espainia ...17.300 pta./104 euro

Beste atzerriak ...22.145 pta./133 euro

Airez ...34.600 pta./208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Zuzenketa

Normala denez, interes handiaz dut
"Larrun 48" alea. Baina zuzenketa bat
eskatu nahi dizuet gogo osoaz. Honekin
batera, hain zuzen, Jakin 26an argitara-
tu zen artikularen fotokopia bidaltzen
dizuet honetan.

P. Alberdik idatzi zuenaren aurka, titu-
lua hau zen: "Marxismoa modan egon
zan"; eta ez "Sozialismoa modan egon
zan". Nik ez nuen hori idatzi, eta ez
nuen pentsatzen. Hain zuzen ere...

Nik ez nuen onartzen (are gutxiago
orain) "Sozialismo=Marxismo" ekua-
zioa. Hain zuzen modaren kontra joa-
nez; eta hain zuzen Rikardo Arregik eta
beste milak garai hartan (hartan baka-
rrik??) egiten zuten kidetzaren aurka,
marxisten lapurreta ideologikoa salatu

nuen behin eta berriz.

Errakuntza hori berriz ere Alberdik
egin, eta zerok aintzakotzat emanez,
orduko errakuntzak berritzen eta berrin-
dartzan dituzue. Bertrand Russell, adi-
bidez, sozialista zen, baina ez zen mar-
xista. Ni orduan sozialista nintzen,
orain bezala, baina marxista ez.

Ez dut bat ere gogorik orain 34 urteko
eztabaida paranoiko haietan murgiltze-
ko asmorik noski! Baina egiari bere
bidea.

Aski izan da garai hartan (eta ondoko
urte askotan) arazo honen inguruan
jasan nuena, orain berriro jasateko.
Gezurra gezurra baita.

JOSE LUIS ALVAREZ

ENPARANTZA "Txillardegia"

■ Chappatte, Suitzako "Le Temps" egunkarian

Hiruko Txikian

HUTSA

Daukat barrua. Ordenagailua-
ren aurrean jarrita, zertaz
idatz nezakeenaren bila deus
ere gusturik gogora etortzen ez
zaidala. Aitortu behar dut barrua
hutsa baino, gogoia, idazteko gogoak
joan zaizkidala Madrileko kotxe
bonba eta Bilboko hilketaren ondo-
tik. Bixente Ameztoti zendu berria
nuen buruan. Haren aspaldiko irudia,
aldizkari honen azalak egiten zitue-
neko garaikoa. Eta berarekin batera
Rotu Astrain zenarena, astero Bixen-
teren lanaz arduratzen zenarena hain
zuzen. Baina ezin. Urteak joan eta
urteak etorri, kartzelak eta hilerriak

lekuko amaitzen ez den zorabio
batean bizi, eta sufrikarioa ingurutik
aldentzeko gauza ez gara. Eta orain
urte batzuk gizartearen aurrean
genuen irudi on txukun hura xahu-
tzen ari garela ikusten dut. ETak are-
rio eta etsaiei hogeita hamaika eskura
ematen diela ezker abertzalea zuzen-
ki kriminaliza zezaten, bere proposa-
men politikoez gizaratean inoiz leku-
rik izan ez dezan. Txokora eramán
nahi gintuzten, eta nago guk ere txo-
kora nahi dugula kideen arteko epele-
ra, herritar soilengandik urrun baina
herriari kantuka ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ARRANTZALEAK EUROPAN

Gure arrantzaleak aurreko astean antxoak arrantzatzeko eskubidea duten ur frantsesetara joan ziren. Bere garaian adostutako akordioaren arabera, Kantabriako eta Euskal Herriko arrantzaleek urtean 9 milioi kilo antxoak arrantza ditzakete ur frantsesetan. Arrantzale frantsesak, ordea, hau eragozten ari dira. Iruzkina hau idazteko garaian ez dakigu gauzak zertan diren. Eta laster legatzarena ere helduko da. Bien bitartean, Espainiako eta Frantziako Estatuak eta EB-k ez dute ezer egiten egoera hau konpontzeko eta bere garaian adostutako akordioak betearazteko. Larriena zera da: euskal arrantzaleak gobernari gabe daude, EBN defenda diezaiekeen Espainiako Gobernari gabe eta Eusko Jaurlaritzari, berriro, Europar erabakiak hartzeko gaitasunik gabe ikusi da eta "Espainiaz" kexatu besterik ez du egiten. Egoera honek estatutuak euskaldunon interesak defendatzen ez dituela adierazten du berriro. Eta beraz, marko subirano berri bat bilatu behar dela, non euskaldunok, beste herrialdeen eskubide berdina izanik, Europako eta munduko foro guztietan ahotsa izango duten.

◆ DANIEL UDALAITZ

AZNAR PROTAGONISTA LIDON-EN HILETA ELIZKIZUNETAN

JOSE Maria Aznar Espainiako gobernuburua Jose Maria Lidon epailearen hileta elizkizunetan egon ez izanak hautsak harrotu ditu eta inork gutxi ulertu du PPK arrazoi gisa agertutako "protokolo eta segurtasun" arazoak. Esan ez den beste zerbait zegoela aipatu dute batzuek, harrokeriaz eta protagonismo gogoaz ere mintzo izan dira beste batzuk. Ingurukoek ere kritika gogorak egin dizkiote. "El Correo" egunkariak hala zion editorial batean: "Berotasunik ere ez zuen eskaini eta, jakina, Aznarrek ez zuen asmatu elizkizunetara ez joatearekin; elizaren azken lerrotik balitz ere, han egon beharko zukeen, sendiari bere sostengua adierazten".

LIDONEN HILKETAREN AURKAKO KRITIKAK LAB SINDIKATUAN

LAB-EKO administrazioa eta justiziako sekzio sindikalak, Jose Maria Lidonen hilketa arbuiatzen zuela eta irtenbide elkarrizketatua oztopatzen zuela agertu zen zenbait komunikabidetan. Sekzio horretako langile batzuk izan zirela azaldu zen beste batzuetan, eta sindikatuaren zuzendaritzako kide batek ere batzuk zirela azpimarratu zuen.

HARRERA EPELA NAFARROAN ESPAINIAKO PRINTZEARI

EUSKAL gizartea ohitu da aldi behin Espainiako errege familia euskal lurretan ikusten. Garai bateko istilu hotsa baredu da jada. Aldian aldiko presentzia horrek, ordea, ez du balio izan euskal gizarteak berotasunez har ditzan, Espainiako beste hainbat tokitan ikusi ohi dugun gisan. Protokolo instituzionalaren hotza nagusi ohi da. Nafarroak ere hotz hartu zuen Iruñean eta hegoaldean topatu izan zuen herritar eta hautetsien berotasun pixka bat.

BALIZKO HERRI KONTSULTAZ

LEGEALDI honetan Juan Jose Ibarretxeren

MIKEL MARTINEZ

Gobernuak herri kontsulta bat egingo du EAEn. Hori da bederen zirkulu politiko gehientsuenetan egiten den hipotesia. Espainiako Legebiltzarren baimenik izan ezean, ordea, ezingo luke egin eta Madrilatik eragotzi egingo litzateke.

■ Espainiako Printzea Nafarroan.

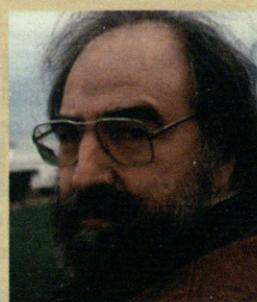
B A H E A

• Imanol Zubero, BAKeko kideak "El País"en, ezker abertzaleko erakundeek egin dituzten elkartasun eskaeren aurrean: "Eta isilik direnek esango baliete atxiloteta horiek 'gatazkaren ondorioak' besterik ez direla. Eta esango baliete ez dela nahiko 'alde bateko biktimez' bakarrik ohartzea? Eta esango baliete gaitzespenek ez dutela ezertarako balio eta eurek behinbetiko irtenbidea nahi dutela? Eta esango baliete, euskal herritarren egiazko beldurra ez dela Garzonen hurrengo zerrendan egotea, ETArenean egotea baizik?".

GATAZKAREN ZURRUNBILOAN

ETAk euskal politikagintza baldintzatzen duela ez da zalantzarik, joan den asteko Madrilgo bonba-autoa eta Jose Maria Lidon epaile eta irakaslearen hilketa zorigaiztoko azken lekukoak. Zalantzarik ez den moduan ETArean aurrean euskal gizartearen gehiengoak erakusten duen arbuioa eta gaitzespenaren gainean. ETA elikatu ohi duen ezker abertzalean ere gero eta sostengu estuagoa bide du. Zalantzarik ez, halaber, oraingoz ETAk bere ekintzekin jarraitzeko duen ahalmenaz. Indarkeria eta errepresioaren zurrumbilo historikoan murgildurik, gatazka egoerak irtenbiderik ez duela dirudi berriz ere.

■ F. Letamendia.

IZPIAK

Francisco Letamendia 'Ortzi' EHuko unibertsitateko irakasleak salatu egin du katedra bat ematerakoan irakaskuntza eta jakintza mailako irizpideak baino irizpide politikoak hartu direla kontuan, eta hala katedra Edurne Uriarte irakasleari eman zaiola. Modu ez ohikoan Letamendiak ez zuen ezta lehenengo frogasatu, hori gehiengoak samur pasatzen duenean. Meritu akademikoaren artean Letamendiak 12 liburu dauka eta 12 urteko ikerketaldia. Uriartek liburu bat du eta sei urteko ikerketaldia. Uriarte PSEko kidea zen udara arte -baja eman zuen- eta ETAk eztanda egin ez zuen lehergailu bat jarri zion iaz unibertsitatean.

Iratxe Sorzabalen tortura salaketek zer esanik ematen jarraitzen dute. Torturaren Aurkako Taldeak jakinarazi duenez, salaketarekiko auziak berebidea jarraitzen du Madrilén. Horrez gain, Mertxe Agundez Arartekoak Europako Kontseiluaren menpe dagoen Torturaren Aurrikuspenerako Batzordearen aurrean aurkeztuko du kasua. Halaber, salatua Guardia Zibila denez, Espainiako Herri Defendatzailerik ere kasuaz ardura dadila eskatuko dio.

Egungo PPren Gobernutik bai, baina beste gobernu mota batetik ere bai? 2004an Espainian hauteskunde orokorrak izango dira eta EAEkoak, aldiz, urtebete geroago. Zenbaiten ustez, Ibarretxek orduan dei dezake herri kontsulta, beti ere gobernu berriaren jarrera egungoaren desberdina balitz. Hipotesi ugari egingo bide da aurrerantzean ere, bai erreferendumaren gauzatzeaz, bai dataz eta, garrantzitsuenak, galderaren edukiaz ere bai.

EUROPAKO BATASUNAK KEINUA EGIN DIE PP ETA PSOE-RI

JOSE Maria Lidon epailearen hilketa gaitzesteko komunikatua argitaratzean Europako Batasunak sostengu keinu argia egin die PP eta PSOEri, lehenbiziz bereizi zituen "indar demo-

kratikoak" eta "muturreko euskal indarrekin itunak egiten dituztenak". 2002ko lehen seihilekoan Espainiari dagokio Europako Batasuneko Lehendakaritza, eta keinu hau testuinguru horretan ulertu behar da seguruenik.

TENTSIOA PSE-REN BAITAN

GIPUZKOAKO PSE-EEren baitan ikusmirandia zegoen Nicolas Redondo Terrerosen 'Egiguren txostenean' sar zitzakeen aldakuntzez, eta honek PSEko idazkariordearen txostenarekiko suposatuz zezakeen desautorizazioaz. Bada, dirudienek, hori guztia gauzatu da jada eta orain ikusi beharko da ideien borroka honek epe ertainean organikoki aldaketarik dakarren ala ez, Redondo Terreros botoen %51rekin atera baitzen idazkari nagusi.

• Garbiñe Biurrun epaileak 'Egunkaria'ri: "Ez dakit Madrilgo gobernuak justizia erabili izan duen bere estrategia politikorako. Estatu honetan justizia independentea dela esan dezakegu, eta horrela jokatzeko du, gehienetan behintzat. Horrelako zerbait gertatu bada apurtzeko patologia izango litzateke".

• Arnaldo Otegi, 'Gara': "Klabe neostatutarioetan Estatuarekin itun berri bat egiteko baldintzak birsortzen ari da EAJ. Hori egiteko ezker abertzalearen diskurtsoa klonatzen ari da, autodeterminazioaren izenean, lurraldetasuna, herri kontsulta, eraikuntza nazionala..."

IRAren indarra

Ipar Irlandako IRA erakundeak armak uzten hasi behar dela iragartzea, gertaera historikoa da Irlandako bake prozesuan. Izan ere, berehala haren mugarri bilakatu da, Downing Streeteko azalpenarekin, Mitchell printzipioekin eta Ostiral Santuko Itunarekin batera. Hauek guztiak nortasun gatazkei, egungo nazioarteko gizartean heltzeko era berri bat bezala har daitezke.

Irlandako mugimendu errepublikarraren historia gogoan hartuz, zeinean armen aferak beti leku sinboliko garrantzitsu bat bete baitu, erabaki hau baloratu egin behar da, bake prozesuarekiko konpromiso adierazpen ezin zailagoa baita. Baina, batik-bat, indar erakustaldi handitzat har daiteke. Norberaren planteamenduek duten indarraren baitan konfiantza izanda bakarrik, eta gatazkaren ziurtasunak bakearen jakinez aldatzeko adorea edukita soilik uler daiteke erabaki hau.

MUGIMENDU errepublikarrak, nahi izanez gero, aurkituko zuen arrazoirik armak ez uztea argudiatzeko: talde paramilitar unionisten ekinbidea, polizian aldaketarik eza, desmilitarizazioaren blokeoa, ipar-hegoa erakundeak abian jarri ez izana, etabar.

Hala ere, zailtasun hauek guztiak gora-behera, bere alde-tik, gauzak aurrera eginarazteko duen ahalmen mugatua aztertzeari ekitea erabaki du. Hau da, bere indarretan konfiantza izan du aldaketa-motore gisa.

Zalantzarik gabe, erabaki honen interpretazioak balorazio desberdinak izan ditzake. Nolanahi ere, ñabardura batzuetatik eta besteetatik haratago, ukatu ezin den gertakizun objektibo eta erabakigarri bat badago. Ipar Irlandan, laurogeita hamargarren hamarkada hasieratik, elkarriketa eta negoziazioa prozesu baten bizkarrezurra izan dira. Eta prozesu hark, duela lau urtetik, bake ez erabateko bati lekua eman dio, eta gaur egun, behin-behineko arma uzteari bidea ireki dio.

Jatorri politikoko indarkeria jasaten duten munduko leku guztientzat berri honek itxaropen mezu bat dakar. Indarkeriak gaizkituriko banaketa politikoa bizitzen den egoeretan, gatazkak konpontzeko elkarriketaren tresnaren egokitasuna, eraginkortasuna eta legitimitateari buruzko eztabaidan berri honek duen eragin zuzena garrantzitsua dela.

Gurean, ordea, bake prozesu blokeatu honetan, elkarriketaren aldeko apustuak gaitzespen gogorrenak jasotzen ditu. Elkarriketa "txantajeari amore ematea", "indarkeriari oxigenoa emateko estrategia hutsa" edo "erlatibismo moralaren ondorioa" baino ezin daiteke izan. Halako argudioen aurrean, Irlandako bake prozesuak argi erakusten du elkarriketa hala ikus-tea txikieria intelektualean ibiltzea dela.

DANI BLANCO

Gorka Espiau

Elkarriko arloko koordinatzailea

"Egia da gatazka bakoitza desberdina dela bere sorreran eta bere izaeran. Baina egia da ere bai, konponketarako metodoek eta prozedurek irizpide berak izan ditzaketela egoera batzuetan zein besteetan"

BIZI dugun blokeo politiko egoerak berak frogatzen du elkarriketa ukatzeak ez dakarrela konponbiderik. Hipotesi bezala bederen, onartu beharko litzateke elkarriketa prozesua tresna egokia eta demokratikoa izan daitekeela bakea lortzeko edo bizikidetzat normaltzeko, bizikidetzat hura desadostasunek, banaketek eta indarkeriak astintzen dutenean. Egia da gatazka bakoitza desberdina dela bere sorreran eta bere izaeran.

Baina egia da ere bai, konponketarako metodoek eta prozedurek irizpide berak izan ditzaketela egoera batzuetan zein besteetan.

Nolanahi ere, elkarriketaren balio eraldatzailean sinesten badugu, ezin gara gelditu besteek noiz abiatu zain. Bakoitzak, bere eragin esparruan, ekimenari ekin diezaioke. IRAren erabakiak argiki erakusten du distentsioak eta elkarriketa politikoei duten indarra ●

J O S E I G N A C I O R U I Z O L A B U E N A G A

ETak Jose Maria Lidon magistratua eta Deustu unibertsitateko irakaslea hil aurretik solastatu ginen Jose Ignacio Ruiz Olabuenagarekin. Soziologo honek biolentzia gaitz bat bezala jotzen duela esan digu, baina, biolentzia giza historiaren motorea dela aitortu ere bai.

“ZUTABEGILE BATZUEK GORROTO HANDIA EREITEN DUTE ESPAINIAN”

Lizarra-Garaziko Akordioaren garaian, 1988an, Ruiz Olabuenaga irakasleak prentsaren azterketa kualitatibo bat egitea proposatu zien Deustuko unibertsitateko bere ikasleei. Hiru gai eman zizkien aukeran: langabezia, egungo gazteriaren morrontza eta euskal nazionalismoa hizpide duen Espainiako prentsaren zutabegileen azterketa. 80 ikaslek azken gai hau lehenetsi eta 30 zutabegileen artikulua aztertu zituzten. Emaita “Opinión sin Tregua” (Visos y denuestos del nacionalismo vasco 1998-1999) liburua da; “Información y propaganda ante el conflicto vasco” izeneko liburuaren osagarria.

■ **Euskal nazionalismoarekiko itxurak eta laidoak aztertu dituzu “Visos y denuestos del nacionalismo vasco” liburuan. Zeri buruzkoa da liburua?**

Prentsak iritzi-zutabeei buruz. Hiru kazetari mota dago. Bat: mezua helarazten duena. Bi: ekimen politiko baten soldatepeko konspiratzailea. Eta hiru: Estatuaren defentsan ari den kazetari zelataria. Espainiako prentsan, iritzi-zutabeak idazten dituen laugarren kazetari mota bat gehitu behar zaie hiru hauei. Kazetari honek berezko idazkera edo estilo bat sortu du Espainiako kazetariaren: “estilitismoa”. Hitz hau ez dator “estilo”tik, “estilita”tik baidzik. Artikulugile honek ezaugarri berri bat darabil euskal nazionalismoaz idazten duenean, itxura (edo itxurakeria) eta laidoa (edo iraina) darabiltza euskal nazionalismoaren aurka bereziki.

■ **Azalduko al diguzu arren, apur bat gehiago “estilita” delakoaren figura?**

Grezia zaharrean “estilita” zutabearen gainean jartzen zen ermitaua zen.

MONIKA DEL VALLE

■ **“Gorrotoa hain da handia, ezen eta, Aznarrek euskal nazionalismoarekin akordio batera iritsi nahiko balu ere, ezin izango lukeela”.**

Ermitaua edo anakoreta zaharra zutabegainean igoa bizi zen eta berak aholkatzen zituen basamortuan barrena zihoazek. Liburuan azaltzen diren iritzi-zutabegileak “estilita” haiek bezalakotsuak dira. Hau da, beren zutabeetatik “zuk ez

koloreak itxuraldatzen dituzte, nazionalismoaren kolore anitzak agertu beharrean, itxuragabeki zabaltzen dituzte bere koloreak. Iritzi-zutabe hauek deigarriak eta sentsazionalistak dira, pertsonak estigmatizatzen dituzte, baita errealtatea sinplifikatu, distorsionatu eta faltsifikatu ere.

■ **Zein da Espainiako prentsaren erantzukizuna euskal gatazkan?**

Erabatekoa. Gauza bat da egunkarietan iritzi aska-

tasuna izatea, eta beste bat egunkari batek iritziemaile hauek horrela idazten uztea. Zutabegile hauek gorroto ikaragarria ereiten ari dira Espainian. Gorrotoa hain da handia, ezen eta, egunen batean, Jose Maria Aznarrek euskal nazionalismoarekin akordio batera iritsi nahiko balu ere, ezin izango lukeela. Honezker,

□ **“Espainiako prentsak nazionalismoaren kolore anitzak agertu beharrean, itxuragabeki zabaltzen ditu bere koloreak”**

dakizu, nik badakit” esaten diete irakurleei. “Zuk hau uste duzu? Bada ez. Hone-laxe da”. Iritzia eman beharrean errealtatearen itxuraldatze bat egiten dute, alegia, itxurakeriak eskaintzen dituzte. Itxura -edo visoa- argiak begietan eragiten duen itxuragabetze bat da. Kasuon, artikulugileok euskal nazionalismoaren

Aznarrek espainol iritzi publikoa kontra dauka edozein akordio posible baten aurrean.

■ **ETAren tregua garaian zutabegile horiek treguarik gabeko iritzi-zutabe mota hori mantendu zutela diozu liburuan.**

Bai. Ordurako oso hedatua zegoen jada. Iritzi-zutabe mota hau ETAk Miguel Angel Blanco PPko zinegotzia hil zuenean indartu zen. Victoria Prego kazetariak Espainiako lau gobernuburuak -Suarez, Calvo Sotelo, Gonzalez eta Aznar- atzean zituela "A por ellos" oihua jaurti zuenean euskal nazionalismoaren aurkako hedabideen aldetiko erasoaldi ikaragarria zabaldu zuen. Euskal nazionalismoaren aurkako gerra oihua izan zen, "maccarthysmoa"ren hasiera. Izan ere, gauza bat da borroka politikoa eta beste bat gerra politikoa. Espainiako hedabideetatik biolentzia mediatiko izugarria burutzen ari da. Hitzek ez dute hiltzen baina pertsonen ideiak urratu eta bortxatu egiten dituzte. Funtsean, egoera politikoa itxuraldatu eta zaildu egiten dute.

■ **Gaur egunera etorrita, zein da hedabide hauen jarrera, zure iritziz?**

Espero genezakeen kontra, iritzi-zutabegile hauen jarrerak okerrera egin du, irainak are gaiztoagoak dira. Hedabide hauek maiztazaren 13ko hauteskundeak iragarri eta behartu zituzten. Kanpaina ikaragarria zabaldu zuten euskal nazionalismoaren kontra, ordea, frustrazio itzela jaso zuten ordainetan. Beren kanpainak porrot egin zuen eta modu eta neurri batean euskal nazionalismoa indartu dute. Hedabide hauen kanpainak indarrean segitzen du tamalez, Aurelio Artetak edota Fernando Savaterrek ildo beretik segitu nahi dute. Ez dute eskarmentu nahikoa hartu, antza; ez dute aldatu nahi behintzat.

■ **Zer bilatu duzu liburua idaztean?**

Gogo intelektual bat bete nahi izan dut. "The Economist" egunkarian agertutako berri batek animatu ninduen. Aznar jaunak euskal nazionalismoa erasotzean EAJko kideak pariak bezala tratatzen dituela zioen egunkari honek. Jeltzaleak baina, eta nazionalistak oro har, ez direla pariak esaten zuen egunkari honek, eta nik ere bai.

■ **Zer proposatzen duzu prentsa honen joera aldatzeko?**

Hasteko, pertsonen ideologiarekiko

ESTATISTIKAREN LAGUNA

Urduñan jaioa da. Bilbon bizi da. Soziologian doktorea New Yorkeko Fordham unibertsitatean. Metodo eta ikerketa irakatsi du Deustuko unibertsitatean eta meritu irakasle gisa dihardu oraindik ere. CINDES ikerketaren zentroaren zuzendaria.

Liburu ugariren egilea. Euskal migrazioa eta Euskal Herriko inmigratioa aztertutako modu berezian. Prentsan ere badu eskarmentua iritziemaile gisa.

errespetua eskatzen dut. Pertsonaren ideologia edozein dela ere, ezin da berau iraindu eta laidoztatu. Nire eredu teorikoa epailearen eredu da. Epaileak iraindu gabe tratatu behar du epaitua; errespetuz hitz egin behar dio zigortuari. Epaileak pertsona bat hiltzailetzat jotzen badu, zigorra jartzen dio, baina, "putakume edo usteldu zaitez!" esan gabe. Epaileak formala behar du izan, ez du "estilita" izan behar. Iritzi-zutabegileek ere

□ **"ETAk erakunde bezala oso zaila du irautea. Gizarte fenomeno gisa badu segitzea, ordea. 20.000 gazte inguru prest daude biolentziari ekiteko"**

horrela tratatu behar dituzte euskal nazionalistak. Euren kazetaritzak, baina, ez du justiziaren eredu segitzen.

■ **Zutabegileek euskal nazionalismoa ETAren indarkeriaren erantzuletzat jotzen dute, ordea.**

Ni ez naiz politikoa, soziologoa naiz. Ez dut zer den ondo eta zer gaizki esan behar. Gizarteak zer esaten eta eskatzen duen aztertzen dut. Jende gehienak Lizarrako Akordioa bake saioarako bidea ontzat jo zuen. Aukera zapuztu ostean ere gizartearen gehiengo bide horren alde agertzen da. Harrezkero, Batasunako jarraitzaileen erdiak ez du biolentziarik

nahi eta gainontzeko nazionalistak zer esanik ez; gehiengoak ez du indarkeriarik nahi. Izan ere, teorikoki behintzat, protesta soziala lantzen den sistema batean biolentziak ez du izaterik. Alabaina, biolentzia historiaren motorea da. Boterea duenak ere biolentziaren bidez eusten dute botereari. Triste da, baina horrela da giza kondizioa.

■ **Iritzi-zutabegile batzuen ustez, etakideak ikastolen hezkuntzaren fruitu dira. Zure azterketen arabera hola al da?**

Nire datuen arabera biolentziari ekiten dioten %83 ez dira ikastolatik pasa izan. Halaber, biolentzia praktikatzan duten euskal jatorriko katolikoak beren jatorria kanpoan dutenak baino gutxiago dira. Euskal

katoliko tradizionala hil da. Etakideak ez doaz mezara, ez dute apaizekin harremanik, ez dira ikastolan hezitako umeak ez Elizako enarak.

■ **ETAk ba al du etorkizunik?**

Ezein mugimenduk ez dio biolentziari musu-truk uko egiten. Biolentzia Estatuen monopolio da, halaber. Funtsean boterea helburu izaki, boteretik ere biolentzia erabiltzen da. Hala ere, nazioarteko egoera kontuan hartuta -Berlineko harresia eroria, EEBBen aurkako eraso eta globalizazio ekonomikoaren joera- ETAk erakunde bezala oso zaila du irautea. Gizarte fenomeno gisa badu segitzea, ordea. 15 eta 30 urte arteko 20.000 gazte inguru prest daude biolentziari ekiteko egun ere. 1975an biztanlegoaren %3 prest zegoen eta 2000n kopurua berdina da. Sostengu soziala berean mantentzen bada, biolentziak iraun dezake luzaz.

■ **Euskal nazionalismoaren izaera arrazista aipatzen dute ere bai.**

Ez dute euskal nazionalismoa zientifikoki ezagutzen, ez dira jabetu euskal nazionalismoak bizi izan duen eskarmentuaz. Euskal nazionalistak arrazistak garela esateko Sabino Aranaren testuetara jotzen dute. Adibidez, nik oraingo espainolez berba egiten dudanean, ez naiz Felipe II.aren Espainiaz ari. Egungo nazionalismoa postindustrial da, hirikoa da; komunismoa eta faxismoaren ondoan bizi izandakoa. Nik Espainiako ezkerak eta eskuinak bere historian ikasi dutela onartzen badut, bada, haiek ere onart dezaten euskal nazionalismoak ere ikasi duela. Xabier Arzalluzek Euskal Herrian jaiotzek

■ "Xabier Arzalluzek hemen jaioek soilik botoa emango balute euskal nazionalismoak irabaziko lukeela esatea ez da arrazakeria, datu objektibo eta estatistikoa da".

soilik botoa emango balute nazionalismoak irabaziko lukeela esatea ez da arrazakeria, datu objektibo eta estatistikoa da. Espainolei izorratzen die hori entzuteak, ordea. Zorroztasun historiko eta zientifiko gehiago behar da, eta errespetua.

■ Euskal nazionalismoa baserriko espresio gisa ikusten dute.

Ikusmolde hau zutabegile hauen itxurakeriaren beste ondorio bat da. Euskal nazionalista bezala azaltzen garen unetik ez omen dugu intelektualak izaterik. Euskal nazionalismoa baserri giroko fenomeno bezala ikusten dute oraindik ere, eta ez dira nonbait hiriko fenomenoia izatera pasa dela ohartzen. Euskal nazionalismoak ez zituen EAEko azken hauteskundeak irabazi herri txikietan lorturiko botoei esker; EAEko botoaren %10 da herrixketakoa. Baina, gauza bat da herri txikietako herritarren %90k boto nazionalista ematea eta beste gauza bat da nazionalisten %90 baserritarra dela esatea. Itsuen artean %90k badaki irakurtzen, baina irakurtzen dakien jendearen %90 ez da itsua

■ Inmigrazioaren gaia aztertu duzu soziologo gisa. Euskal nazionalismoak jakin al du etorkinak integratzen?

Bai. Francoren diktaduraren porrota lekuko. 1977ko hauteskunde orokorretan 1936ko emaitza berberak errepikatu ziren; Francoren 40 urteko agintaldiak ez zuten aldatu gizartearen nahia. 1977ko herritarren %80 ez zen Euskadin bizi 1936an; ez zirelako oraindik jaioak izan

edo herritarren %53 kanpoan sortua zelako. 1977ko hauteskundeetan EAEko botoemaitzen %53 etorkina zen, gehien-goia. Logikoki ez zion bere botoa euskal

nazionalismoari eman behar, baina eman zion. Egun, herritarren %30 kanpoan jaioa da. Hauen seme-alabak ordea, gero eta hurbilago dira euskal nazionalismo-tik. Euskal Herrian sortu ez den gehien-goak nazionalismoa bozkatzeko du. Hori xe da euskal nazionalismoaren indarra, pertsonen haratago doana. Azken 150 urteotan -ez politikoki ulertuta- etorkinak euskal kultura asimilatuz joan dira eta gero euskal nazionalistak bihurtuz. Euskal nazionalismoak joan den mendearen erdialdean iritsi ziren etorkin langileen seme-alabak integratu eta bere egin ditu. Adibidez, euskal jatorrikoak badu euskalduntasunarekiko fidelotasuna, eta badu euskalduna ez denarekiko erresumin moduko bat. Etorkinen euskal seme-alabak badute bi fidelotasun: euskaltasunarekiko fidelotasuna, bertan sortu direlako, eta gurasoen jatorriari fidelotasuna. Kalean kanpoko bezala ikusiak dira eta etxean euskaldunak bezala. Honek zera esan nahi du, Euskal Herriaren etorkizuna etxean dela; etorkizuna euskal nazionalismoarena da.

◆ MIKEL ASURMENDI

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz.
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

Euskal Herriko arrain kontserben sektorea, Galiziakoarekin batera, Estatu Espainiarreko edota Europako gune esanguratsuenetakoa da. Urtero 20.000 tona atun eta 2.000 tona antxoa prozesatzen dira; horko zati garrantzitsu bat Espainiara eta atzerriara esportatzen da.

PUNTA-PUNTAKO ITSAS UZTA

■ Euskal Herrian arrainaren kontserba nutrizio maila altuko gaia da, are gehiago oliba oliotan badago.

Arrain kontserben sektorea egoera onean dago eta izen handia du Euskal Herrian ezezik Europar eta munduan zehar ere eta leku askotara iristen dira haren produktuak. Galiziarekin batera, Espainiako Estatuko eta Europako gunerik garrantzitsuenetakoa da. Egoera on hori Kantauriko itsasoaren ondoko kokagune paregabearen oinarritzen da, eta euskaldunok dugun tradizio luzean. Badira enpresa batzuk urte osoan zehar aritzen direnak, baina urteko garai honetan du sektore honek bere bete-beteko jarduera.

Familia mailako enpresak nagusitzen dira oso sakabanaturik egon izan den sektorean. Hala ere, esan beharra dago, sektorea berritzen, eraldatzen eta egoera

berrietara egokitzen joan dela, barruko nahiz kanpoko merkatuetan sartzeko. Gainera, produkzioan hobekuntzak egin dituzte ingurumenean ahalik eta kalterik gutxien eragiteko, gaur egun enpresak

**■ Euskal Herrian
20.000 tonatik gora atun
prozesatzen dira eta
2.000 tonatik gora
antxoa**

kokaturik dauden herrietako biztanleek eta gobernuko erakundeek egiten dieten eskakizunari erantzunez.

BERROGEITA HAMAR KONTSERBA ENPRESA.

Sektore honetan Hego Euskal Herrian sektore honetako 46 enpresa daude eta hauei Iparraldeko beste zenbait gehitu behar zaie. Denera, 1.300 langile inguruk egiten dute lan. Bizkaia eta Gipuzkoako 46 enpresa horietatik 26 atun mota ezberdinak eta antxoa prozesatzen aritzen dira. Iparraldean antxoaren kontserba nagusitzen da. Gainerakoak oso sakabanaturik dauden enpresa txikiak dira, eta oso gai ezberdinak lantzen dituzte edo, besterik gabe, arraina ontziratzeaz edo izozteaz arduratzen dira.

Gehienetan familia mailako enpresa txiki edo ertainak izan ohi dira, eta %5-25 bitarteko esportazio bolumena dute. Oso kalitate maila handiko ekoizpenak

ALBERTO ELOSEGI

lortzearen ezaugarria izan ohi dute, eta, batez ere, ostalaritzan eta salmenta berezitan merkaturatzen dira. Beren ekoizpen prozedura, gehienetan, modu tradizionalean egiten da, eta antxoaren kasuan artisauek erakoa da ia guztietan. Kontserba enpresa gehienak itsasertzeko herrien inguruan kokatzen dira: Bermeo, Berriatua, Gizaburuaga eta Ondarroa Bizkaian; Mutriku, Deba, Zumaia eta Orio Gipuzkoan; eta Iparraldean, berriz, ia enpresa guztiak Ziburun biltzen dira.

Hegoaldeko kontserba enpresek urtean 20.000 tona inguru prozesatzen dituzte atunetan eta beste 2.000 tona antxoan. Ez daukagu eguneratutako datu ekonomikorik. Baina, hala ere, 1997ko datu ofizialak har ditzakegu erreferentzia gisa. Horrela, datu horien arabera, Hegoaldean, eraldatutako arrainen produkzioa 36.676 milioi pezetakoa (1.467 milioi libera) izan zen, eta horietako 27.420 milioi pezeta (%75) kontserben azpisektorerara xedatu ziren, 6.076 milioi pezeta (%16) arrain izoztuarenera eta gainerako 3.180 milioi pezetak (%9) arrain ketuetara. Bestalde, 1999. urtean, Garavilla Taldeak soilik, 30.000 milioi pezeta fakturatu zituen, beraz, 2000. urteko

fakturazioak nabarmen gaititu-ko zuen 50.000 milioi pezetako kopurua.

Hegaluzea, hegalaburra edo antxo dira euskal kontserba enpresek erabiltzen jarraitzen duten lehengai nagusia. Merkaturan aurki daitekeen elikagairik osatuenetako bat egiteko kalitate aparteko lehengai paregabea da. Gaur egun arrainaren kontserba dietetika eta nutrizio mailako balio handiko gaia da, batez ere

tsuak eta finantza babes handiko enpresak izanik, sektoreak gauzatu duen aldaketa teknologiko eta industrialaren eredu nagusiak, eta arraina harrapatzen zen garaia mugatzen zuen jarduera edukiz- tzetik, urte osoko eta langileria iraunkor- ragoko enpresa izatera igaro dira.

Baina, sektore honek arazo larriak ditu etorkizuneko garapenari begira. Sektoreak ezinbestekoa du oinarritzko lehengai- eskuratu ahal izatea, eta baliabide hori, batetik, urria da eta, bestetik, bilakaera ezkorra sumatzen zaio arrantza lekuak

agortzen eta harrapaketak mugatzen ari direlako. Gainera, beste hirugarren herrialde batzuek lehia gogorra egiten dute, eskulan merkeagoa lortzeko eta arrantza lekuetara iristeko abantaila handia dutelako.

Horregatik, Conservas Garavilla, Bermeon dituen lantegiez gainera, beste batzuk ditu Galizian, Marokon, Hego Amerikan eta Ertamerikan. Conservas Garavilla, BBVaren finantza ekarpen handi batekin, kontserben arloko bigarren enpresarik handiena da Espainiako

ALBERTO ELOSEGI

oliba oliotan baldin badago. Horregatik, arlo honetako ekoizpenak, azken urteotan, behera ez egiteaz gainera, gora egin du. Horretarako, euskal kontserbageriek aldaketa handiak egin behar izan dituzte beren enpresetan Europako Batasuneko legeriara egokitzeko eta gailurra jotzen hasia zen merkaturazabaltzeko. Berrikuntza horrek kalitatea handitzea, kostuak murriztea eta, batez ere, ingurumena gutxiago kaltetzea eragin du. Salica eta Garavilla dira, enpresa indar-

ALBERTO ELOSEGI

■ Antxoa ontzitan sartzeko eman beharreko hainbat urrats irudietan.

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Salia

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Estatuan, urtean 40.000 milioi pezeta fakturatzen dituen Calvo Taldearen ondoren. Une honetan beste lantegi bat ari da eraikitzen Mundakan, eta hirukoiztu egingo ditu egunean 20 tona ontziratzeko dituen Bermeokoaren instalazioak.

"EKOIZPEN GARBIA" LORTZEAREN ALDE.

2.000 tona atun eta 2.000 tona antxoaren prozesatzeak 200.000 metro kubiko hondakin urak eragiten ditu. Ur horrek osagai organiko, hondakin solido, gatz eta olio kopuru handia darama, eta itsasertz turistikoaren hainbat lekutan isurtzen denean eragozpenak sortzen dizkie hiritarrei. Gainera, sarritan, kontserba horien poluzioak ubideak, hondartzak eta portuak kutsatzen ditu. Ingurumenari egiten zaion kalte hori saihesteko IHOBE-Ingurumenaren Kudeaketarako Sozietate Publikoak Arrainaren Kontserbetan "Hondakinak eta Isurpenak Murritzeko Liburu Zuria" argitaratu du eta, bertan, "ekoizpen garbia" lortzearen aldeko arauak ematen dira.

Ematen dituen itxenbideen artean antolakuntzako neurriak, teknologi aldaketak, birziklatzea eta hondakinak berrerabiltzea aipatzen dira. Bestelako neurrien artean lan jardura egokien aldeko neurriak nabarmendu daitezke, inbertsio handirik gabe ingurumenaren arazoa murritzeko lorpen maila handiak eskuratzea ahalbidetzen dutelako. Esaterako, tutu malguetan bere kasa ixteko ahokoak jartzeak, inbertsio txiki batekin, %10 murritzuko dezake kontsumoa. Prozesuan zehar gatz zikina eta bereizgarriak diren hondakin solidoak banatuta jasotzeak, inolako inbertsiorik gabe, oso neurri handian gutxitu dezake kutsadura. Hala ere, arazorik larriena isurketen kutsadurak sortzen du eta, horregatik, isurpenak arazteko estrategiak proposatzen dira.

KONTSERBAK EGITEKO

URRATSAK. Kontserbak egiteko prozeduraren bidez lehengaiak, likido estalgarri batekin batera, ontzi hermetiko batean sartzen dira, eta, gero, berotu egi-

ten dira ugaltu daitekeen edozein mikro-organismo suntsitu eta indargabetzeko. Kontserbak egiteko honako urratsak egiten dira arraina jaso ondoren: ebaki, erraiak kendu eta garbitu; egosi; azala kendu, ontziratu eta itxi; esterilizatu eta

■ Lehenik, atuna garbitu eta moztu egiten da. Egosi ondoren azala kentzen zaio eta horren ostean atuna ontziratu egiten da.

azken eragiketak.

Kontserba egiteko prozesuaren barruan guztiz funtsezkoa da lehengaiaren kalitatea, erabateko eragina baitu azken emaitzan eta, halaber, sortzen dituen hondakinen kopuruan eta hondakin uren zama organikoan. Oso garran-

tzitsua da hotzaren katea ez etetea. Lantegira iristen denean arraina biltegitatu egiten da prozesatzeko garairaino, eta urrats honek ere garrantzi handia du, lehengaiaren kalitatean duen eraginagatik. Prozesatzeko, arraina desizoztu egiten da, arraina freskoa edo izoztua egon baitaiteke. Ondoren, ebaki egiten da, erraiak kentzen zaizkio, garbitu egiten da eta egosi aurretik parriletan jartzen da.

Egosteko urratsa garrantzitsuenetakoa da prozesu guztiaren barruan. Arrainari tratamendu termikoa ezartzen zaio eta urrats honen arabera lortuko dira elikagaiaren kolorea, samurtasuna eta zaporea. Egosi ondoren garbitu eta hoztu egingo da arraina, gero azala kendu eta ontziratzeko, neurri handi batean eskuz egiten dira azken urrats hauek. Hurrengo urratsa likido babesgarria eranstea izango da: oliba olioia, landare olioia, eskabetea edo saltsa kataluniarra.

Kontserba itxi eta esterilizatzea ere guztiz funtsezko urratsak dira ekoizpen prozeduraren barruan, urrats honetako edozein akatsek elikagaiaren kutsadura bakteriologikoa eragin baititzake. Itxi ondoren ontziak automatikoki garbitu eta esterilizatzen dira.

Erdi-kontserba egiteko prozeduraren bidez denbora mugatu baterako antxoaren kontserba lortzen da, gatz erabiliz kontserbatzaile gisa. Bi aldaera daude. Gatzetan jarritako antxoak eta antxoak xerrak. Lehenengoan antxoak gatzetan edukitzen da upeletan, egoera hotzean (5-12°C). Bigarrenean antxoak xerratan ebakitzen da eta ontzietan gordetzen da likido babesgarri batekin (olioa). Leku hotzean bildurik edukitzea eskatzen du, eta hamabi hilabete inguruko iraunaldia izaten du.

Erdi-kontserbak egitearen arazo nagusia, ingurumenari begira, ia prozedura osoan egiten den gatzaren edo gatzunaren erabilera da, neurri handi batean hondakin uretan isurtzen baita. Gainera oso kontuan hartzekoak dira hondakin solidoak sortzen dituzten urratsak, burua eta azala kentzea eta xerrak egitea alegia.

◆ DANIEL UDALAITZ

iZULUKA?

MAHAI JOKOA

Bizkaiaren ganeko 2.000 itaun-erantzun

GAZTETXO eta HELDUENTZAT

URTE
12-16
BIZKAIKO

MAHAI JOKOA

Zer dakizu Bizkaiaz?

- Zeri esaten jako "ogigaztaia"?
 - Nor zan Martina Ibaibarriaga?
 - Zein da euskera hobea, Markina ala Zornotzakoa?
- 2.000 itaun, geure herrialdea olgetan ezagutzeko.

Eskaerea egiteko orria

DNI / CIF
ENA / IFK.....

Persona y teléfono de contacto
Harremanetarako, izena eta telefonoa

Dirección
Helbidea

Código postal
Posta kodea Provincia
Probintzia.....

Forma de pago
Ordaintzeko era Banku bidez (20 zenbaki)

Entidad bancaria
Bankuaren izena

* Informazioa aek-ren fitxategien gordetako da, babespekoa da eta interesatuak eskatu, aldatu edo ezabatu leike gura izan ezker. Beronen kontrola nahiz erabilera, Norberaren Datuak Babesteko Lege Organikoaren mende dagoz.
* Esta información se guardará en nuestro fichero, es confidencial y el interesado es libre de modificarlo o cancelarlo. Su control y tratamientos están sujetos a la Ley Orgánica de Protección de Datos de Carácter Personal.

Rellenar este impreso y enviar a la siguiente dirección:
Eskari-orri hau bete eta bidali ondoko helbidera:
BIZKAIKO aek • Perro kalea, 1-5.a • 48005 BILBO

BIZKAIKO aek
euskal herriko alfabetatze euskalduntze koordinakundea

Salneurria: 5.000 pta./ 1.000 ogerleko/ 30,05 € (B.E.Z. barne)

Iaz kaleratu zen euskal lokuzioak biltzen dituen "Mantxut?" liburua. Aurten Zazpiak Batman kolektiboak beste ume bat izan du: "Mantxut Mantxut?". Proiektu hau paperetik landa gozatze-ko aukera ere bada, esaterako, hilabete da "Mantxut?"ek SAREKO ARGIA txokoa duela.

"MANTXUT", EDOZEIN HANKABIKO AGUSATZEKO MODUKOA

Hiztunek hizkuntzarekin jolas egiten dutenean, tresna bizia denean, esan daiteke hizkuntza bat bizirik dagoela."Jendea askotan etortzen zaigu esandakoa zuzentzera, ondo ez dagoela edota Euskaltzaindiaren arauak betetzen ez ditugula esanez. Zuzentzaile espiritua asko edatu dela ikusirik, espiritu zurrun eta aspergarri horretatik kanpo ariketa ludiko bat egin nahi izan dugu, hizkuntza baliabide plastiko gisa erabilita", adierazi digu Asisko Urmenetak. Horrexegatik, loratu zen duela urtebete pasatxo "Mantxut?" proiektua. Aurretik baziren euskarazko lokuzioak biltzen zituzten liburuak, Koldo Izagirreraren "Euskal Lokuzioak" edota oraintsu kaleratutako Eneko Bidegainen "Euskal Esaerak" kasu. Zazpiak Batman kolektiboak, Asisko Urmeneta komikilaria eta Jon Alonso idazlearen gidaritzapean, tradiziozko lokuzioak biltzeaz gain, berriak sortzeari ekin zion eta "Mantxut?" liburua osatu zuen. Batetik tradiziozko jasotakoak zeuden liburu har-

tan, bestetik kalean entzundakoak eta azkenik Zazpiak Batman kolektiboak sortutakoak. Horrez gainera, lokuzio bakoitza irudi batekin ilustratu zuten eta era berean gaztelaniazko, frantsesezko eta ingelesezko baliakideak gehitu zizkieten. Ildo beretik, "Mantxut Mantxut?", lanaren bigarren zatia, kaleratu dute orain lokuzio gehiagorekin. Proiektua zabaldu egin da oraingoan; izan ere, webgunea paratu dute eta liburuaren harira hitzaldiak eskaintzen ari dira.

ZEU ERE LOKUZIO SORTZAI-LE. "Mantxut?"en webgunea hainbat atal ditu. Lehenen sarreratxo bat dago eta bertan proiektuaren zergatien eta helburuen berri ematen zaigu. Bigarrenean lokuzioak eta hauei dagozkien irudiak aurki ditzakegu. Liburuan ez bezala, webgunean lokuzioak lau multzotan sailkatuta daude: "Inon adituak", "Gure baratzeak", "Klasikoei kenduak" eta

"Performatuak", moldatuak. Hirugarren atalean foro bat dago, bertan asteko lokuzioa jartzen dute eta jendeari lokuzio horren beste aldaera bat bidaltzeko edo esanahi bera duen beste bat sortzeko gonbita egiten zaio. Bestelako edozein lokuzio bidaltzeko aukera ere badu webgunean sartzen denak. Webgunea diseinatu eta kudeatzen duen Auria Etxeandiak esan digunez, "jendearen proposamenak bildu nahi ditugu, azken batean jendeak webgunean parte hartzea da gure helburua". Laugarren atalean webgunerako propio sortutako postalak daude. Postaletan ere lokuzioak eta irudiak agertzen dira eta urtebetetzetan eta ospakizunetan bidaltzeko aproposak dira. Azkenik webgunean umore grafikoko hainbat lotura agertzen dira.

HITZ-ASPERTU DIBERTIGARRIA. Liburuaren filosofiarekin bat egiten, iaz hitzaldiak edo eurek dioten bezala "Hizketan libertitzeko manerak" hitz-aspertuak eskaintzen hasi ziren Asisko

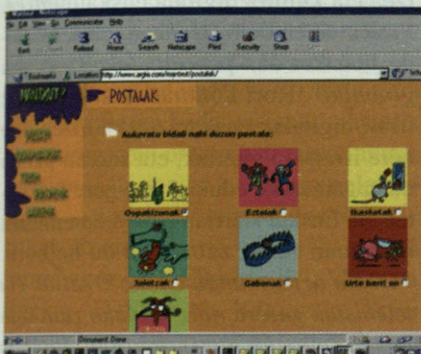

■ Pertsona arrunta, kaleko edozein.

■ Sexu jardunerako gogo bizia eduki.

Urmeneta, Kike Amonarriz eta Antton Olariaga. Aurten ere segida eman diote ekimen horri, lortutako arrakasta ikusita. Hitzaldian hizkuntzarekin jolas egiteko tekniken berri ematen dute, esaterako, nola imitatu hizkuntza arrotzak (arabiera, japoniera) euskaraz, nola jolastu toponimiarekin, tresnek nola egiten duten euskaraz eta lokuzio berriak nola sor daitezkeen. Asisko Urmenetak zera adierazi digu: "Hitzaldien ondorio pozgarriena herri desberdinetan baliatzen direnak edo baliatu izan direnak jasotzea izan da. Herrietan erabiltzen diren ezizenak, kantatzen diren koplak jaso ditugu, espazio izugarri zabala da eta osasun onean dago". Hitzaldiak eskaintzen dihardute, hala, azaroan Iruñea eta Zaldibarren izango dira eta abenduan Erreterria eta Getxon.

■ Mantxuten webguneak postalak bidaltzeko aukera eskaintzen du.

Jon Alonso idazleak hizkuntza batean erregistro ez formalak duen garrantzia azpimarratu digu. Hirietako haurrak eskolatik ateratzen direnean euskaraz hitz egiteko arazoak izaten dituzte batzuetan, baita gazteek ere, eta desertu horretan oasis bat azaleratzen saiatu dira Zazpiak Batman kolektibokoak. Gainera, bide horri jarrai diezaion animatu nahi dute jendea.

Proiektuarekin aurrera egiteko asmoa dute, Asisko Urmenetak zera esan digu: "Gure asmoa urtean liburu bat ateratzea da, baina laguntza eta materialaren arabera ikusi beharko da zer gertatzen den. Aurten kaleratu duguna zorionez sei urte barru modaz pasatua balego, gu pozik. Esaera zaharrak noizbait asmatuko zituzten, batzuk mantentzen dira, beste batzuk ez, eta beste batzuen esanahia aldatu egin da. Eta hori hizkuntza baten osasunaren adierazgarri da" ●

◆ KATIXA GARATE

Arturoren kaiera

NAFARREN BILTZARRAREN EGUNA

Datorren abenduaren 3an, Xabierko San Frantzisko egunean, Nafarren Biltzarraren Eguna burutuko da Iruñean, Orreaga Kultur Elkarteak antolatuta. Nafarroaren identitate propioa, eta honen barruan bereziki euskara, izango dira egun horretako protagonista nagusiak, baina ez bakarrik. Besteak beste, etorkinei hitza eman nahi diete eta Xabierko Frantziskoren irudia lantzeko asmoa ere badute.

PP-REN UNIBERTSITATE LEGEA EZBAIAN

Arabako Langraizko espetxean egunotan ekin diote euskarazko ikastaroak emateari. Orotara 53 presok eman dute izena ikastaro hauetan eta IKAK kudeatuko du zerbitzu hau. Lehen hiruhilekoa finantzatzeko Arabako Foru Aldundiak 1,4 milioi pezeta (56.000 libera) inguruko diru laguntza eskaini du. Ekimen hau ez da berria ordea, AEK-k bi urte zeramatzan espetxe honetan euskarazko eskolak eskaintzen. Aurten, ordea, kartzelako zuzendaritzak, ikastaroak beste modu batera antolatu behar zirela argudiatuz, albo batera utzi zuen AEKren kudeaketa.

BANKUETAKO LANGILEAK EUSKARAZ LANA

UZEI eta HABEK banku eta finantza erakundeetako langileak lanean euskaraz egin dezaten "Dirukiak" material didaktikoa prestatu dute. Euskadiko Kutxak eskatu zuen materiala, Euskara Biziberritzeko Planen barnean. Euskadiko Kutxa materiala erabiltzen hasi da dagoeneko eta hemendik aurrera eskura izango dute beste finantza erakundeek. Euskadiko Kutxa 800 bazkidek erabiliko dute materiala, lanean euskaraz egin dezaten. Bi urtez arituko dira materiala lantzen, 114 ikastordu guztira.

ALBERTO ELOSEGI

URRUÑA ETA ZIBURUKO IKASTOLEN ALDE

Hazia elkarteak eta Goierriko ikastolak azaroaren 24 eta 25erako jaialdia antolatu dute, Urruñako ikastola eta Ziburuko Piarres Larzabal kolegioa diruz lagundu asmoz. Hala, azaroaren 24an kontzertua izango da Ordizian eta 25ean Urruñan. Besteak beste, Kepa Junkera eta Ruper Ordorikak emanaldia eskainiko dute.

Urrea

EUSKAL ESAERAK

■ Eneko Bidegain kazetariak "Euskal Esaerak-Expressions Basques" lana argitaratu berri du. Bertan, euskarazko esaera zaharrak (eta ez hain zaharrak) bildu eta horiek frantsesera itzuli ditu. Kazetariak zera esan du: "Jakin dezagun euskaraz ere badela aukera hizkuntzarekin jolasteko". Jolas dezagun!

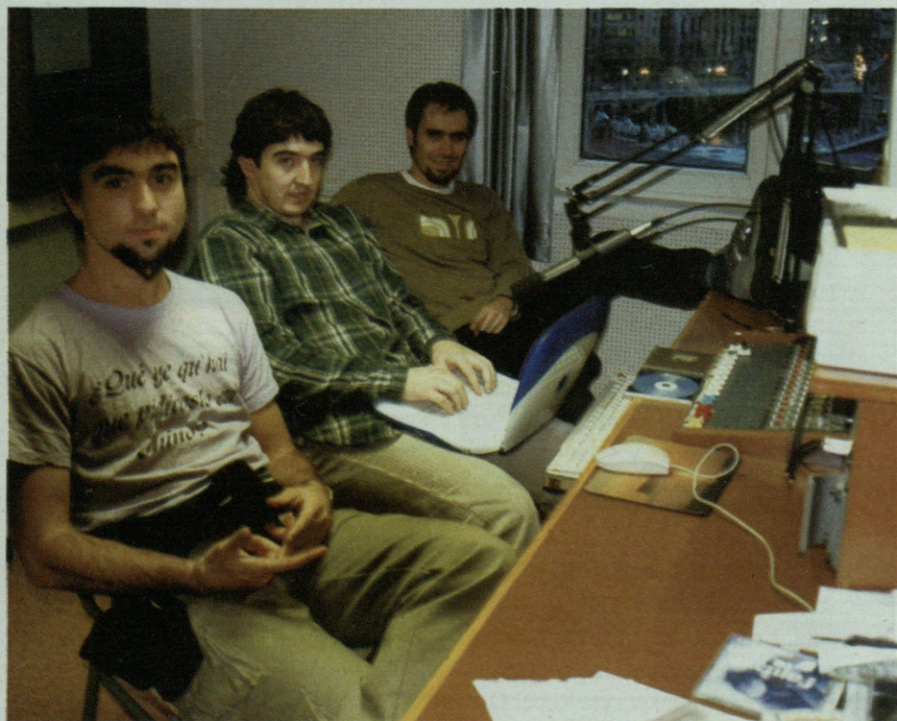
Ikatz

■ Sarean nabigatzen ari ginela, Gamesa enpresaren webgunea topatu dugu. Informazio ugari eskaintzen du, lan poltsa bat dago bertan, baina zoritxarrez, beste askotan bezala, gaztelaniaz eta ingelesez bakarrik dago. Badirudi batzuentzat euskaldunok ez dugula existitzen.

Irratia, Internet eta musika. Hiru zaletasun horiek uztartzen ditu Irratia.com lehen euskal irrati digitalak. Internet bidez emititzen duen irrati honek euskal kultura digitalizatzea eta kultura digitala euskalduntzea du helburu. Domu Santu egunean, lehen urteurrena bete zuen.

ETA DIALA ARRATOI BIHURTU ZEN

■ Koldo Alonso, Patxi Gaztelumendi eta Jabi Zabala.

Joa den urteko azaroaren lehen irrati euskaldun jaio berri batek bere lehen irratsaioa eskaini zuen, "Jalgi hadi dantzarat!" izenekoa. Irratsaio berezia izan zen, hura entzuteko irrati aparailua piztu beharrik ez baitzen izan eta, gainera, Euskal Herriko nahiz mundu osoko edozein txokotatik entzun ahal izan zelako. Internet, irratia eta musika gustuko dituzten hiru lagunek sortutako proiektua abian zen. Euren izenak: Jabi Zabala, Patxi Gaztelumendi eta Koldo Alonso. Proiektuarena, aldiz, Irratia.com.

Zuetariko askok, beharbada, jada eza-gutuko duzue irrati hau, izenagatik soilik bada ere. Eta litekeena da ere euren irra-

tsaioak entzun izatea. Bada, oraindik eza-gutzen ez duzuenoi, esan irrati emisore berezi bat dela. Ez du ohiko irratiaren antzik. Ez du uhinen bidez emititzen, Internet bidez baizik. Lehenbiziko euskal

■ Irratia.com-ek asteazkeneko eskaintzen duen "Jalgi hadi dantzarat!" saioan edozein bihur daiteke kazetari

irrati digitala da honakoa. "Zoro batzuen artean sorturikoa", irratiaeren webgunean (www.irratia.com) irakur daitekeen bezala. Zoro batzuen artean sorturikoa izan ala ez, urtebeteko ibiliaren ostean Irratia.com ezinbesteko erreferentzia bilaka-

tu da aipaturiko hiru zaletasunak dituzten entzuleentzat nahiz esparru horietan lan egiten duten laguntzat.

Irratia.com-en helburua esaldi batean labur daiteke: euskal kultura digitalizatzea eta kultura digitala euskalduntzea. Proiektuaren bultzatzaileen leloa, bestalde, honakoa da: "pentsatu lokalki, eragin globalki". Hori kontuan izanik, euskal irrati digitalak euskaraz eskaintzen ditu bere irratsaio guztiak, eta sarean paratu duen gainerako edukiak ere gure hizkuntza eta Euskal Herrian egiten den musika munduan zehar zabaltzea du helburu. "Orain arte, mundu osoko irratiaiek eta telebistak gurera noiz helduko zain izan gara. Zeintzuk garen jakingo dute eta hemen egiten dena entzungo dute, gure hizkuntza eta gure musika: 'We are Basque and we are proud'". Gainera, euskal irratia digitalizatu nahian, herri irrati txikien indarrak batu eta makroirrati euskaldun bat eraikitzea da euren xedea.

"GU EUSKALDUNAK GARA".

Irratia.com-eko arduradunek argi dute euren irratiaiek, euskalduna izaki, euskaraz eskaini behar dituela bere irratsaio guztiak. Jabi Zabalak azaldu digunez, "munduaren aurrean nor garen erakutsi nahi dugu, eta horretarako ezinbestekoa da euskaraz emititzea". Gainera, euskarak biziraun nahi badu, teknologia berrien hariari jarraitu behar diola esan digu Zabalak. Euskarari buruz ari garenean, euskal kultu-

raz ere ari gara, eta zehazkiago, euskal irratiaari buruz. Zabalaeren hitzetan, "etorkizunik izan nahi badu, euskal irratia digitalizatu egin behar da". Hori horrela izanik, euskaraz aritzen diren irrati txikiek eskaintzen dituzten irratsaio interes-

□ Proiektuaren bultzatzaileen leloa "pentsatu lokalki, eragin globalki" da. Irrati digitalak euskaraz eskaintzen ditu irratsaio guztiak

garrienak euren eremu murriztetik atera eta euskaldun guztien esku jarri dituzte. Hala, hamaika irratiaren loturak biltzeaz gain, irratsaio batzuk ere jasotzen ditu irratia.com-ek. "Hitz Egin SareaN" atalean sartuz gero, adibidez, Molotoff, Belexe, Esan-Erran eta Irulegiko Irratian grabaturiko saioak entzuteko aukera izango dugu. Gainera, Gasteizko Hala Bedi irratiaren zuzenean entzun dezakegu.

Irratia eta Interneti buruz aritu gara hizketan. Baina bada garrantzia handia duen hirugarren osagai bat: euskal musika. Kanal nagusiaz gain, eguneko 24 orduetan emititzen duten honako beste kanal hauek jarri ditu martxan irratia.com-ek: "Elektronik", "Txosna Rock", "EuSKA eta Reggae", "Triki Soundz" eta "Internazionalista". Kanal horien bidez Euskal Herrian egiten den musika estilo guztiak zabaldu nahi ditu irratia.com-ek mundu osoan zehar. Hala ere, arduradunek oraindik ikusten dute hutsunerik, eta aurki "Folk", "Punk-hardcore" eta "Heavy" kanalak ere gehituko dituzte jada aski aberatsa den zerrendan. Honen harian, eta egileen eskubideei dagokienez, esan irratia honek ez duela sarean download egiteko inongo materialik jarri (baldin eta musikariak baimenik eman ez badute), eta biltzen duen edukia, bere kalitate eskasa medio (AM kalitatea), grabagaitza dela. "Ez du inoiz CD

■ Irratia.com-en webgunearen orrialde nagusia. Zuzenean entzuteko aukera duzu hemen.

ezta FM irrati baten kalitatea lortuko eta, beraz, musikaren erosketa ordezkatzeko ez du balio. Berau orientatzeko, ordea, lagungarri izatea espero dugu".

DESBERDINTASUNAK ETA ETA ABANTAILAK. Beste irratiekiko (analogikoekiko) desberdintasunei dago kienez, bi ezaugarri aipatzen dituzte Irratia.com-ekoek. Interaktiboa dela batetik, eta multimediazkoa dela, bestetik. Multimedia, testu eta argazkiak dituelako, eta

□ 24 orduetan emititzen duten kanal hauek ditu martxan irratia: "Elektronik", "Txosna Rock", "EuSKA eta Reggae", "Triki Soundz" eta "Internazionalista"

entzuteaz gain, ikusi eta irakurri egin daiteke. Eta interaktiboa, irratia normalen kasuan gertatzen ez den bezala, webgunean sartzen denak nahi duen irratsaio edo elkarrizketa entzun edo irakurtzeko aukera duelako. Gainera, asteazkenero

eskaintzen duen zuzeneko saioan, "Jalgi hadi dantzarat!" izenekoan, nahi duten entzule guztiek har dezakete parte. Aipatu irratsaioa Bilboko Tas-Tas irrati libreak eskaintzen du, eta Internet eta musikaren inguruko gaiak jorratzen ditu. Saio bakoitzean zenbait gonbidatu elkarrizketatzen dute kazetariak, eta gonbidatu horiei galderak egin ahal dizkio entzuleak. Norberak galderak txat

□ "Folk", "Punk-hardcore" eta "Heavy" musika kanalak dira Irratia.com-en berrikuntzetako batzuk

bidez bidali eta esatariek galdera horiek denbora errealean luzatuko dizkiete gonbidatuei.

Bestalde, Irratia.com-ek gainerako irratiekiko duen desabantaila handiena Internet bidez soilik entzun daitekeela da. Hala ere, era berean, hori abantaila bat ere bada. Izan ere, Internet sare erraldoia da, eta Irratia.com edozein bazterretan entzun daiteke. "Gurean egiten den musika mundu osoan ezagutu daiteke", dio Javi Zabalak. Honen harian, hurrengo egunetan hainbat euskal talde eta bakarlariren zuzeneko kontzertuak eskainiko ditu Irratia.com-ek. Joan den ostegunean "Euskal Herria al CAT" euskal musika jaialdiaren laugarren edizioa hasi zen Bartzelonan, bertako Euskal Etxeak antolaturik. Jaialdian hainbat euskal musikari izango da, eta horien emanaldiak eskainiko ditu, hain zuzen ere, Irratia.com-ek. Horrela, hilaren 16an Zure Gura taldearen kontzertua entzuteko aukera izango da, 22an Morau eta Mikel Telleriarena, 29an Oreka TX bikotearena, 30ean Gozategirena eta abenduaren 10ean Kepa Junkerarena.

Etorkizunean zuzeneko kontzertu gehiago eskainiko dituztela azaldu digu Javi Zabalak, eta Irratia.com-en webguneak berrikuntzak izango dituela. Aurrez aipatu ditugun "Folk", "Punk-hardcore" eta "Heavy" musika kanalak dira berrikuntza horietako batzuk, baina etorriko dira gehiago. Adi egongo gara

◆ JON TORNER

■ Eskuinean ageri den bezala, musika mota asko dute webgunean.

■ Besteen irratsaioez gain, berea ere badute hiru gazteek.

P E R F I L A

Bekatuari horzkadaka bizi garen mundu transgeniko honetan, laukote natural honek Golden sagarrari egin dio gorazarrea, kanturako barrenean zuten harra aterata. Ziritik atera dute zukua, bakoitzak bere onenak emanda: Eduardo, kokospekoduna, sagar gazia da, gorri bizi-bizia, eta sateliteen pare, inoiz ez dago jakiterik zein zuhaitzetatik eroriko den. Loiola sagar leuna da, bixarrak moztuta trapuarekin distira ateratzen diena masalei, adarretan gora joan diren sagarrak ordenatu zale. Kike gozoa da, azukretsua, bibotea dantzatzea gustatzen zaion sagarra. Eta Larrañaga berriz, ganbara txokotik mundura ihes egiten duen sagar beltzarana, bizarrean beste herrialdeetako jaki-arrastoei itzultzen dena beti. Gaur ere "Larra" auzoko larreetan dabil, eta beraz hiru sagarren jarioa edatera gonbidatzen zaituztegu...
Txootx!

Testuak: Estitxu Eizagirre /
Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Dani Blanco

Golden Apple Quartet

“Ez dugu ezer asmatu, baina geure estiloa sortu dugu”

Nola egin zuten topo lau tipo sinpatikok eta elkarren osagarri diren lau ahotsek? Nola sortu zen taldea?

KIKE OTXOA: Lauron ametsa zen abestea eta horrek batu gintuen; baina garrantzitsuena zera da, laurok kanturako gustu bera genuela. Gospel generora jo genuen (beltzek zoragarri abesten dute), guri asko gustatzen zitzaigun.

LOIOLA GARMENDIA: aitzakia bat ere bagenuen, gure temarioa prestatzeko. Lagun batek ezkondu behar zuen eta ezkontzan kantatzeko eskatu zigun. Elizaren atzealdean abesten ari gine-la, sorpresa itzela hartu genuen, jendeak ezkonberriei begiratu beharrean guregan jarri zuelako arreta.

K. OTXOA: Eta "Hau formula bat ote da?" pentsatu genuen. Estilo hori da Golden Apple Quarteten zigilua: musika hori bera kantatzea, beste irakurketa bat emanez, umore tonuan.

■ **Musika eta umorea nahasteko formula hori beste talderen batengandik jaso zenuten?**

L. GARMENDIA: Jakina, guk musika serio landu nahi genuen, baina hasieran oso ondo irteten ez zenez, txantxetan egin behar!

K. OTXOA: Musika eta umorearen irrika betitik egon izan da. Esaterako, 50eko hamarkadan Euskal Herrian talde emblematikoa izan zen "Los Xei". Eta ez zuten ezer berririk asmatu, modu sinpatikoan kantatzen zuten. Beraz, beti egon izan dira formula hauek. Eta geurea ideia horri beste buelta bat gehiago ematea izan da. Baina agian berezi egiten gaituen da, hautatu dugun musika estiloa: gospel. Estilo horretatik abiatuta, gerora beste musika estilo guztiei ireki diegu atea. Beraz, guk ez dugu ezer asmatu, baina geure estilo propioa sortu dugu.

■ **Golden Apple Quartet izena bera xelebre askoa da...**

"Umore bortxatua egitea da arriskutsuena, grazioso izan nahi hori"

L. GARMENDIA: Izen hori Eduardori bururatu zitzaion. "Golden Gate Quartet"en gaiak lantzen hasi ginelako, hitz jokoa atera zuen.

EDUARDO DORRONSORO: Harrezkero denetik deitzen digute: "Golden Opel Kadett", "Golden Globe Trotter"; "Golden Gay Garden"... Behin, Bergarako festetan, kalean gindoazela tipo bat guri seinalatzen hasi zen, gu parean pasa ahala: "begira, begira, hauek

"Kike ez beste denok, garen bezalaxe irteten gara oholtzara, hein batean garena transmititzen dugu"

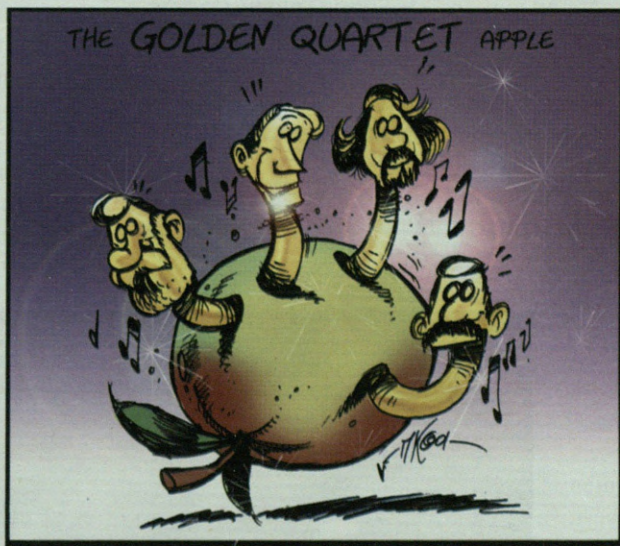
lantzeko?

L. GARMENDIA: Dibertigarria iruditzen zaigun dena, eta harmonikoki interesgarria zaiguna, polita dena. Hasieran ez zitzaigunez oso ondo ateratzen, disimulatu beharra izaten genuen. Denborarekin hain gaizki ez egiten ikasten da, kalitate musikala mailaz igotzen da, eta musikalki gero eta gauza konprometituagoak egiten ditugu. Umorearena zerbait paraleloa da, helburua beti da dibertigarria izatea.

■ **Eneko Olasagasti hasi zen lehenengoz zuen emanaldiak zuzentzen. Zertan antzeman zen Eneko Olasagastiren uki-tua?**

L. GARMENDIA: esmokin-netan!

E. DORRONSORO: Ordu-ra arte hiru esmokin beltz bakarrik genituen, eta beraz nik, esmokin zuri bat edo Yogi hartzaren moztorra nituen aukeran. Yogi hartzaren moztorra agian gehitxo nabaritutako zela-eta, esmokin zuria-

zerakoak dira, zera... zera..." Eta gu dagoeneko kalean barrena galdu ginela entzun genion "baina nola ostia izena dute!"

■ **Zein musika mota gustatzen zaizue**

BIZITZAREN PASARTEA

Oso esperientzia potentea izan zen, Placido Domingo-rekin kantatu genueneko. Antena 3 telebistak telemaratoi bat antolatu zuen, duela 7 bat urte, eta bertan abesteko proposatu ziguten. Placido Domingo ere joatekoa omen zen. Guk orduan beste erronka handiagoa proposatu genien telebistakoei: Placido Domingori "O Pepita" kantatuko diogu (Xeik kantatzen zuen "O Pepita", hain justu Placidoren amari eskainitako kantua baita). Eta gainera, lortu behar duzue Placidorekin gabon kantatu bat abestea.

Inpaktantea zen guretzat operako munstroarekin kantatzea. Sekula ez genukeen imajinatuko balako aukerarik izango genukeenik, ametsa zirudien.

• **Taldea:** 1986ko urrian sortu zen.

• **Egindako lanak:**

Besteren artean, "Toy Story II" filmaren bertsio espainiarrari soinu banda jarri diote. "Karramarroen uhartea" filmeko ahotsak jarri dituzte. "Kilometroak 99" (Erreterian) festaren abestia egin zuten.

• **Partaideak:**

+Loiola Garmendia: Donostian jaio zen, 1959an. Taldeko baritonoa eta musika zuzendaria. Rock eta jazz taldeetan jo izan du eta San Inazio Koroan eta Donostiako Kamara Koruan abestu izan du.

+Eduardo Dorronsoro: Donostian jaio zen, 1959an. Taldeko tenorea da. Flauta eta baxu elektronikoa jo izan du era guztietako taldeetan: rock, pop, jazz, folk...

+Cruz Maria Larrañaga (Larra): Deban jaio zen, 1957an. Taldeko baxua. Dultzaina jotzen du eta koru askotan kantatu izan du: Donostiako Orfeoian, Oiartzunak-en, Etorki-n...

+Enrique Otxoa (Kike) :1950ean jaio zen. Taldeko baritonoa. Antzezle lanetan aritua, Erreterian antzerki klaseak ematen ditu.

kin irteten nintzen. Enekok azkar jantzi arazi zidan esmokin beltza.

K. OTXOA: Enekoren lana gu zuzentzea izan zen. Kantuak bagenituen, baina antzerki egitura behar zuten eszenategi gainean jartzeko, ordu eta erdian ikuskizunari eutsiko zion egitura. Abesti batetik bestera pasatzeko loturak bilatzea izan zen bere lana, emanaldiak koherentzia izan zezan.

E. DORRONSORO: Eta egitura hori, batez ere, ni isilarazteko zen. Eszenategi gainean hitz eta pitz hasten naiz, eta ezin gelditu, ordena pikutara bidalita. Lehen, ikuskizunak orduerdia edo ordu eta erdi iraun zezakeen, egun horretan nuen hitz jarioaren arabera.

■ **Bakoitzak zer funtzio betetzen du taldean?**

K. OTXOA: Taldeari 15 urtean eutsi diona da, partaide bakoitzak nortasun eta abildade ezberdinak izatea. Horri esker, lana nortasunaren arabera banatu ahal izan dugu:

Loiolak gaitasun musikala du, moldaketak egiteaz edo sortzeaz bera arduratzen da. Xelebre hau, Eduardo, ganberro

"Gure diskoek ez dute izugarritzko salmentarik; guk saltzen duguna ikuskizuna da"

hutsa da, txorakeriak egiten jaio zen eta berari bururatzen zaizkio astakeria handienak. Ni berritsu hutsa naiz, eta antolamenduaz arduratzen naiz. Eta Larra da,

orain bidaian dagoena (ARGIAK elkarriketa egin zionean) mundua ikusteari arduratzen dena, eta gastronomiaz.

■ **Zuen izaera oholtzara igotzen duzue?**

L. GARMENDIA: Kike ez beste denok garen bezalaxe ateratzen gara oholtzara, hein batean garena transmititzen dugu. Ni beti zuzentzen aritzen naiz, lagunak nahas-mahasean ibil ez daitezkeen. Xelebrea beti irteten egiten da ezarritako ordenatik. Larrak beti zabarrarena egiten du, bere itxuragatik (eta berez ere pixka bat astoa badelako). Baina Kikek bere nortasunaren aurkako funtzioa betetzen du: ximplearena, tontoarena.

E. DORRONSORO: Arrazoia ere oso ximplea da: kantatu egin behar dugu. Eta Kike, berez den bezain berritsu agertuko balitz, ez liguke abesten utziko!

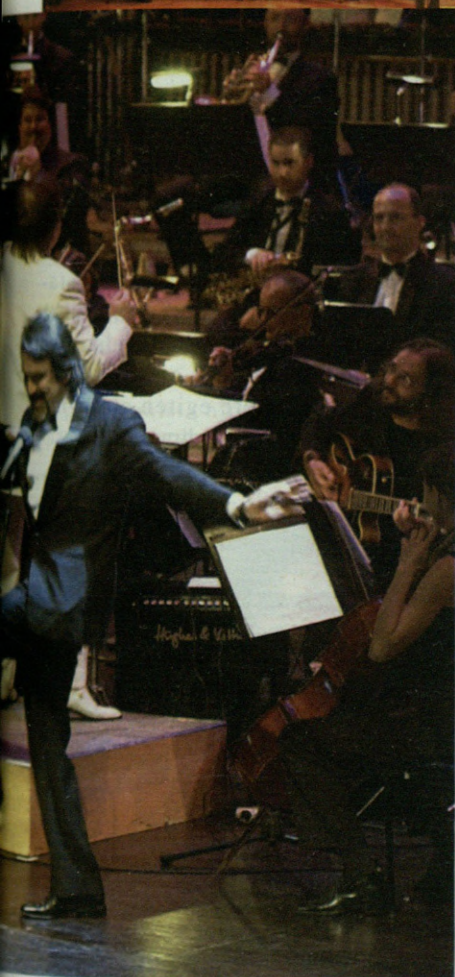
■ **Jendeak estimatzen du zuen ahots**

kalitatea? Ala arreta osoa txisteetan jartzen du?

K. OTXOA: Egiten ditugun ikuskizun guztietan garrantzia gehien gai musi-

kalari ematen diogu eta bere kalitate musikolari. Eta gero, gai musikal horrek beti du umorezko kontakizun paralelo bat, detailetxo batzuk baino ez direnak,

E. DORRONSORO: Ez dute esaten "a zer algarak botatzen ditudan kantatzen duzuen bakoitzean!". Hori da entzun nahi nukeen azkena!

L. GARMENDIA: Sinpatikoa izatea lortuz gero, edozerk funtziona dezake, ikusleak eskertu egiten du. Baina umore bortxatua egitea da arriskutsuena, grazioso izan nahi hori, nabarmen gelditzen baita barre eginarazten ari zarela eta azkenean ez du graziarik egiten.

E. DORRONSORO: Taldearen helburua ez da inoiz izan jendea iri grazia egitea. Lehen kontzertuan, 3-4 abesti baino ez genituen prestatuak. Orduan, konfetiak botatzen genituen... soinu asko eta mami gutxi. Jendea ohar-tzerako kontzertua bukatzen genuen.

Baina gure temperamentua dela-eta, sortu egiten da grazia izpi hori eszenategira igotzerakoan. Gu halakoxeak gara, xelebrekeriatan hasten gara eta jendea iri grazia egiten diola ikusten duzu. Eta hortik aurrera, ateratzen zaiguna egiten dugu. Ez bazaigu ezer ateratzen, serio asko ere kantatu izan dugu. Baina jendea ohitua dago gu beti xelebrekeriatan ikustera eta gu serio ikusteak grazia egiten dio, barrez lehertzen da orduan ere.

L. GARMENDIA: Erne egon behar izaten dugu, gure mugimendu bakoitza bi

aldiz pentsatu behar da: lepondoan azkura izan eta eskua lepondora eramateagatik jendea algaraka hasten da!

■ **Enkarguzko lanak eta publizitatea egiten dituzue.**

K. OTXOA: Enkarguzko lan bat eskatzen diguten bakoitzean, beti estrategia bera erabili izan dugu (urteek erakutsi baitigute oso eraginkorra dela): eskatutako lana gainditzea beste proposamen bat erantsita. Erronka horixe hartzen dugu beti. Eskatutako lana betetzea, baina gainera guk proposamen berezi bat gehiago eranstea.

■ **Euskadiko Orkestrarekin ere aritu zarete saltsan. Zer moduz?**

K. OTXOA: Oso gogorra izan da. Bost hilabetez eduki gaituzte lanean, 200 kilometro orduko abiaduran. Bi egun soilik izan genituen orkestrarekin entseatzeko, beraz, nork bere aldetik egindako lan guztia bi egunetan uztartu beharra genuen! Baina gustura aritu gara abentura honetan. Harrigarriena izan da musikari jendearekin sortutako harremana. Orkestrako gehienak, musika irakasleak dira, oso jende serioa. Eta gu sartu ginean, jendea lasaitzen hasi zen, hasieran irribarretxo bat egiten zuten eta azkenerrako algaraka ari ziren. Musikariek eskerak eman zizkiguten, gurekin aritutako denbora jolastordua izan zelako, euren entseguen zurruntasunaren barruan.

E. DORRONSORO. Nik emankizunen bideoa ikusten dudanean, gehien estimatzen dudana ez da publikoaren erreakzioa, baizik eta atzean ditugun musikarien irribarrera. Harritu egiten zara, sekulako lorpena da!

L. GARMENDIA: Batzuk esa-

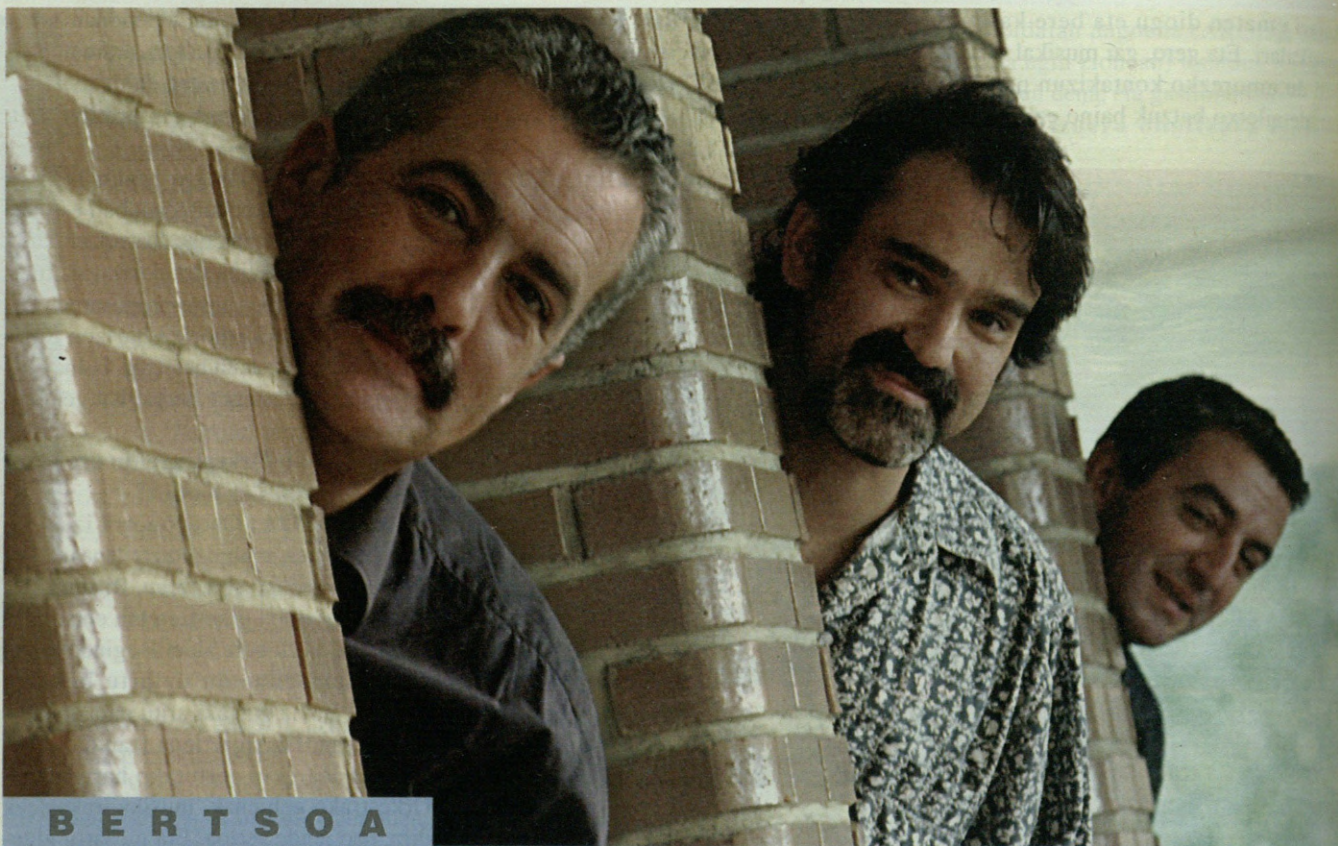
ten ziguten: "Une batzuetan ezin nuen instrumentua jo!".

■ **Biretan ahitzen duzue zuen denbora.**

L. GARMENDIA: Gure kontzeptua ezberdina da. Rock taldeek-eta hilabete mordoa ematen dute disko bat prestatzen, eta behin diskoa aterata, kontzertuak eskaini behar izaten dituzte. Gure diskoek ez dute izugarritzko salmentarik eta ez ditugu arrakasta lortzeko esperantza ateratzen; guk saltzen duguna ikuskizuna da.

"Orkestrako musikariak serioak dira. Gurekin irribarre egin zuten. Sekulako lorpena izan zen!"

baina azkenean gai musikala da agintzen duena. Orokorrean jendeak estimatzen du hori eta oso ondo abesten dugula esaten digute, eta gainera sinpatikoak garela.

B E R T S O A

Doinua: Agur sagar beltzaran

**Lana egin liteke
serio edo ez
umoreari beti
tartetxo bat gordez
estilo hori landuz
jarraitu adorez
musikari barreak
erantsiz umorez
barreari koruak
soilik egin ordez**

Aitor Mendiluze

■ Gaurko gizartean zer etorkizun dute otxoteek?

E. DORRONSORO: Etorkizuna iraganaren berdina dute. Zirkuitu egin bat dute eta ez dute apustu berririk egiten, lehengoari eutsi baizik.

K. OTXOA: Euskadiko zirkuitura mugatuta daude, hizkuntza dela-eta (berdin gertatzen da Kataluniako kantu taldeekin, galiziarrekin...). Eskualdetako musikan hizkuntzak asko baldintzatzen du. Guri, estatura zabaltzea ahalbidetu

diguna, hain zuzen gaztelera erabiltzea da eta beraz, ulermena ez da oztopo estatura irteteko. Musika euskaraz egiten duen jendeak horixe du, etxean gelditzen dela. Badira salbuespenak, izar ospetsuak, esate baterako, Kepa Junkera. Sekulako arrakasta lortu du, baina beti merkatu oso konkretuetan gertatzen da hori.

E. DORRONSORO: Gainera, kantugintza bultzatzeko beste arazo handi

asko daude, gazteentzat eskolak... Baita esperientzia berritzaileak ere (txalaparta ahotsarekin uztartzea, Nacho Duatok txalapartarekin koreografia bat prestatzea)... esperientzia horiek denek pista bat ematen dizute musikak nondik joko duen jakiteko. Otxoteak ez ziren duela 500 urte existitu ere egiten eta agian gerora desagertu egingo dira. Baina desagertu denok desagertuko gara! ●

**“Taldeari 15 urtean
eutsi diona da, lana
nortasunaren arabera
banatua dugula”**

bat, tabernetan jartzen duten musika da. Belarriak lehertzerainoko bolumena izaten du. Nola abestuko duzu orduan!

L. GARMENDIA: Lehen, tabernetan afaldu ostean kantatzeko ohitura handia zegoen. Garai batean Donostiako tabernetan "Kantatzea debekatuta dago" zioen kartela zintzilikatzera heldu ziren!

K. OTXOA: Euskadin oso proiektu interesgarriak sortzen ari dira. Koro gazte

Izena duen orok du izana

Lan lasterra, lan alferra" - esan du kontramaisuak. -"Su gaberik, ez dago kerik" - erantzun dio kapitainak. Aurreko pasarte hori kareletik zenbait bidoi kutsakor jaurtiki aurretik bi pertsonaiok itsasontzi itzal baten bizkarrean duten elkarriketaren atal bat da, "Euskal Herriko itsasoa" izenarekin eskaintzen dugun antzezkiunari dagokiona. Gure herriko esaldi horiek, jakituriaz beterik dauden zahar-hitzok, orobat, Euskal Herriko txotxongiloen munduari aplika dakizkioke. Astiro ibili behar dugu, zeren horrela gauzek iraun egingen baitute; baina, hori bai, ibili egin behar dugu, horrela baino ezin diegu besteei bagarela adierazi. "Izena duen orok du izana".

Duela egun batzuk, Euskal Herriko V. Txotxongilo Erakusketa egin genuen Bilbon. 18 txotxongilo talde batu ginen. Euskal Herriko bazter guztietakoak elkartu ginen, Tuterakoak eta Baionakoak, Sestaokoak eta Armentiaokoak...

Ondokoa izan zen topaketa handi horrek iraun zuen bost egunetan zehar izan nuen sentipenik argiena: eraikitzen ari den herri bati doakion bihozkada, bizkortasunaren ideia alegia. Txotxongilo-antzerkia lantzeko mila modu daude, mila teknika erabiltzen ahal dira, mila antzeppen-lengoaia hauta daitezke... hala ere, gertaera historiko handi baten protagonista nintzela begitandu zitzaidan. Hain zuzen ere, txotxongilo-antzezleak euren lanbidea aurrera ateratzeko elkartu ziren, gizakiaren historian izan den arterik zaharrene-tako bat aintzateste aldera.

Goi teknologien munduan bizi garen aldian, lurbiraren beste puntarekin bat-bateko komunikazio bisuala lor dezakegun garai honetan, askori bitxia iruditzen ahal zaio txotxongilo-antzezleen lanak jendearengan eragiten duen erantzuna. Zertan ari ziren ikusle horiek guztiak panpina batzuk ikusten? Zer dela-eta zeuden adi?

TXOTXONGILO erakusketara gonbit egin zitzaizen munduko zenbait lekutako hogeita hamar bat programatzaileri. Taldeek euren lana ezagutarazi nahi zuten, Euskal Herriatik irten eta kanpoan ere berton egiten den guztia erakutsi. Taldekideotako askorekin hitz egiteko ohorea izan nuen. Munduko tokirik ezkutukoe-

netan txotxongilo-antzezkiunak ikusten ohituta dauden pertsonak ziren. Ba al dakizue zerk harritu zituen gehien? Euskara erabiltzeak utzi zituen aho zabalik. Emanaldietara ikusminez joaten ziren. Askok ezin zuten ulertu nola izan zitekeen ikusleek ere txotxongiloek euskaraz erantzun izana. Programatzaileentzat, horietako gehienentzat behinik behin, egundoko aurkikuntza izan zen euskararen benetako erabilpen hori. Hori berori ere izan baitzitekeen erakusketa egiteko arrazoi bakarra. Halaz guztiz, programatzaile batzuek aitortzen zuten ezin izanzen zuketela euren autonomia erkidegoetan euskarazko ikuskizunik antolatu. "Baldin eta taldea Lituaniatik etorriko balitz, beraien hizkuntza onartu beharko genuke, ezinbestean; euskaldunek, berriz, gaztelaniaz eman beharko dituzte beren antzezkiunak". Eta zabal-zabal geratzen ziren hori esan ostean.

Argi dago luzea dena urratu beharreko bidea. Euskal Herriko erakundeak hasi dira txotxongilo-taldeei diruz laguntzen; izan ere, laurogeita hamarreko hamarkadara arte, arlo horretako diru laguntza guztiak aktoreek jokatzen duten antzerkiari baino ez zitzaizkion eman ohi. Joan den uztaillean, Euskal Herriko taldeek lehenengo Txotxongilo Eguna ospatu genuen Abadiñon. Orain, aurkeztu berria dugu Euskal Herriko Txotxongilo Erakusketa; zenbait taldek euren antzezkiunak abiarazteko laguntza ekonomiko interesgarria jaso dute; nazioarteko jaialdi garrantzitsuak ditugu Bilbon eta Tolosan; zenbait herritan, barbarako, Sestaon, Barañainen, Hendaian, Gasteizen eta Bergaran, erakusketa interesgarriak aurkezten dira; antzerki-jaialdi batzuek -Getxo, Irun edo Azpeitikoek, adibidez- aurreiritziak bazter batera utzi eta txotxongilo-emanaldiak programatzen dituzte inolako konplexurik gabe; Bilbon txotxongilo arloko dokumentazio-zentro garrantzitsua dago zabalik; komunikabide batzuek euren kultur orrialde

MIKEL MARTINEZ

Antoine Bastero

Antzezkiuna Ginol Taldeko kidea

"Goi teknologien munduan bizi garen aldian, lurbiraren beste puntarekin bat-bateko komunikazio bisuala lor dezakegun garai honetan, askori bitxia iruditzen ahal zaio txotxongilo-antzezleen lanak jendearengan eragiten duen erantzuna"

"eleganteak" ireki dizkiete txotxongilo "xumeei". Datu horiek guztiak kontuan hartuta, bide onean garela begitantzen zaigu. Orain ondoko hau jadetsi behar da: lanbide honek enbidoari baietz esatea, oraindik hobeki prestatzea, txotxongilo arloak ikus dezala munduan zer egiten den, beste batzuek nola jarduten duten, eta, azkenik, ez diezaiola publikoari huts egin, ezen, publiko hori sortu berria da, eta ahaleginak eta bi egin beharko ditugu gaixotu ez dakigun ●

PRINTZA

MOTORISTAK

Koldo Izagirrek idatzia da honakoa "Euskaldunon Egunkaria"n:

"Francok motorista bat erabiltzen zuen -'Pardo-ko motorista'- ministroen destituzioak eta izendapenak jakinarazteko. Motorista honek, halako batean, katedratiko ezagun baten etxera eramane zuen goi mailako falangista batenean utzi behar zuen telegrama, izen-deitura berekoak ziren biak. Horregatik egon zen urteetan ministro politikan aurrekaririk ez zeukan irakasle hura, Generalisimoak ez zuelako deus, omen, batekoz bestera egiten inoiz... Eta izendatu asmo zutenarekin desenkusatu behar izan zuten Movimiento Nacional-eko buruzagiek, esanez oker ulertze bat izan zela, baina Franco ez zuzentzearen ba... ministro utzi zutela! (...)

Iduri luke Lakuak kontratatu zuela noizbait Pardoko motorista, hari bezalaxe estali dizkiote behintzat okereginak gure kultura sailburuek urtez urte antzerkian, liburugintzan, museo kontuetan, zinematan... Horrela luzatu da egundaino gure kultura ofizialaren fartsa handia. Euskadi Literatura Sariak, berri samarrak izanagatik, hari luzea dute: batean editorial jakin batzuen interesak, bestean itzultzaile talde txoen manio-brak, hurrengoan unibertsitateko irakasleen arteko faboreak... (...)

Nork daki zein bidezidor fantastikotan barrena eramaten ahal duen Lakuako motoristak gure Miren Azkarate! Gauden beha!"

MUTXIKOAK DANTZAN

HILEKO lehenengo igandea. Horixe da Biarritzeko Oldarra, Olaeta eta Amalabak dantzatzen dituzten zita. Izan ere, eta hil honetan hasiz, Biarritzeko Kasinoaren aurrean dantza hauek berreskuratzeko eta herritarrei erakusteko helburuz, mutxikoak dantzatzeko dira.

EUSKAL ZINEMA LEKEITION

LEKEITIOKO Euskal Zine eta Bideo Bilerak XXIV. aldia du aurtengoa. Guztira 45 lan aurkeztu dituzte lehiaketara, aspaldian baino gehiago. Lekeitiokoa Euskal Herrian euskara hutsez egiten den bakarra da. Eta horregatik errealizatzaile ezagun ugari hemen ematen dituzte lehen pausoak. Azaroaren 22tik 24ra burutuko den lehiaketan ez da Super-8ko filmik izango aurtun. Horrez gain denetik egongo da: dokumentalak eta sormenezko lanak; egile profesionalak eta amateurrak.

■ 1997ko Txapelketako Finala.

BERTSOTAN FINALERANTZ

AZKEN-LAUDENAK amaituta final-aurrekoei ekin behar die orain Euskal Herriko Bertso Txapelketak. Izan ere, osatua dago final-

aurrekoetara pasako diren hamabi bertsolarien zerrenda. Aitor Mendiluze, Sustrai Colina, Amets Arzallus, Jokin Sorozabal, Igor Elortza, Fredi Paya, Aitor Sarriegi, Xabier Silveira, Arkaitz Goikoetxea, Oihane Enbeita, Nerea Elustondo eta Unai Agirre. Txapelketako atal berri honetan 1997an finalista izan zirenek ere parte hartuko dute, hau da, Maialen Lujanbio, Jesus Mari Irazu, Aritz Lopategi, Unai Iturriaga, Mikel Mendizabal eta Jon Maiak. Honela bada, guztira 18 izango dira azaroaren 17an hasiko diren final-aurrekoetan parte hartuko duten bertsolariak. Hauetatik zazpi joango dira Belodromora abenduaren 16an. Han izango da baita ere Andoni Egaña.

EUSKAL ARTISTEN KATALOGAZIOA

LAU arte galeriek Euskal Artearen Katalogazio eta Azterketarako Elkarteak sortu dute. Bilboko Windor Kulturagintza eta Tavira eta Madrilgo Mun eta Lorenart. Helburua XIX eta XX. mendeko euskal artisten belaunaldia sustatzea da. Horretarako lehenengo Manuel Losadaren erakusketa bat paratu dute. Elkarte honetako gastuak obren jabeek emandako diruarekin ordainduko dira.

ARTE EDERRETAKO MUSEOA

HIRU urtez luzatu dira Bilboko Arte Ederretako Museoaren berritze lanak. Baina azken bi hilabetetan egon da soilik itxita. Dagoeneko ireki dute. Guztira erakusketetarako 1.000 metro koadro gehiago ditu. Baita jatetxea, libu-

HITZBITAN

- Manuel Olano gai jartzaileak honela adierazi zuen "Gara"n: "Bazeuden lehen eta badaude oraindik ere bertsolaria probatze aldera gai zailak edo argumentatu ezin direnak jartzeko joera dutenak. Gai horiek baztertu egin behar dira, besterik gabe".
- Roberto Gz. de Viñaspreren hitzak dira hauek "Euskaldunon Egunkaria"n jasoak: "Euskal Herria ttipia da eta Euskararen Herria are ttipiagoa; benetan ttipiegia euskaldun osoen artean hiztunaren egungo errealitate linguistikoari barik hiztunaren beraren jato-

L A K

rutegi berritua eta zine aretoa ere. Berrikuntzak ospatzeko bilduma pribatuko artelanez gain, euskal artistak biltzen dituen "Gaur, hemen, orain" erakusketa paratu du. Bertan 30-40 urte bitarteko euskal artisten obrak daude ikusgai. Besteak beste, Ana Laura Alaez, Txomin Badiola, Pello Irazu, Jose Ramon Amondarain, Ibon Aranberri, Jon Mikel Euba, Asier Mendi-zabal edota Begoña Muñozenak.

SURREALISTA ERREALISTA

Horrela definitu zuen Vicente Ameztoik bere pintura: "Surrealismoa baina egunerokotasun puska batekin". Ameztoik bost urterekin pintatu zuen lehen koadroa. Lehen bakarkako erakusketa 1967an egin zuen Donostiako Barandiaran galerian, hogeita bat urte zituela. Makina bat sari jaso zuen. Eta "Zeruko Argia"n eta "Euskadi Sioux"en kolaboratu zuen. Euskal Herriko ohituretan oinarritutako lan ugari egin zuen urte haietan guztietan. Osasunak eten zuen ordea bere ibilbidea. Eta ordutik, zirkuito komertzialetatik aldenduta, eta presazko lanei ihesi, lan bereziak egin zituen soilik. Aipatuenetakoa eta ezagunenetakoa Remelluriko ermitan eginikoa. Han igarotzen zituen udak azken hamar urtetan. Iazkoa azkenekoa. Eguneroko surrealismoaren errealitateak joan den astean eraman arte.

■ Txomin Badiolaren obra bat.

■ E. Martikorena.

IZENAK

Erramun Martikorenaren "Kantuz sortu naiz eta..." izeneko azken diskoa kalean da dagoeneko. Bertan hama-bost kanta bildu ditu Elkarlanean diskoetxearen eskutik.

Azika Iparraldeko txotxongilo talde berriak "Kontu kontu zan" lehen lana estreinatuko du hilaren 16an Izpurraren.

Ixiar Rozasek "Sartu, korrontea dabil" izeneko liburua plazaratu du Ereinen eskutik.

Eneko Bidegainek euskarazko esaera zaharrak bildu eta frantsesera itzuli ditu "Euskal esaerak" liburuan. Lan hau Elkarlanean kale-ratu du.

Mikel Garmendia aktore ordiziarraren biografia egin du Pako Aristik. Liburua Azpeitiko Euskadiko XIX. Euskal Antzerki Topaketetan aurkeztu da. Garmendia-ri omenaldia egiteko asmoa zuten topaketetan. Baina istripu bat dela medio, omenaldia abenduaren 1era atzeratu da.

■ Mikel Garmendia.

riari dagozkion desberdintasunak jartzeko. Arabako euskaldun osoak (...) gainerako euskaldun osoak bezalakoxeak gara, ez pedigri gutxiagokoak".

• Egunkari berean Juan Luis Zabalak: "Zinekluben eskaintza ere (...) gero eta uniformeagoa da. Ustez oso komertzialak ez diren lanak eskaintzen dituzte, baina industriaren unean uneko eskaintza nagusi horren barruan ia beti".

• Patxi Goenagaren iritzia da honakoa "Euskonews & Media"n bildua: "Batua erabat beharrezkoa izan dugu, baina gaizki erabiliz gero, zurrana, kaxkarra eta gogorra da".

JOSEBA SARRIONANDIA

"ANGUSTIA ETA KONFUSIO HANDIAREKIN IDATZI DUT NOBELA"

Izoztuta, "Lagun izoztua" ren egileari, laguna ez ezik, irudia geratu zaio, 1985ean eta Martuteneko kartzelan adiskide batzuek egin zioten argazki sorta hartan. Duela hamasei urtekoa da, beraz, idazlearen irudi ofiziala; bere egoeraren metafora azken batean, "klandestinitatean" eta "beste identitate batekin" bizi beharraren plasmazioa. Egoera horretan barneratzen du irakurlea "Lagun izoztua" nobelak, zalapartarik gabe, ozen baino ahopeka gehiago, dramatismo bareaz, eta gupidarik gabe aldi berean, hotzaren -hotz mota ezberdinen- desolazioa hezurretaraino sartuz.

Le Carréren nobela bat betetzeko adina istorio bizi izan ditu dagoeneko iheslariak, baina horiek isilpean utziko ditu oraingoz, ezinbestean, erbestearen zakuan. Hortaz, "Lagun izoztua" ri buruz bakarrik hitz egingo digu Joseba Sarrionandiak aspaldiko partez emandako elkarrizketa bakanean; ordainetan, interlokutorea izango da identitatea ezkutuan utziko duena.

Hamabost urte daramatzazu exilioan, exilioko nobela atera zaizu. Aukeratu duzun abiapuntua da hau ala ezin zitekeen besterik izan?

Angustia eta konfusio handiarekin idatzi dut nobela hori; autobiografikoa ez den arren, fikzioa eginda ere, pertsonaia eta egoeretan inplikatura sentitu naiz.

■ Autobiografikoa ez bada, testimoniala izango da orduan?

Ez da ez autobiografikoa ez testimoniala. Baina esperientzia pertsonalean oinarritzen da, ez nire esperientzia pertsonalean bakarrik, beste batzuen espe-

riencia pertsonalean ere bai, nobelan zehar kontatzen diren esperientzia pertsonalak imajinarioak diren arren.

□ **"Bizitzaren bitarte batzuk argituz eta gertaerei zentzu bat antzemanenez, literatura, esperientzia pertsonalak kolektibo bihurtzeko modu bat izan daiteke"**

Literatura imajinazio eta hizketa jokoa baino zeozor gehiago da, literaturak inoren esperientzia pertsonala zabaltzeko balio du. Bizitzaren bitarte batzuk argituz eta gertaerei zentzu bat antzemanenez, literatura, esperientzia pertsonal horiek esperientzia kolektiboa bihurtzeko modu bat izan daiteke.

■ **Posible ote da exiliatuak exiliokoa ez den literatura sortzea?**

Posible bai, gramatika arauemaile bat ere idatzi ahal da erbestean. Baina bizimoduak bere baldintzak ezartzen ditu, eta gramatika arauemailea errazago osatuko da Linguistika Akademian lan egi-

elkar

UN TUA RIONANDIA

nez gero. Erbestean bestelako materiala eta giroa duzu, bestelako desasosegu bat. Erbesteko esperientzia humanoa duzu eskuan bere argi-ilunekin eta bere mugekin.

Ovidiok Erroma inperialean "Ars Amatoria" idatzi zuen, eta gero Itsaso Beltzaren bazterrean "Tristia" idatziko zuen. Alderantzizkoa egiteko, Erromako patrizioen afalostean "Tristia" errezitatzea eta gero Ponto Euxinoko bakardadean sedukzio teknikei buruzko lezioak emateko histrionismo handia behar da. Literatura artifizio bat da, baina badago hor ere benekotasun arazo bat.

■ **Bi belaunalditako exilioa agertzen da zure nobelan: plano nagusian gaur egungoa eta atzean gerra ostekoa. Zein lotura dago bien artean eta zein ezberdintasun?**

Gainean dugun estatu nazionalismo espainolaren aurkako errebelia nahiko iraunkorra da gure historian. Baina kontestu desberdinetan eman da. Gerra zibilean legalitate errepublikanoa euskaldunen alde zegoen eta, legalitate hori gerran derrotatua suertatu arren, erbesteratuek estatu batzuen sostengua izan zuten, batez ere aliatuek bigarren gerra handia irabazi zuten gero. Frankismoaren sasoiko erbesteratuek aterpea izan zuten, aterpe hori jauregia baino gehiagotan tejabana izan arren. Azken hoge urteotako erbestean, oster, iheslariak ez du babeslekurik. Estatu espainolak satanizazio estrategia bat du gure aurka, ez bakarrik borroka armatuaren aurka, bai zik eta independentzia politikoaren aldeko edozein gauzaren aurka, sorgin ehiza moderno bat, eta hori nabaritu egiten da.

Nazioartean estatuei komeni zaizkien legeak nagusitu dira, eta estaturik gabeko jendeak ez du anparorik ez sosegurik. Estatuak da "nortasun agiria" eman ahal dizun bakarra, nortasun-agiria komilla artean esanda. Garai batean uste zen estatuak geroago eta ahalagoak izango zirela, baina ikusten da estatuak oso indartsuak direla eta geroago eta estatuen legea gehiago ezartzen dela.

■ **Nobelako exiliatu horientzat mundu guztian oinak plantatzeko tokirik ez dagoela dirudi. Izena eta identitatea aldatuta bizi dira, poli-ziengandik ihesean, ezkutuka...**

Bai, gaur egungo euskal erbeste-

□ **"Frankismoaren sasoi-ko erbesteratuek aterpea izan zuten, aterpe hori jauregia baino gehiagotan tejabana izan arren. Azken hoge urteotako erbestean iheslariak ez du babeslekurik"**

ratuak sarritan klandestinitatean jarraitu behar du eta orduan erbestea ez da bakarrik beste lur batean bizitzea, beste identitate batekin bizi behar du. Eta hori luza-roan gertatzen denez gero, urteen buruan zer gertatzen zaio agiri ofizialik gabeko nortasun horri? Auskalo zatitzen den edo indartzen den, edo ahultzen den... Eta erbesteratuaren nortasunak jasaten dituen trantzeoi buruzkoak dira nobelan zehar proposatzen diren galderetako batzuk.

■ **Aberriarengatik exiliatu eta beste herri bat topatzen badu exiliatuak, berea traizionatuko ote duen kontzientzia txarra sortzen zaio?**

Ez dut uste horrela denik gauza, jendea borrokaren zirkunstantziengatik erbesteratzen da, "aberi" hitza apur bat hantuegia da horretarako, eta, bestalde, beste herri batean integratzea ez dut uste inork traiziotzat hartuko lukeenik.

Baina erbeste egoera arazotsua eta aldrebesa da berez eta horrek arrazionalizatze beharra ezartzen dizu. "Arrazionalizazioa", badakizu, ez da gauzak logika arrazionalerantz pentsatzea baizik eta egoera edo zeure burua justifikatzeko egiten duzun diskurtsoa. Abandonatutako errealtateari buruzko diskurtsoa fosildu egiten da, pentsatzen eta egiten denaren arteko kontraesanak hasten dira. Orduan gerta daiteke, esate baterako, erbesteratuak diskurtso hiper-abertzale bat mantentzea eta azken batean Euskal Herrira itzuli nahi ez izatea. Erbestean luzaroan bizi izandako jende askori gertatu zaio hori, gerraondoko erbesteratu askori. Ez dakit zer gertatzen den, horri buruz galderak egiten ditut eta gertatzen dena ulertzeko ahalegina...

Mitologia literarioan Ulisesen itzule-ra aipatzen da erbestearekin lotuta, mito hori psikologiak ere jaso du eta argi dago

JUANXO ECASNA / BORJA COITIA / ELKAR

bidaariak eta erbesterratuak Ulises konplejoa duela. Baina nire ustez badago beste konplejo bat, bidaia utzi eta bertan geratzeko, eta ez dakit psikologian izenik izango duen...

■ **Jose Uriosteren konplejoa izango da, ez?**

Bai, Jose Urioste sorterrira itzuli gabe hil zen, itzuliz gero Orozkon zer topatu beldurrez.

■ **Jose Urioste 36ko exiliatuak baserri bat eraikitzen du atzerrian, euskaraz irakasten die seme-alabei, euskal giroa mamitzen du familian... Haren alabak Maribeli taloak eginarazi nahi dizkionean, esperentikoa da egoera.**

Nobelan Jose Uriostek abertzale-tasun fosildu, antzu, harro eta jadanik kitsch bat errepresentatzen du. Bera ez da pertsonalki azaltzen nobelan, baina bere seme-alabak bere herentziarekin bizi dira, ondare horren alde edo aurka. Alabak jatorriaren herentzia hori gorde nahi du, maite duelako. Semeak, oster, ondare hori erdi maite erdi gorrotatzen du. Gauzak "heterotopia" eta horrelako beste hitz greko tekniko bidez konprenitu nahi lituzke. Eta hitz teknikoak ez dira agian sentimenduak ulertzeko tresnarik egokiena...

■ **Exiliatua indar bikoitzaren menpe: etxera darama batek eta besteak exilioan jarraitzen. Nola eragiten diote bi indar kontrajarri horiek?**

Jose Uriosteri Euskal Herrira itzul-

tzeko gogoarekin urteak urteen gainean pilatu zitzaizkion eta, azkenean, Euskal Herria urrun zuela ohartu zen, eta ez fisikoki bakarrik. Hala ere, bere gogoaren neurriko mitologia bat jarraitu zuen lantzen, egiazko Euskal Herriarekin zerikusirik ez zuena, bere egoera arrazionalizatuz, Euskal Herrira egundo itzuli gabe.

Baina bi joera horiek, sorterrira itzultzeko gogoa eta beharra, baina itzultzeko beldurra eta erbestean geratzeko beharra ere bai, erbesterratu bakoitzaren baitan aldi berean gertatzen dira eta, batzuetan, oharkabean.

□ **"Sorterrira itzultzeko gogoa eta beharra, baina itzultzeko beldurra eta erbestean geratzeko beharra ere bai, erbesterratu bakoitzaren baitan aldi berean gertatzen dira eta, batzutan, oharkabean"**

■ **Indar batek edo besteak irabazi, beti geratuko ote da erdibituta exiliatua?**

Nire inpresioa da baietz, erbesterratuak iragana galdu du eta konparatuko nuke besoa edo zangoa galdu duen jendearen esperientzia anatomikoarekin, galdutako parte horrek hortxe balego bezala mina ematen duelako.

Euskal Herritik urrun geratzen den erbesterratuak parte galdu horren mina dauka, eta Euskal Herri txiki bat izango du armairu batean gordeta, liburu batzuk, musika kaset batzuk izango ditu, beso galduaren hondakina gordetzen duen mainguak bezala. Baina Euskal Herrira itzultzen denak ere ez du, seguru asko,

bere parte galdu hura errekuuperatuko, fisikoa eta norberarena den gauza bat galdu duelako, denbora, eta horrek ez du erremediorik.

■ **Istorio nagusiarekin bilbatuta Kalaportukoa dago, eta hor nerabeen inimiziazioa erritual guztiarekin. Badirudi Kalaportun kokatzen dela herrimina ez ezik, gaztemina ere...**

Herrimina bai, behar bada, baina Kalaportuko parte horretan Andonik Goiori buruz hitz egin nahi du eta ia hasieratik argi dago asko asmatzen duela, berak Goio ezagutu orduko gauzak ere

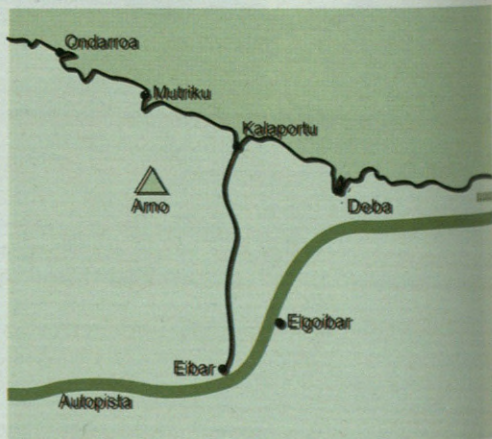
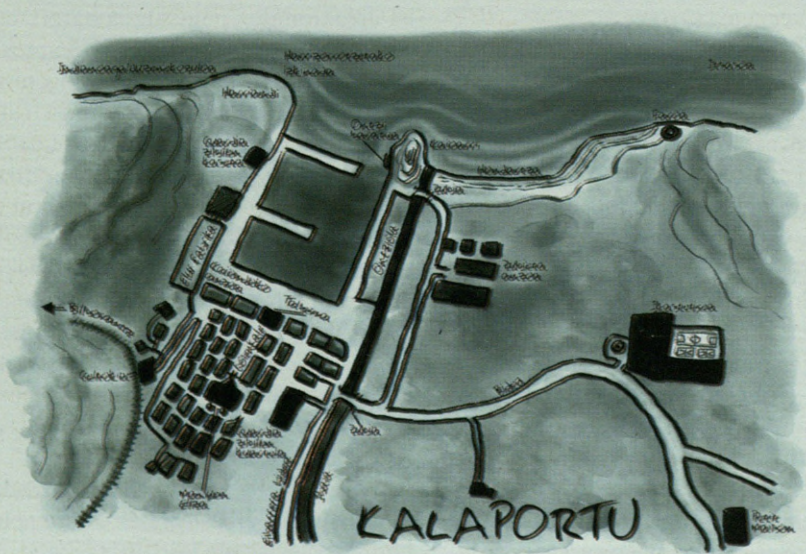
gehiegizko zehaztasunez kontatzen dituelako. Iraganaren historia, badakizu, erdi oroitu erdi asmatu egiten da.

Bestalde, ondo dago diozun "gaze-

min" hitz hori. Herrimina beste gaztemina dago atal horretan. Gertatzen da jende batzuek ez dituztela helduerako epeak konplitzen, ez dute lantokian luzaroan iraun, ez dira ezkondu, ez dute soldata erregularrik, ez dute seme-alabarik, 14 urteak luzatu zaizkie. Horixe gertatu zaie nobelako pertsonaia gehienei, Goiori, Maribeli, Josuri, Andoniri... nerabezaroa luzatu egin zaie oharkabean. Harik eta zifrak okertzen zaizkiela ohartzen diren arte, 14 urte izan beharrean jadanik 41 urte bete dituztelako. Ia oharkabean zaharturiko nerabeak dira eta galdutako denborak memoria hondar batzuk baizik ez dizkie utzi.

■ **Laguniezaguz, arrasto batzuk**

■ **"Kalaportu ez da geografia liburuetan aipatzen, baina ez jendea handik pasatu ez delako, denok pasatu gara inoiz".**

□ “Erbusteratuak iragana galdu du eta konparatuko nuke besoa edo zangoa galdu duen jendearen esperientzia anatomikoarekin, galdutako parte horrek hortxe balego bezala mina ematen duelako”

emanez, mapan Kalaportu bilatzen.

Kalaportu itsaso bazterrean dago, Gipuzkoan, Ondarroa baino sortalderago. Ez da geografia liburuetan aipatzen, baina ez jendea handik pasatu ez delako, denok pasatu gara inoiz, lanera joateko handixik, Kalaportu albotik, pasatu behar duzu ia goizero.

Dena dela, Kalaportu mapetan ez agertzea, kartografoen broma iruditzen zait.

■ Eta Pupuna?

Pupuna ere kartografoek tapatzen dute, eta Rio Quemado ere bai. Summer Town, oster, uste dut elurak tapatuko duela.

■ Denboraren tratamendua zehatza da oso nobelako hari bakoitzean. Maribelek orainaldian egiten du kontakizuna, Andonik iragana erabiltzen du Kalaportukoa azaltzeko, eta beste partean aditza geroaren formetan erabiltzen da.

Hari bakoitzean denboraren erabilera nahiko homogeneoa da. Baina hiru denborak txandaka aldatzen dira atalik atal.

■ Denborak txandakatzen direnez gero, iraganak orainaldia esplikatu zuela uste nuen irakurri ahala...

Ez, hamalau urterekin gertatzen denak ezin dizu berrogeita batekin gertatzen dena ulertarazi. Iragan hori historiaurrekoa da, lokarriak badaude baina aro urrunegiak dira lokarri kausalak proposatzeko. Imajinatu zazpigarren mendean kontatzen dizutela hogeigarren mendean gertatu dena uler dezazun. Lokarriak eta analogiak bestelakoak dira.

■ Ez dago suspentserik eta, hala ere, dramatismo hotz bat dabil liburuan zehar...

Ez da argumentu-nobela, ez dut thriller bat egin nahi izan eta gertaeren kate

kausalean begi asko geratu dira ezkuntuan. Pertsonaia-nobelarik ere ez dut egin nahi izan, nondik datorren eta nora doan ondo ez dakien jendea dira pertsonaiak, iragana moztuta bizi dira gehienak eta etorkizun argirik gabe, baina inor ere ez da osorik erakusten, haien barru munduaren arrasto eta seinale batzuk baizik ez dira nobelan ematen. Izotzaren irudia erabiltzen da metafora moduan, iceberg bat uretan, eta egitura dramatikoak apur bat izotz zatiak uretan bezalakoa da.

Protagonista Goio da eta, hala ere, bera da pertsonaia guztietan moztuena. Goioaren gaixotasuna enigmatikoa da, zer daukan eta zergatik, jitoan eta noraezean dabilela ikusten da, beste batek eramanda atoian mugitzen da ia beti.

Maribel ere deserrotuta dago, ez du arrazoi nahikorik ematen Goioekin hain urrunera enbarkatzeko, eta gero zergati ezagunik gabe mugitzen da, esate baterako, Pupunaraino. Bera ere nahiko noraezean dabilela uste dut.

■ Goio-Gorria etengabeko bidaian dabil, eta Maribel ere bai, baina etxetik irten ere egin gabe mugitzen dizkie hariak Josu-Armandok. Narratzaile orojakilea?

Narratzailea ez dut uste oso orojakilea denik. Josu-Armando liburuaren autore da, baina pertsonaia ere bai, eta oso interesatua gainera bere neskalguna den Maribelen portaerari buruz esate baterako. Distantziamendu eta ikuspegi aldaketa batzuk daude hor. Narratzaile orojakilea izan ezin duenez, autoreak Maribel bera eta Andoni hartzen ditu narratzailezat. Josuk Maribelen berarekiko separazioa ulertu behar du, nobelaren zeharkako gaitako bat hori da, eta lagunaren ikuspegitik errepasatu nahi du separazio hori, igual ispilu bat topatu nahi du bestearen kontakizun horretan, baina Maribelen narrazioak bazterrean uzten du Josu. Andonik eta Goioek ezagutu ere ez dute egiten, beste narratzaileek

□ “Etorkizunari eta esperantzari eta horrelako gauzei buruz, tokatu zaigun mundu honetan, ironia apur batekin baizik ezin da hitz egin, ezta?”

■ Sarrionandia Iparraldean 1980an, atxilotu zuten urte berean.

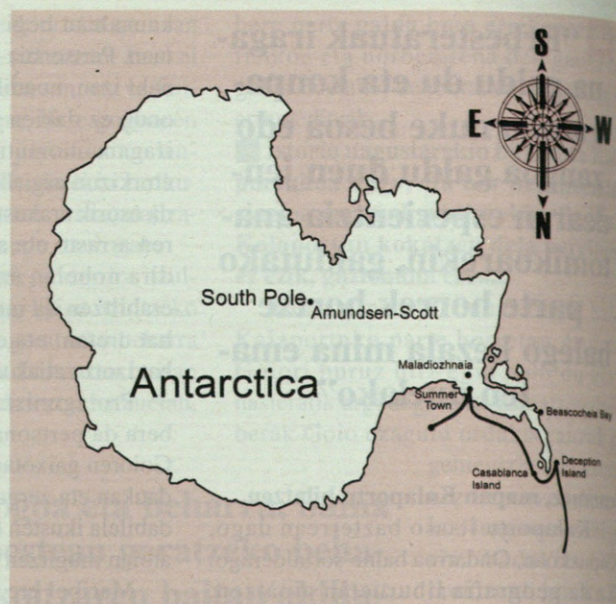
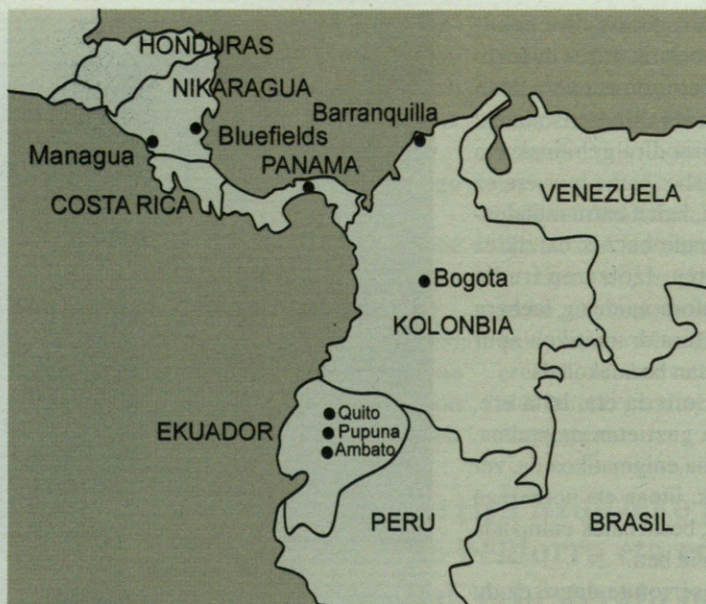
eta pertsonaiek nahiko bazterrean utzitako pertsonaia da azken batean autore hori.

■ Autoreak Goiori etorkizuna aurreratu dio. Gero aurreratu hori erre-kurtso literarioa da besterik gabe? Iragarpen iragarria? Ala nahi hutsa?

Fikzio bat dela esango dizut, gauzak ondo anbiguo uzteko.

■ Nolanahi ere bukaeran happy end horrekin harritzen gaituz. Itxaropenari zirrikitua beti zabalik?

Etorkizunari eta esperantzari eta horrelako gauzei buruz, tokatu zaigun mundu honetan, ironia apur batekin baizik ezin da hitz egin, ezta? Bizipoza bai edozein kale izkinitan topa dezakezu, baina nobela amaierako hori ipuin portugesen bukaera zoriontsu malenkoniatsuen modukoa da: “Ezkonduko dira eta festa handi bat egingen dute, eta ni ez naute gonbidatuko”. Horrela amaitzen dira ipuin portuges asko, eta happy end

■ “Pupuna ere kartografoek tapatzen dute, eta Rio Quemado ere bai. Summer Town, oster, uste dut elurrak tapatuko duela”.

izango da nahi baduzu, baina tira, ezkontideak lorik egin gabe eta goizaldeko lehen argiekin munduaren azkeneko portuan zabor kamioi baten atzetik joatea zorion umila da.

■ **Lehenengo nobela duzu. Ipuinak bai, hainbat idatzi dituzu. Zer alde dago genero bien artean idazlearen-tzat?**

Ipuina oso laburra dela eta nobela oso luzea, jende argiak esaten duenez. Baina, apur bat finago esango dizut. Ipuina imajina batean oinarritzen da, poema bezala. Imajina hori duzu eskuan eta orduan ideia hori osatuz idazten duzu. Nobela, oster, ez zaizu eskuan kabitzen. Pertsonaiak eta egoera bilakatuz doaz eta haien atzetik ibili behar duzu, nora doazen eta zer gertatuko den jakiteko; beraz, lan iraunkor bat egin behar duzu. Eta meta-keta guztiaren ondoren igual, azkenean lortuko duzu ipuinean edo poeman abiapuntuan den imajina, baina konplexuagoa eta, hitz landu bat erabiltzeko, poliedrikoagoa.

■ **Niri geratu zaidan imajina poliedrikoa giza-iceberg horiena da. Antarktikarako bidaian batez ere izugarritzko hotza sentitzen du irakurleak, fisikoa eta bestelakoa ere bai. Eta lengoaian ere bada hoztasun bat...**

Badago irakurleari hotza emateko ahalegin bat nobelan zehar, eta barkamena eskatu beharko dut orain, batez ere negura sartuko garenean hori apur bat zitala delako. Ernest Hemingwayk “ice-

berg efektua” deitzen zion idatziaren ahalmen iradokitzaileari, bederatzitik bat literalki eta agerian emanez gainerako bolumena igarrarazteko ahalmenari. Lerro artean giro hori sortzen ahalegindu

naiz, eta inork irakurtzean hotzikara sentitzen badu izotzaren bolumenaren beste zortzi parteak sumatu dituelako da. Ez dakit lortu dudana, ze hori idazten jartzen denak nahi duena da beti, lengoia dento

■ Joseba Sarrionandia beste hainbat presorekin Puertoko espetxean.

□ “Euskaldunek arkan- no eta kriptograma asko erabiltzen duzue, ez zarete nik utzi zintuzte- danean bezain jende tolesgabe eta arrunta”

eta sujerente baten bidez irakurlea liburu-ko mundu sekundario horretara eramate.

■ **Idazkera dela eta ustekabeko konparazioak egiten dituzu sarritan. Esaterako, gormutuen alfabetoaren aipamenak.**

Hiztegia mugatua da, ez euskararena bakarrik, edozein hizkuntzarena, eta orduan hizkuntzaren mugak zabaltzeko ahalegin bat egin behar duzu, azaldu nahi dena bera ere normaletik apartatzen denean batez ere. Hori eguneroko hizkeran gertatzen da, lengoaia adierazkorragoa egiteko ahalegin bat dago beti, eta ahalegin hori literaturan ofiziozkoa da. Pertsonak egiten dituen keinuak adierazteko medio pobreak ditugu euskaraz normalean, gormutuen alfabetoaren aipamena hor adierazgarria denaren eta ez denaren muga seinaltzera doa. Gainera, nobelako pertsonaiok apur bat gormutuak dira, ez? Bestalde, denok ere nahiko gormutuak garena susmatzen dut...

■ **Eta bbk horrekin egiten duzun jokoa?**

Esperientzia pertsonalean oinarrituriko broma bat da. Euskal Herritik heldutako egunkari-anuntzio batzuetan bbk irakurri eta enigma bat egin zitzaidan, zer ote zen bbk hori. Euskaldunek arkano eta kriptograma asko erabiltzen duzue, ez zarete nik utzi zintuztedanean bezain jende tolesgabe eta arrunta. Propaganda ere apur bat arraroa egiten duzue batzuetan, eta horixe ba, bbk zeren sigla ote zen, eta bihotz bakartien klubarena ote zitzaidan.

■ **Iceberga hartu duzu sinbolotzat, hamarretik bat bakarrik bistan duena. Poliki-poliki beste bederatzia ere ateratzen joango ote dira?**

Icebergeak ez dute berez erakutsi behar handirik, urtuz joaten dira apurapurka.

■ **Eta nantuak?**

Nobelaren egituratik edo kutxatik kanpo geratu dira gauza batzuk, Blue-

■ Sarrionandia ARGIAN

ARGIA oraindik ZERUKO zela hasi zen Joseba Sarrionandia aldizkari honetan argitaratzen, 1977ko urtarrilean. Hasi, izenordez: Joseba Basarte; gerora beste bat ere erabili zuen: Jose Anjel Garaizar. Tartean Joseba S. gisa ageri da eta sarritan inizialez, J.S.

Bere idatzietan badira informazio hutsezkoak, gertakizun kulturalen kronikak, batez ere hasieran, baina laster heldu zion ildo sakonagoari, erreseinatik kritika eta gogoetara pasaz. Landutako arloak: sozio-politika, kultura oro har, artea apur bat, literatura, eta guztien gainetik, zinea. Izenburuetan ikus daitekeenez, filmerik entzutetsuenak aurkeztu zituen orrialdeotan: “Padre Padrone”, “Eisensteinen Urria”, “Viridiana (Buñuel)”... Donostiako Zinemaldiak ahaztu gabe. Lanik bitxiak, umorearen esparruan egindako inkurtsioak ditu, hala nola “Espaloietako ipuinak”, “Paso zebretako ipuinak” edo “Disidenteen irribarrea”.

Bi elkarriketa ere egin zituen: lehen, 1977an -Sarrionandiak 19 urte baino ez zituela-, Alfonso Sastreri eta bestea, bi urte geroago, Peire Pessamessa idazle eta politikari okzitaniarrari.

Guztira lauogeita hamarretik gora artikulatu idatzi zituen 1980ko azaroan atxilotu zuten arte. Dena den, eta maiztasun gutxiagorekin bazen ere, espetxetik tarteka idatziak bidaltzen zituen ARGIAk argitara zitzaiz. Literatura eta zinearen inguruko gaiak lantzen jarraitu zuen hasiera batean. Espetxeratu ondoren idatzitako lehen artikuluan Raoul Walsh zinegile hil berria izan zuen hizpide eta bigarren idatzia, aldiz, Alvaro Cunqueiro poeta galiziarrari eskaini zion.

Geroago, 1983ko lehen hilabeteetan, “Bazterrekoak” izenburuko atalean aforismo eta aipu labur sortak kaleratu zituen.

Idazlearen historiaurrea idatzi hauetan guztietan legoke.

1985eko San Fermin egun hura baino lehen, beste bitan ere agertu zen Sarrionandia astekarian, baina oraingoan elkarriketatu gisara. 1984an L. Txaho presoak elkarriketatu zuen iurretarra eta, ARGIAN egin zitzaion azken elkarriketa, Korrika 4-eko Prentsa Bulegoak sinatzen zuena, urtebete geroago argitaratu zen, 1985eko maiatzaren bukaeran, Martuteneko espetxeko ihesa baino hilabete lehenago ●

■ Sarrionandia, ARGIAN bere lankide izandako Mikel Antzarekin, Martuteneko espetxean 1985ean.

□ “Nobela bat egitea errepublika bat asmatzea lakoa da, lege naturalak, geografikoak, politikoak eta linguistikoak behar ditu, eta itzelezko legegilea bihurtu behar duzu testua idazteko”

fields aldekoak, Kalaportuko gertaera batzuk, Rio Quemado aldekoak, eta abar. 39 atalean Maribelek ia irakurri gabe erretzen duen gutuna, esate baterako -Andonik Maribeli nantuei buruz idatzitako gutun hori- nobelatik aparte argitaratuko da igual. Amazoniako tribu bat da nantuen, nantu hitzak ilargiarekin du zerikusia shuar mintzairan...

■ Baina horiek ere ez dira mapetan agertzen, ala?

Nomada ezkutuan-ibiltze-zaleak dira. Andoni nantuen bila itzultzen da eta bigarren bidaia horretan ez ditu topatzen, mapetan agertzen ez den jendearekin egotea bezalako gauzak ez baitira errepikatzen, horrelako trantze arraroak behin baino ez dira gertatzen eta, orduan, lehen enkontru hura da Andonik kontatzen duena gutun horretan, jende nomadaren bizimoduari eta etxeari buruzko hainbat gogoeta eginez.

Nobelan zehar badira beste erreferentzia indigena batzuk, alakalufeenak, kiowenak eta inuitenak. Alakalufeen paradisu aipatzen da, paradisuaren ideia sotil bat. Kiowen ipuina, komunitate barrurako elkartasuna eta kanporako mesfidantza proposatzen duen etika primitiboari buruzko galdera da. Goio ume inuit bihurtzen deneko ametsa galdutako gauzen errekuperazioari buruzkoa da, baina kontestu horretan galdera funtzioa du, ume ipuin bat delako.

Nantuen kasuan, filosofia elementaleko gogoeta batzuk egiten dira eta, beste gauzen artean, nobela osoaren sostengutzat inportantea den lengoaiari buruzko proposamen bat. Munduko gauzek errealitate ahula dutela esaten da, gauzen errealitatea itzaltzeko ia puntuan bizi direla. Errealitatea ez dela berezkoa, baikik eta gauzek edo gertaerek bata bestekin

andoan duzue elkarrizketa. Mamitsu bezain argigarria, benetako nobedadea izateaz gainera. Galde-erantzunak behar bezala dastatu eta solasa bere osotasunean konprenitzeko, ordea, nobela irakurtzea komeni da, eta pare bat aste joango dira oraindik “Lagun izoztua” Euskal Herriko liburudendetara iristerako. Hortaz, aldizkarikoek eskatu didaten moduan, liburuaren nondik norakoa azalduko dizuet, testu osoa eskuetan eduki arteko ahogozagarri.

Goio Ugarte, Gorria, Nikaraguako kostalde atlantikoan bizi da aspaldi samarretik, jendea ingelesez mintzo den Bluefields aldean. Legezko paperik ez badu ere inguruko herritarren babesa dauka, erizaina delako besteak beste. Halako batean, baina, “izoztuta” geratu da: ez du inor ezagutzen, ez du hitz egiten, ez du ezer oroitzen, ez erreakzionatzen. Goiori laguntzera dator Maribel “postaria”, errefuxiatuen artean pakete eta gutunak jasotzen eta banatzen ibili ohi dena. Managuan Goioentzako moduko psikiatrarik aurkitu ezinda, Ekuadorrera eramatea pentsatzen du, bizi baita Andoni, hau ere iheslaria eta Goioen txikitako laguna, adiskide giroan Goio errazago sendatuko delakoan.

Xabier Mendiguren Elizegi
Idazlea eta Elkar-eko editorea

tearekin bilatu beharreko zerbait, bata besteari araztasuna eta zentzua emanez. Eta hitzek ere bizia ematen dietela gauzei, errealitatea aratzagooa egiten dutela...

■ Lengoiaren filosofia bat proposatzen duzu.

Proposamena nobela horren muga barrurako baizik ez da. Nobela bat egitea errepublika bat asmatzea lakoa da, lege naturalak, geografikoak, politikoak eta linguistikoak behar ditu, eta itzelezko legegilea bihurtu behar duzu testua idazteko. Filosofia horrekin, lengoia errealitateari bizi apur bat emateko gauza delako ideia horrekin, narrazioa Goioen sendabelarra dela iradokitzen da.

Idazleak bere buruari emandako konpensaziotzat har daiteke lengoiaren filosofia hori, idaztean errealitateari zentzu pixka bat ematen diolako ilusioa behar duelako.

■ Orduan, idazteko motibazioa baduzu oraindik.

Ni idazten hasi nintzenean, euskaraz argitaratzen ziren liburu ia guztiak irakurri ahal ziren. Literatura oso eskasa zen eta uste dut irakurle bokazioarekin hasi ginela idazten, orrialde gehienak zuri

zeuden eta, irakurri nahi genukeena aurkitzen ez genuenez gero irakurri nahi genituzkeen liburuak egiten.

Gauzak aldatu egin direla iruditzen zait, orain orrialde asko daude euskaraz idatzita, argitaratzen diren liburuen zerrendak luzeak dira eta Gutenberg Bibliotekan apal txiki bat dago euskaraz. Bernardo Atxaga eta beste batzuk primerako gauzak idazten dituzte eta errekonozimendua dute gainera Europa osoan. Baina duela hogeitau urte sehaskan zegoen jendeak ere oso ondo idazten du, edozein liburu hartzen duzu Unai ez dakit nork egina, Iturriagak, edo Elorriagak, edo

□ “Uste dut Chejovek esan zuela, literaturan ez dela galdera erantzun beharrik, baina egin bai. Horrekin ados nago eta nirea ere galderaliburua izatea nahi nuke”

Horrela hasten da nobela, baina hortik aurrera hiru narrazio garatzen dira, paraleloan eta kontrapuntuan. Hari horietako batean, abiapuntuari zuzenean jarraitzen dion harian hain zuzen, Goioeren gaixotasuna eta honen gorabeherak kontatuko dizkigu Maribelek, orainaldian eta lehen pertsonan; Ekuadorrera bidean doazela aurrera egin ezinik geratuko dira Barranquilla inguruan, eta hor azalduko da Urioste familia, 36ko gerrako erbesteratu baten ondorengoak, euskaltasun-uharte bitxi batean bizi izan direnak eta aberri urrunarekiko harreman kontraesankorren muturreko adibidea direnak.

Lehenaldikoa da beste kontakizunetako bat: 14 urte zituenean ikasturtea oroitu du Andoni Martinezek; bera bilbotarra izanik, Kalaportuko jesuitenera interno bidaliko dute gurasoek, eta han ezagutuko du Goio, Kalaportu bertako mutikoa. Iniziazio-nobela bikain baten ezaugarri guztiak dauzka atal honek, helduen mundura sartzeko sekretuak banan-banan deskubritu eta begi berriz ikusiko baitituzte harrezkero: maitasuna eta sexua, gurasoekiko erlazio gatazkatsua, frankismoa eta honen kontrako erresistentzia... Orain dela 30 urteko euskal kostako herri baten erretratu aberatsa ere eskaintzen zaigu hemen, ezein herri izan gabe ere edozein izan baitaiteke Kalaportu.

Etorkizunean kokatzen da hirugarren haria, narratzaile orojakile batek geroaldian kontatzen edo aurrelari baitigu Goioek, sendatu ostean, Antartikara doan espedizio zientifiko batekin egingo duen bidaia. Erizain moduan doa bera, minbiziak jotako zientzialari baten laguntzaile, baina zientzia edo erizaintza kontuek baino indar handiagoa hartzen du natura harrigarri baten

ikuskitunak: izozmendi erraldoiak itsasoan jitoan, gaurik gabeko egun argien segida, ia bizitzarik gabeko kontinente hotzaren magia, izadiaren aurreko gizakiaren txikitasunaren kontzientzia...

Lurralde berrietarako bidaiaren esperientziaz gain, bada beste lokarri erdi ezkutu bat ere istorio guztion artean: Managuan etxetik irten ezinik bizi den Josu (bere sasiko paperetan Armando), Maribelen senarra. Bere derrigorrezko itxituran, bi zeregin ezagutzen dizkiogu Josuri: bata, ogia bere eskuz egitea, artisauaren artz eta trebezia; bestea, idazmakinarean aurrean jardutea -tip tip tap tip top- inori eraskusten ez eta itxuraz inoiz amaitzen ez den idazkiren bat zirriborratzen. Makinizkribu hori "Lagun izoztua" dela jakingo dugu gero, eta Josu/Armando dela, beraz, istorio hauen guztien asmatzailea, berea bezalako deserritzea bizi duten pertsonaiak imajinatzen dituen, Maribelekiko amodioaren gainbehera fikzioaren bidez argitu nahiko lukeena, denboran nahiz espazioan bizi dituen desfase eta zalantzen erantzunak bilatu nahi dituen.

Argumentuaren laburpena emanez gero eleberria ezagutzen duela usteko du zenbaitek; alabaina, iceberg batek zati handiena urpean gordetzen duen bezala, artikulua batean esan litekeena baino askoz edertasun gehiago du bere baitan nobela luze eta miragarri honek: badira pasadizo jostagarriak, gogoeta argigarriak, konparazio harrigarriak, deskribapen txundigarriak... eta irakurketa bakoitzeko harribitxi eta deskubrimendu berriak iradokitzen ahalmen izugarri bat, klasiko handiak izatera deituta-ko liburuak bakarrik ohi duten bezalakoak ●

Kirmen moduko izen berriko jendeak, eta idazten dutena oso ona da eta nik behintzat jadanik galdu egin dut orduan genuen idazteko "betebehar" sentimendu hori, nik egin dezakedana baino gehiago eta askozaz hobeto idazten duelako gazte pilo batek.

Ez dakit zertarako idazten dudana, lasai itzul naiteke irakurle izatera. Nobelan aitzakia hori ematen dut, gauzen errealtatea berez ahula dela, irrealitate arriskuekin bizi garela, eta bizitza benetakoa-goa egiten dela harremanen bidez, hitzen eta literaturaren bidez. Lurra janean esaten da nobelan, errealtate kontzientzia gehiagorekin. Baina hori oso axiomatikoa eta oso literarioa da, aitzakia hori. Orrialde zuri batzuk topatzen ditut oraindik, betetzeko modukoak.

Ez dut liburu batekin mundua alda daitekeenik sinesten, baina tiroka ere ez da gehienetan ezer hobetzen.

Zeharo alferrikakoa ez dela izango pentsatu nahi dut, lana ez dakit zertarako baina zeozertarako izango dela, hau ere sineskeria izan arren. Bizitzarekin loturiko zerbait izan beharko luke. Geroan badakizu liburuak zer izango diren. Dinosaurioen oinatzan bila ibiltzen dira

orain batzuk. Liburuak ere oinatzan modukoak izango dira, desagertuko diren animalien aztarnak.

■ **Esandako guztiaren ondoren, ez dakit zer ematen duen hau galde-tzeak... mezurik baduzu nobela horrekin?**

Ez dut uste mezurik dudarik, maiuskulazko mezu horietakoa behintzat. Horrelakoak telebistan eta iritzi-artikuluetan ematen dira nahikoa, erdi promesa erdi agindu diren mezu politikoak eta etiko itzaltsuak. Nobelan ez dago horrelakorik, lekukotza bat ematen da eta galderak egiten dira, galdera-markak kendu diren arren, irakurlea hainbeste gako ikusita ez izutzeko. Uste dut Anton Chejovek esan zuela, literaturan ez dela galdera erantzun beharrik, baina egin bai, literaturan galderak egin behar direla. Horrekin ados nago eta nirea ere galdera-liburua izatea nahi nuke ●

Gaueko 23:30ak. Kalea hotz eta ilun. Giro ederra beldurraren bila irten garenontzat. Donostiako Antzoki Zaharrean, pailazo maltzurrek barrura gonbidatu gaituzte Donostiako Fantasiatzko eta Beldurrezko Astera. Birritan pentsatu gabe aurrera egin dugu, guk eta sufritzeko jaioak diren hamaika gizakumek. Terrarezko filmeen biktima izateko desiratzen gaude. Gaua luzea izango al da...

GAUPASA ZINEAN

Antzoki Zaharrera sartu orduko jende korronteak tabernara bultzatu gaitu, barra ertzeraino. Cacique botilak buruz behera pasa du ordu erdia, eta herria zer bitzatuta hil da, kubata baso andanari bere azkenak emanda. Likore botilen artean, souvenir ilunak daude salgai (emakume biluzi bat taketa ahotik sartuta alutik odola dariona, bi behatz hilotz dituen txapa-irekigailua...), eta tabernariak barra atzean alferrikako hitzik ez duen norbait du lagun: buru-hezur bat.

Ikusleak beti daude ideiak emateko prest: "Larrutan egizue gorpuekin", "Zurupakion"

Tabakoaren lanbro zuria da ikus daitekeen kolore bakarra, beste dena beltza da. Beltza, baina ez elegantzia pijoaren beltz bizia, edo lutoaren beltz matea; makabro tonuko beltza da, giza-abereon haragi kolorea estaltzen duena. Hitchcocken filmetik ateratako beleez inguratuta gaude, edo saguzarrak dira kasik, odolaren usainean hurbildu direnak. Aitzurra-ekin ebakitako perillak, sega azalaren parera pasatako burugainak, haize bolada

hotzak atzerantz tentetutako tximak, errautsekin zuritutako masail zurbilak, arantzadun kateak lepoan... heriotza aza-lean sentitzea maite duten seinale. Gauerdian, kanpaiekin batera, alarmak jo du tabernan, eta basoak eskutan hartuta oihaltzen goria zeharkatu dugu.

HASI DA SESIOA. Eserlekuak buruz bete dira, eta edariz eta janariz. Edalontzien artean besoak jartzeko tokia aurkitu dugunean, eszenategian antzerki talde bat azaldu da, sketchen bidez filmak aurkeztera: japoniar hizkidun zintak buruan, euren hitz jariora botatzen hasi orduko ikusleen oihuek estali dute elkarriketa, eta paperek, palomitek... edozer botatzeko bidali dituzte. Arrakasta gehiago izan du bigarren sketchak, marrazki bizi-dunetako umeez mozorrotuta egin dutenak: ikusle denek *"eres un cabrón hijo-puta..."* abestu dute, eta txalo artean alde egin dute oihaltzen.

Argiak itzali dira. Iluntasunak berdindu gaitu. Bat-batean itzal bat gure aurreko lerroa zeharkatzen hasi da, bere eserlekura ezin iritsi, bidean tronpatzen duten zangoek medio. Tinieblas Gonzalez da. Bere txima artetik ikusten dugu pantaila.

BELDURRAK ARAURIK EZ DU. Burmuinak pantailari emanak gaude, beldurrari begiak irekita, sustoz akabatzeko desiratzen. Baina ume gaiztooi irribarre makiavelikoa sortarazten digun filmak, "Battle Royale"-k; benetako beldurra, panikoa, Japongo gobernuari eragin dio: filmak hezkuntza sistema berri bat proposatzen baitu, zaharrei errespetua galdu dieten ikasle matxinatuak zuzentzeko: ikasleak irla bakarti batera eramane, eta hiru egunetan lagunek elkar akabatu beharko dute, gazte bakar bat iritsi dadin heldu izatera. Ez dakigu zer den Japongo gobernuaztoratu duena, filmaren argumentua politikoki polita ez izatea, edo takiletan lortutako arrakasta, baina kontua da debekatzeko ahaleginak egin dituztela.

Pantailatik begiak jaitzita, berriz, debekua da falta den bakarra ehundaka buru artean. Zine arruntetan linterna eta txaketadun langile pertxentak beti gale-razten digun dena da zilegi emanaldi honetan: edan, jan, iruzkinak builaka egitea, txaloak, txistuak, objektu jaurtiketa... arauak lurperatu ditugu, instintuen inda-

Zinean edan, jan, iruzkinak ozen egin daitezke. Arauak lurperatuta, instintuen indarra da nagusi

rra da nagusi. Ikusleak benetan bizi du filma, erreakzionatu egiten du egoeren aurrean. Gidoilari bihurtzen da batzuetan, bere ateraldiko orroekin aktoreen testua edo eszena hobetzen duena: *"Ozea, zuztoz*

denak algaraka zerbeza aparra ahotik irten beharrean, oraintxe gaude jertseari bi eskuz gogor eutsita, filmeko tentsioak erabat janda, isiltasunez erantzunez pantailako istorioari. Mututasuna edo txaloa izan, ikusleen erreakzioa lortu da, hain justu diskrezioaren araua bortxatu dugulako.

Absurdua baita beldurraren lurraldean arauak jartzea, lekuz kanpo leudeke. Gure amets gaiztoetako mamuak mamu dira, terrorearen jokoan araurik jarraitzen ez dutelako: lehoia atzetik jarraika duzula amesten duzunean,

■ "Battle Royale" filmako eszena. Japongo gobernuari ez omen zaio batere gustatu, ikusleei bai ordea, asko gainera. Gustu kontua ote da?

kuleroak buzti zaizkit!" esango du batek pito ahotsarekin, pertsonaia maltzurrena pentsati ageri den unean, eta emakume batek, minduta, *"kantzontziloak ez al dituk sekula busti!"*, kargu hartuko dio, hirugarren batek *"isildu behingoz!"* esan arte, atzetik irain zerrendatxoa erantsita. Etxeko sofa estuan 500 lagunekin filma ikustea bezalakoxe giroa sortu da, oraintxe gaude

etxean gordeta ere hantxe azalduko zaizu, hozkailuan gordeta akaso. Eta eskopetarekin tiro eginda ere hilezkorra da. Terrorezko eszenatan edozer gerta liteke, posible ez den guztia, eta hain justu horrexek izutzen du gizakia: berak kontrolatu ezin duen egoerak, bere arauetara makurtzen ez den egoerak, eta eza-gutzen ez dituen gizaki eta munstroak noraino iritsi daitezkeen ez jakiteak.

Nor bere buruaz harritzen da, muturreko egoera horietan nola erreakzionatuko lukeen jabetzen denean

GORA GORE GORIA. Bi ordutan 30 hilketatik gora ikusi bitartean, goreak goragalea eman dien ikusle bakan batzuk etxera joan dira hamargarren hilotza lurrera erortzerako. Gainerako ikusleak aditu bihurtu dira akabatze ofizioan, eta pantailako odol zorrotadak beste eskaki-

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

zun maila batekin dastatzen dituzte, kategoriak eta kategoriak baitaude.

Badira hilketa eleganteak, finak, delikatuak. Bals klasikoaren erritmora ikuslea txaloka hasten da, zinea orkestra bihurtuz, eta hiltzaileak, mugimendu pausatu eta sotilekin, metrailadora suabe jaso eta galai, dotore, katua zapaltzen du. Oso bestelako kontua da hiltzailea amateurra denean, profesionaltasunik gabea, aizkora zorrotzarekin erasotzera joan eta, bere hasiberritasun aurkeztezinarekin, aizkorak bere buru erdi-erdian bukatzen duenean; bere herioan ikusleen algarak eta umilazioak jasan behar izaten ditu gainera: "Hi, zerbait duk buruan...", "Idiota alaena!", "Joan hadi etxera!". Aldiz, heriotzak ikusleen gorazarrea eta miresmena sortzen du, zientziaren faboretan, anatomiako klasean hiru gizon sakrifikatzen dituztenean; eta batez ere, hiru sakrifikatuak militarrek direnean. Ikusleak txaloka aztoratuta dauden bitartean, ikasgelako

neskatilek ez dakite zer egin hiltzekin, eta halakotan ikusleak beti daude ideiak emateko prest: "Larrutan egizue gorpuekin!", "Zurupakion!". Pantailako neskatilei gustatu egin zaie ideia, eta labanarekin galtzak moztuta, militarren kalibrea neurtzen hasiko dira. Baina arrakastarik gehien duten eszenak ikusleari bere garuneko alde makabroan gordetzeko moduko ideia originalak eskaintzen dizkionak dira; esaterako, leihotik lagunaren burua sartzea, hortzetan granada bat daramala zuretzat opari. Detailtxo horiek gabe, zer litzateke bizitza?

HUMORE HORIA. Jack tripakizale maltzurra hankaz gora eroriko litzateke japoniar bati eraso izan balio. Abilak bai-

Ikuslea aditu bihurtzen da akabatze ofizioan, eta odol zorrotadak beste eskakizun maila batekin dastatzen ditu

tira tentsioaren shock unean, izuaren klimax gorenean, lekuz kanpo dagoen iruzkin bat egiten, ezer pasako ez balitz bezala. Edo alderantziz, bahitutako jende andanari hiru egunetan akabatuko dituztela esango diete, masakrea detaile eta guzti esplikatuta gainera, baina konkurtso bat balitz bezalaxe, azafata baten tonu lerdoki alaian: ondo pasa zuten San Martinean!

Japoniarren humoreari ikusleen baldarkeriak gehituta, guk, histeriko koldar pareak, benetan gozatu egin dugu biolentzia eszenarik bihozgabeenetan ere. Basakeria hutsa da ikusi duguna, baina gaupasa honetan txipa aldatzen duzu, eta krudelkeriak onartu egiten dituzu, jolas dezagun eurekin: ahaztu zer dagoen ongi eta zer gaizki. Gaur elkar akabatzea zilegi da eta kito, goza dezagun erailketa moduekin, burutapen makabroenekin, pertsonaien erreakzioekin, gizakia- ren berezko amorru, gorroto, eta suntsipen nahiekin.

Pantailan gure gizarteko legerik ez da ageri apenas, baina pertsonaia bakoitzak badu bere nortasuna, bere morala, eta irizpide batzuen arabera jokatzeko du: edonor hil dezake, edo egoerak behartzen duenean bakarrik. Eta ikuslea, filmak erabat harapatua duenean, bere buruaz harritzen da muturreko egoera horietan nola erreakzionatuko lukeen jabetzen denean. Bat-batean "tiraiok behingoz!" pentsatu duzu, eta ikusleren batek dagoeneko oihukatua du;

eta hain justu beldurragatik, ezezaguna delako, bada ezpada akabatuko zenukeen horrek lagunduko dizu bizirik irteten. Are okerragoa da filmak lagun baten aurrean jartzen zaituenean, parez pare, biok ere armatuta zaudetela: laguna zu tirokatzera iritsiko ote den duda egiten duzu, eta zeure buruaz ere duda egiten duzu, mesfidantzaz ez ote zenukeen katua zapalduko. Besaulkian kizkurtu gara pentsamendu guztiok gorputza astinduta; baina era berean goza-

garria da bizitza errealean geure buruari debekatzen dizkiogun sentipen horiek bizitzea, eta sekula planteatu nahi ez dugun galderaren erantzuna imajinatzea: "Norainoko animalia haiz?".

GAUPASAZ ETXERA.

Begi-zulotan nabari zaigu laburmetraien, hiru filmeen eta tabernako joan-etorrien ajea. Ateak zabaldu orduko Antzoki Zaharrak oka egin du, eta gauerdian irentsitako gizakume guztiak ahotik irten dira, kalean barreiatuz. Egunsentia gertuago dugu taberna zulorik berantiarrena baino, eta edandako odol eszenarik gogorre- nek burmuina ziztatzen digute- la ikusita, ohea izango dugu onena. Kale estu ilunean goa- zela itzal bat dator paretik. Albotik pasa da, ukitu gabe. Gure artean isilka, metrailado- ra atera izan balu ez genukeela hainbesteko sustoa hartuko komentatu dugu, kasik horixe

espero genuela, oraindik pantailatik irten ezinda gaude-eta. Agian zinean entzundako komentarioren bat egingo genioke, "hori al da daukazun handie- na, eskas horrek?", edo horrelakoak. Txikitan "Tiburoi" filma ikusita oheratu ginenean, biotako inor ez zen komunera joatera ausartu gauean, nork daki zein zulotatik atera daitekeen munstroa! Gaur ohean ez gara txizalarriak egon ●

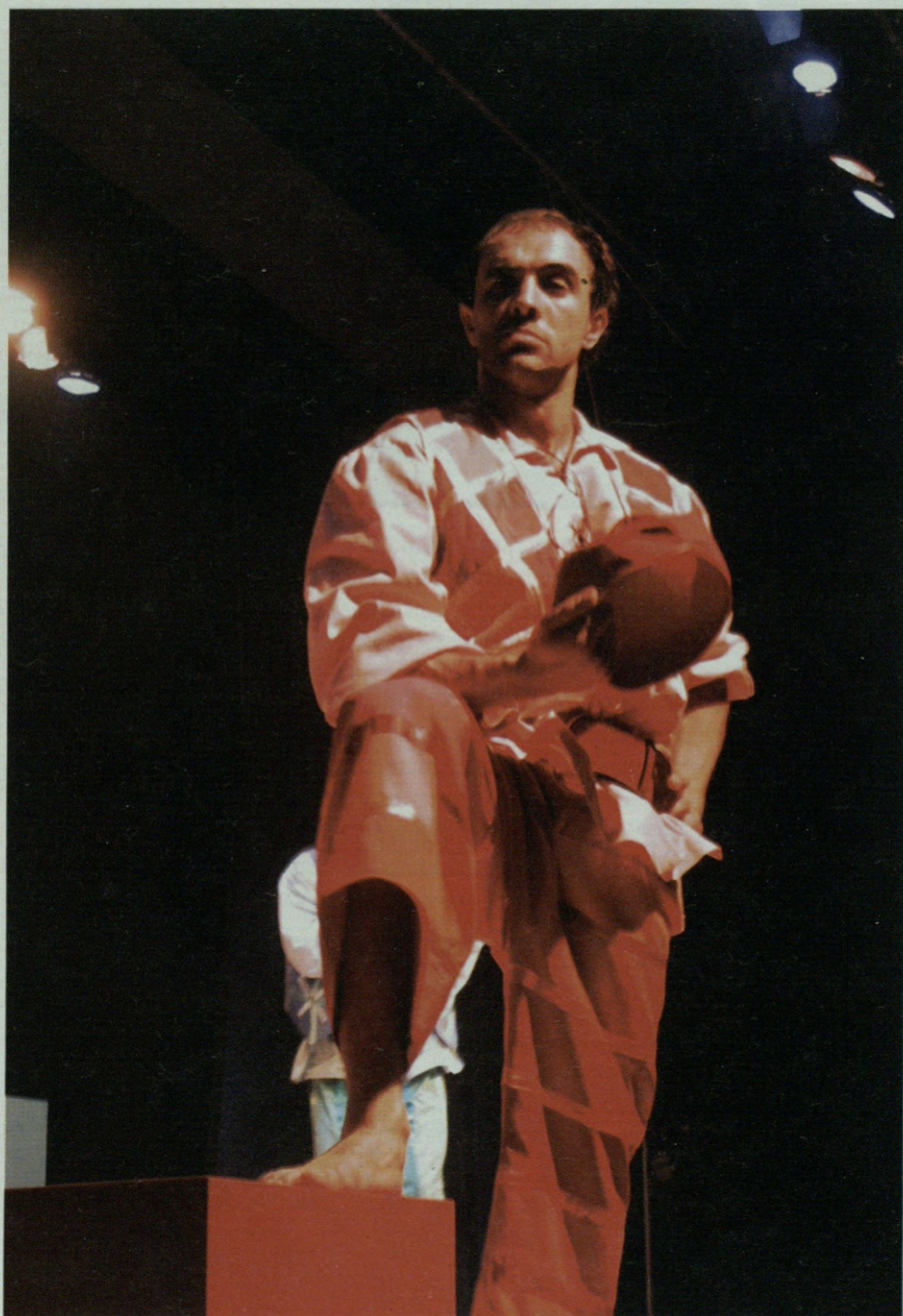
◆ ESTITXU ETA IXIAR EIZAGIRRE

www.kaixo.com

"Gose Kapitaina" estreinatu berri du Gaitzerdi taldeak Getxo antzokian. Aro plastikoa gaindituta dramatizazioaren munduan murgiltzeko erronkari eutsi dio konpainia bilbotarrak. Edorta Jimenezek itzulitako euskarazko bertsioa urtarrilean eszenaratuko da.

PEOIEK XAKE-JOKOA ALDATU AHAL IZANGO BALUTE...

■ "Gose Kapitaina" ia antagonikoak diren bi zatiz osatuta dago.

Hamabi urtez kale antzerkian, bideoklipen errealizazioan eta antzerki-musika biretan jardun ostean, Gaitzerdi taldeak aretoetara jauzi egitea erabaki du. Sorreratik antzerki garaikidearen iturritik edan duen konpainiak Berpizkunde garaian idatzitako testuei heldu nahi izan die gainera. *"Taldeak benetako beharra zuen antzez espazio itxietan lan egiteko. Azken finean areto ikuskizunak egiteko sortu genuen Gaitzerdi, nahiz eta arrazoi ezberdinetatik, eta pausoz pauso lan egin nahi izan dugulako, orain arte beste motako lanetan aritzea egokitu zaigun"*, dio taldeko zuzendari Kepa Ibarak.

Duela bi urte hasi ziren taldekideak testu egoki baten bila eta azkenean, ia kasualitatez, Berpizkunde garaia alderik ustelenaz mintzo diren testu hauekin topo egin zuten. *"Garai distiratsu, estetiko eta plastiko hartako injustiziez, goseaz, borrokez eta fobiez hitz egiten dute batez ere testuek. Muntaia egiteko behar genituen dramatizazio gogor, konplexu eta batez ere konprometitua ere ez zitzaien falta"*. Kasik bere idazki guztietan "Ruzzante" pertsonaia aipatu izanagatik haren goitizena hartu zuen Angelo Beolco aktore eta autore italiarra da testuen egile. *"Il parlamento di Ruzzante"* eta *"Menego"* bezalako testuengatik ezauna den paduarrak errealismoa eta naturaltasuna defendatu zituen garaiko literatura erretorikoaren aurrean.

Gaitzerdiren lanaren lehen minutuetan ohartzen da ikuslea ez dagoela obra historiko baten aurrean, ezta pertsonaien gorabeherak ardatz dituen kontakizun baten aurrean ere. *"Gose Kapitaina"* proposamen berri bat da, jolas bat, *"joko artistiko bat da. Elementu ezberdinak nahasten eta elkarlotzen saiatu gara estetikatik hasi, aktoreak dituen baliabi-*

MIKEL MARTINEZ

de guztietatik pasa eta testuarekin jolastera iritsi arte", dio Yolanda Bustillo taldekideak. Zuzendariaren aburuz antze-lanak festa bat izan nahi du. Testu konprometitu baten gainean metodo ezberdinekin jolastuz ikuslea analisiak egitera bultzatzea omen da xedea.

MEZUDUN JOLASA. Antzez metodo berrien ikerketaren ildotik oso gogoko duten biomekanika hautatu du Gaitzerdik ikuskizun honetarako. Lan egiteko metodo honen bidez aktoreak bere burua eraikitzen du, atal ezberdinetan biderkatuz; dramaturgian, mugimenduan, koreografian eta abar. Iñaki Ziarra, Yolanda Bustillo eta Borja Ruiz aktoreek gorpuzten dituzte guztira kontakizunean parte hartzen duten bederatz pertsonaiak. Aktoreak ia bi ordu irauten duen emankizunean ez dira eszenatik

■ Duela mende bateko antzez metodoak

B iomekanika metodoaren bultzatzaile nagusia Vsiévolod Meyerhold (Penza, 1874-1942) izan zen. Antzerki zuzendari eta teorikoak Moskun hasi zuen bere ibilbide profesionala, Stanislavskiren arte antzokian. 1902an, ordea, bere konpainia propioa sortu zuen. Eta bertan antzez metodo berriak erabiltzen hasi zen garaiko naturalismotik ihesi. Meyerholden aburuz aktore-espazioa zen landu beharreko benetako esparrua. Sentimenduak mugimendu bilakatzea da biomekanikaren xedea, pertsonaia zati ezberdinetan banatuta objektiboki berreraiki ahal izateko.

Bertolt Brechtek (Augsburg, 1898- Berlin, 1956), berriz, urruntze-efektua erabili zuen. Honekin ikuslea pertsonaiekin identifika zedin ekidin nahi zuen antzerkigile alemaniarak. Brechten teoriaren arabera, urruntasuna ezinbestekoa da publikoaren heziketa prozesua bermatzeko. Distantziaren laguntzaz ikuslea alde emozionala alde batera uztera behartzen da, eta honenbestez, pentsatzera bultzatu ●

MIKEL MARTÍNEZ

MIKEL MARTÍNEZ

■ Biomekanika dela medio guztia zehatz-mehatz neurtua dago obra honetan.

irteten. Maskarak, jantziak edo makilajea bezalako baliabideen bidez pertsonaia ezberdinak eratzen dituzte aktoreek. Ohiko antzerkian ez bezala, baina, hauek ez dute ikuslearengan inolako emoziorik lortzea helburu, testuingurua eraikitzen laguntzea baita hauek duten funtzioa. "*Pertsonaiak diseinatuak, marraztuak daude, ez dute psikologiarik eta, hartara, publikoak ezin du hauekin identifikatuta sentitu*". Bertolt Brechtek aldarrikatutako urruntze-efektuak eta John Cageren musika hauskorak ikuslea eta eszenaren arteko distantzia areagotzen laguntzen dute.

"Gose Kapitaina" ia antagonikoak diren bi zatiz osatuta dago. Lehenengo aktoan xake-jokoa da kontakizunaren

ardatz. Ruzzante zaldia, Juana erregina eta Menato peoia gerraz hizketan ari diren bitartean guda bortitz batean murgilduta daude. Partidari xake-mate batek ematen dio amaiera.

Bigarrenean *Commedia De 'Il Artetik* nahiz *Commedia di Caratteretik* oso gertu dagoen kontakizun bat aurkezten zaigu. Bilora nekazari xumeak Dina bere emaztea berreskuratzeko eginiko ahaleginak dira istorioaren gakoa. Itxuraz komedia hutsala denak testuinguru gordin baten isla izan nahi du, umore gagen atzean errealtate sozial gogorra ezkutatzen baita, "*nekazalgoaren eta hiritarren arteko lehia erakusten du finean*".

Pertsonaien psikologia ezak ikuslearengan halako ezerosotasun bat sor deza-

■ Kepa Ibarra, Gaitzerdiko zuzendaria

“Euskal antzerki propioaren bila gabiltza”

Lnstitutu garaian ohartu zen Kepa Ibarra ikerketaren bide-tik zihoan antzerkiak erakartzen zuela. Antzerki garaiki-deak liluratu egin zuen erremediorik gabe. Getxoko Antzerki Eskolan eta Santurtziko konpainia batean lehen urratsak eman ondoren ikerketak eta frogak egiten hasteko unea zela sumatu zuen egun batean: halaxe sortu zuen Gaitzerdi taldea. Ordutik euskal antzerki propio baten bila dihardu lanean.

■ **Antzerki berritzailearen bilaketak nazioartera begira jarri zaitu beti....**

Bai, beti kanpoko korranteetatik edan behar izan dut. Zoritxarrez hemen ez dugu oinarririk, euskaldunak diren ideia edo sustraiak falta dira. Gaitzerdi sortzean euskal nortasunaren adierazle gisa txalaparta eta halakoak sartzea folklorismoetan jaustea zela iruditu zitzaigun, ez genuen halakorik nahi. Horregatik euskal antzerkiaren bila abiatu ginen. Dena den, sekulako zailtasunak ditugu gaur egun ere horretarako. Oraindik euskaldunok izaera politikoa duen horma bat dugu aurrez aurre eta horrek itsutu egiten gaitu maiz. Nire ustez konpromiso politiko sendoak izatearen eta bide berriak bilatzearen ideiak ez dira bateraezinak. Hor daude Andaluzia edo Kataluniaren kasuak, hauetan antzerkiak sustraiak ditu, indarra eta konpromisoa. Osagai horiek guztiek ematen diote taula gainean egiten denari izaera propioa.

■ **Euskal Herrian antzerkia ere salerosketa produktu bilakatu delako izan daiteke?**

Antzerkia, oro har, ia barrokoa den garai batean dago, ale-

gia: denak balio du. Gaur egun antzezlan berean ikuslea entretenitzeko helburuarekin hamaika elementu erabiltzeko joera dago (bideoa, zinema, soinuak...). Nire ustez barroko garai honetan bada esentzia falta bat. Horregatik bilakatu dira antzerki talde asko ekoizle huts, esentzia eta sustrai falta izugarria dagoelako Euskal Herrian. Honekin ez dut esan nahi egiten diren antzezlanak txarrak direla baizik eta definizio edo esentzia falta zaiela. Baita Gaitzerdiren kasuan ere, ziur nago.

■ **Lau hormarik gabe lan egiteak zer eskaintzen dio talde bati?**

Kaleak konfiantza emateaz gain heldu egiten zaitu. Dena den, kaleak sarritan hotzak ere izan daitezke eta jakin behar da hori taldearen hobe beharrerako erabiltzen. Gaitzerdiri indarra emateaz gain kalitatea ere eman diola uste dut. Jaurti nahi duzun ideia guztia irensten dizu batzutan kaleak, mezuak askoz ere ahulago iristen baitira. Beraz, askoz ere zailagoa egiten da nahi duzun kalitatea lortzea.

■ **Antzerki taldeek arriskatzeko al dute gaur egun?**

Bai, oro har arriskatzeko da. Gauza da talde motaren arabera jokoan dagoena oso ezberdina dela. Talde finkoek gehiago arriskatzeko dute proiektuak porrot eginez gero taldeak bakar bakarrik egin behar baitio aurre horri. Askotan taldearen beraren biziraupena ere kolokan jarri dezake urrats oker batek. Ekoizle gisa aritzen diren taldeek, ordea, asko arriskatzeko badute ere, ez dute euren biziraupena arriskatzeko. Galera ekonomikoak izaten dira batez ere ●

■ Kepa Ibarra.

MIKEL MARTINEZ

keela onartzen du zuzendariak: “Hartzai-learentzat gogorra izatera irits daiteke baina, sentitzen dut, ikuslea hezi egin behar dela uste dut. Publikoari alde batetik ikusi nahi duena eskaini behar zaio baina bestetik inoiz burutik pasako ez litzaiokeen hori ere eman behar zaio. Hori da gure eginbeharra”.

METODO MEKANIKOA. Biomekanika dela medio guztia zehatz-mehatz neurtuta dago “Gose Kapitaina”n. Erritmo mentalekin lan egin dute antzezlanak eraikitzeke: “Kronoekin egiten dugu lan. Bost minutuko eszena bat antzerki konbentzionalen batzuetan hiru eta bestee-tan zazpi minutuz luza daiteke, gure kasuan ez. ‘Gose Kapitaina’ren lehen eszenak, esaterako, 55 minutu irauten

ditu eta aktorea soilik 15 segundutan erratzen da. Beraz, lana eginda etortzen gara antzokira, ez dugu espaziora egokitu beharrik”. Yolanda Bustillo aktorea-

■ **“Taldeak benetako beharra zuen antzez espazio itxietan lan egiteko”.**

MIKEL MARTINEZ

rentzat esperientzia gogorra izan da biomekanikoki lan egitea. Gaitzerdin beti modu oso zehatzetan egin dute lan, batez ere lan fisikoetan aritu direlako. Dena den, maila honetako testu bat lantzen duten lehen aldia da eta, beraz, sormen prozesua oso konplexua izan da.

Euskal antzerki garaikidearen bila abiatu dira Gaitzerdikoak beren lehen areto ikuskizun honetan. Ikuslearen harrerari begira horrek dituen arriskuak ezagutzen badituzte ere, apustu garbia egin nahi izan dute euren lan egiteko moduari eutsiz. Izan ere, argi dute antzerkigintzan duten eginbeharra. “Zorroztasunez lan egin nahi izan dugu beti, duinak eta kalitatezkoak diren lanak plazaratzu” ●

◆ **AINARA GURRUTXAGA**

Erakunde guztien eta bereziki eskolen eginkizuna zalantzan jartzen zuen ale hartako editorialak: balio al zuen? Zertarako? Zer eginkizun zuen?

Onaren eta gaizkiaren sena zorrozten

Aldaketa garaia ziren haiek, eta zer edo zer desberdin bilakatzenean, jakina, batzuen txaloak ziurtaturik daude, baina beste batzuen kritikak ere bai. Eta honelako zerbait gertatzen ari zen 1971ko amaiera hartan, ZERUKO ARGIAren "Ikastetxe irekiak" editorialak zioena kontuan hartzen badugu.

DENA ZILIPURDIKA

"Zilipurdika dabilta gaur erakunde guziak edo gehienak behintzat. Ez da bat bakarrik ere zutik gelditzen. Zalantzan edo eztabaidan jarria dago gehienek premia eta balioa".

Desmasia ote hura? Hondamendi itxuragabe baten aurrean al ziren? Aldizkariaren iritziz ez behintzat; aldaketen garaian baino ez zeuden. Eta bistan da, horrelakoetan sakratuena ere eztabaidan jarri ohi denez, "ez zitekean erasorik gabe geldi eskola-erakundea ere. Jakiña, behin ere ez da izan eskola bera bakarrik gizonak osatzen dituen. Ez, ez dira maixu txarrak izan etxea eta kalea. Gizona ez da bakardadean bizi. Eta lagunartean jaso ditu bizi-modurako behar dituen iritzi eta jokabide asko, bai giza-maillan, bai politika gaitan, bai erlijio bideetan. Zer izan zitekean eskolako eziera soilla

lagunarteko osagarririk gabe? Ori lehen. Gaur, berriz? Oñez dabillen liburutegi bat gerta ditzake gizona eskola utsarekin. Non eta zertarako dagoen ez dakien ameslaria. Gauza batzuk dakizkian txoriburua. Orre-gatik beste erakundeei egiten zaien galdera berbera egiten zaio eskolari ere. Balio al du? Zertarako da? Zer eginkizun dauka? Zaharkiturik al dago irakasleekin, irakasgai jakinekin eta, denbora eta leku jakinengan ematen den eziera au?".

lenak aurrekoa auzitan jarri behar, derrigorrez.

"Eskola ez ditzake esiz itxitako kabi bat izan. Behin ere ez. Gaur gutxiago. Or daude edonorri erasaten dioten etxeko giro, kaleko zurrumbillo, irakurgaien indar eta telebistaren ditzirak. Umeei eta gaztetxoei areago. Eta or dagoien jakin-miña onā eta txarra, guzia jateko eta

BELAUNALDI BERRIAK BABESTERIK EZ

Zer edo zer hobearen bila dabi-

zeruko
ARGIA

Tomas Garbizu, Musikalaria

Armonizatzen eta musika sortzen gauza bai eta bera da

■ "Zer izan zitekean eskolako eziera soilla lagunarteko osagarririk gabe?"

■ Nere bordatxotik

Basarri, 1971-XI-21

Basarri" bizkaitarrekin zorretan dagola? Ze pekatoren barkapena eskatu bear ote du? Seguru al zaude, "Amatiño", Bizkai oso-osoak, eta Bizkai-ko euskera egiten duten lurralde guziak eibartarrak bezela, berdin-berdin esango lutekela? Guk Zarautz-tik Getari-ra aldea billatzen degu izketan, eta zuk Bizkai osoa dezu zeure sokarako. Ni ez nago ortan. Gipuzkoera bezin gogozkoa det ondo

idatzitako bizkaiera. Txomin Agirre, Eguzkitza, "Kirikiño", "Lauaxeta", Mogel, Enbeita, "Otxolua", ta beste ainbat bizkaitar idazleren lanak gozamen aundia eman izan didate. Gaur bertan ere ba-daude bizkaieraz oso trebe idazten dutenak. Urretik jarraitzen diet; edozein gipuzkoarri bezin urretik. Une ontan bertan, nere laneko mai gainean, bizkaieraz idatzitako liburu bat daukat erdi-pareraño iraku-

rrita: José Antonio Goiria karmeldar-
rak egiña da. "Kristoren Eliza" deritza. Kontzientzia lasai daukat alde ortatik. Bizkaitarrak eta Bizkai-ko euskerak ez dute nik egindako gaitzik. Gipuzkoar euskerari zorrik ez dien esan-moldeak ba-ditu Bizkai-ko euskerak. Aberatsagoak eta indar aundia-gokoak ere bai, noski, tarteka. Bi euskalkiok gogoan bear genituzke euskeraren batasunerako (...)

irensteko. Eziñezko eta kaltegarritzko, beraz, umea munduko gorabehera guzietatik babestea. Umeari gauzak isildu eta gordetzea. Korapillo asko sortzen dizkio umeari, barruan, atariko aizeak".

Esaten ari zenaren frogia gisa, hara hor adibideak: "Egun auetako batetan gertatu da: Gerra zillegi al da? Galdetu diote amar urteko mutikoez beren mai-xuari bat-batetan. Eta mai-xuak eztabaidan eta elkar-izketan ifiñi ditu bere ikasleak galdera zorrotz ori dela-ta. Batzuk, iñolaz ere ez ditekela onartu. Besteak, egin ditekela norbere Erria salbatzeko, omen zioten. Eta gai orri jorratu bat eman bezain azkar beste galdera bat egin zioten: Zergatik Txina batek ONU'tik atera behar izandu du, beste Txina sartzeko? Ara or gai sakon eta interesgarriak umea esnatzeko, ezitzeko eta gizontzeko. Makillaren bidez, edo nahi duzunaren bidez, liburu batzuk buruan sartueraziz ez dugu ezer aurreratu. Eskolak ikasleari sortzen zaizkion galderei erantzun behar dio".

Maoismoaz galdetuko balu ere bai? Hainbeste esatera ez zen editorialekilea ausartzen. "Ikusten, entzuten eta jasotzen dituen gauzetatik, ona eta txarra bereizten irakatsi behar zaiola baino ez zioen hark. Zeren, bere iritziz bakoitzari bere burua eta bere ingurua aztertzen eta maxiatzen lagundu behar zaio. Bai, maxiatzen. Ez marmarrean. Ez besteen

akatsak zabaltzen. Au da, zer dagoen ondo eta zer gaizki ikustarazi. Gero ona ondu eta txarra kentzen saiatu dedin. Onaren eta txarraren sena zorrotz behar zaizkio".

MITO ERAILTZAILEAK

Nork erabaki behar zuen zer zen ona eta zer ez, orde? Bada, itxura guztien arabera, jende helduak. Dena dela, editorialgileak eskatzen zuen lanaren zailtasunaz jakitun zirudien, hauxe ere aitortzen baitzuen:

"Mitoak ankaz gora botatzeko garaie-

■ Txaro Arteaga eta Iñaki Zubizarreta, irratian.

tan bizi gera. Baiña zaharrak kendu einen, berriak sortzen ari gera. Eta guztiek dute zauritzen gizonaren askatasuna, lehengoek eta oraingoek. Zail da gaur garbi ikustea. Zail bereiztea. Tresna

■ Irrati-saio berria

Kultura Gaiak, 1971-XI-21

Loyola eta Donostiako Herri Irratiak berri batekin datozki-gu, ilaren 15ean, Azaroarekin 15ean alegia, saio berri batekin batetekoak dira. Saioaren izena: "Euskal Kulturaren bideetatik". Ordu erdiko izango da eta arratsaldeko zazpietan hasiko da. Saio berri hau egunero, astelehenetik ostiralera bitartean egingo da. Entzuleek osorik egingo duten saioa izango da. Sariketek eta gure herriaren musikak osatuko dute ordu erdia (...)

zahar batzuk bezala erabiltzen gertatuzte. Gezurra dirudi baiña mito erailtzaille eta sortzaille bihurtzen gera. Eta sortarazten dizkiguten berrien atzaparretan galdurik aritzen gera. Zaharrak desegitea bakarrik ari gerala siñesterazi digute".

Zer egin, beraz? Haren garbi zegoen:

"Eskolak bere atea, leioa erormak zabaltzeko behar dituen kalean sartu. Kaleko giroarekin batera eskolatu behar ditu bere umeak. Bestela aizeak astintzen duen orbelarekin antzera astinduak izango dira zulo batean betirako galdurik geldituzko".

◆ PILAR IPARRAGIRI

■ Eskribikera errazten

Gaztañaga'k, 1971-XI-21

Oraindik-orain ikusi dut gaztele-razko idazlan bat; eta berak ematen dit bide gaurko au zirriborrotzeko. Bere muiña? Idazkera edo eskribikera erraztu bear aundia dagola, alegia. Eduardo Maria Galvez erdal-idazlea konturatzen da -eta ez da aritzeko!- benetan lan gaitza izango dala gatzel-idazleak ortara jartzea. Baiñan bearraren bearrak eragiten dio ateratzera. Eskribikera edo "ortografia" erraztearen aldeko zio edo arrazoirik? Bate-tik, denbora asko galtzen dela eskribikera neketsu ori ikastekoan (...) Lau milla izendatzen ditu Galvez jau-

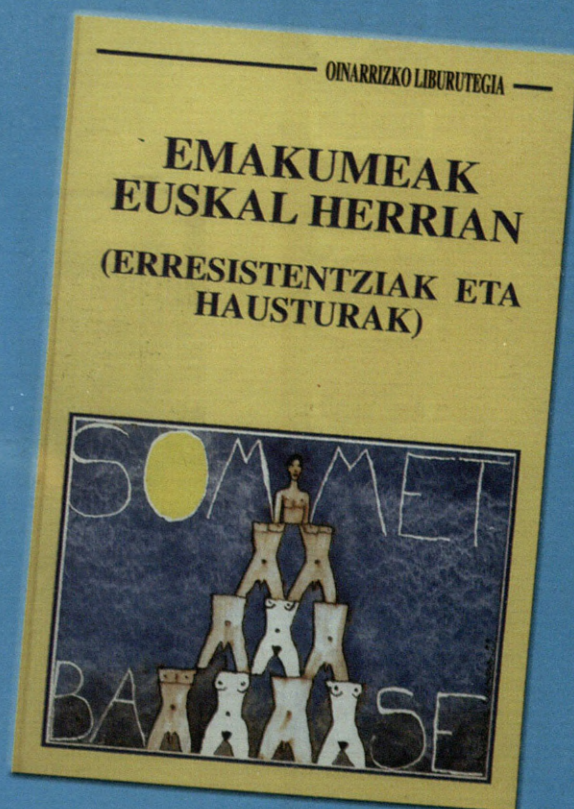
nak gaztelera gaurkotu eta errazteko, burubide oneko eta zentzuzko eskribikera garbian ipintzeko. Lau milla, bakoitzari bere epea emanaz: a) Ja, jo, ju bezala era gogorrean oguztekoan beti je ta ji erabiltzea, ge eta gi'ren orde. (Euskaraz egin izan dugun bezala, noski). B) C izkiaren orde, beti z erabiltzea (...) Auxe zan Arana-Goiri'ren oiñarria, ain ospe andiko esaunda burutsu artan ageri danez: "Ots bakoitzari bere makilla; eta makilla bakoitzari bere otsa". (...) Idazlearen (Galvez) itzez esanda: "...se ha hecho con éxito, ya en parte, como en italiano y en

japonés, ya totalmente, como en vascuence, en ruso y en turco". Ez dakizki asko Galvez jaunak, euskaldunon artean gaur bertan darabizkigun... Ez dakizki ez. Galvez jauna, agian, guda-aurreko berrien eta giroaren argira... araura mintzo da. Ez daki oraindik Galvez jaunak, euskaldunok "ortografia" ikasten edo ikasi-eziñean ari geran bitartean, beste batzuek izkuntzak sakonki ikasten dituztela, jakintza aurreratzen edo jakinduriz jaxten dirala; eta batzuk ilargira dijoazela. Bitartean gu... Zertarako jardurio luzeagorik? Gauza bera mintzo da naioko garbi

EMAKUMEAK EUSKAL HERRIAN

Liburu honetan nazioko emakumeek eguneroko ekintzetan lortzen ari diren espazio propioak eta ibilbide horretan haiek finkatutako esparru konkretuak ikertzen dira, Teresa del Valle antropologoaren eskutik.

Horrekin batera, Euskal Herriko mugimendu feminista eta Euskal Herriaz kanpoko ere aztertzen dira, asozianismoa eta politikaren mundua bereziki agertzen direlarik.

AMETSAK ETA GARUNA

AMETSAK ETA GARUNA

Gure amets-eremuan sortzen diren izakien interpretazioa eta garunak horretan duen garrantzia aztertzen dira liburu honetan, Freud eta Jung-en aportazio psikoanalitikoak ikertuz.

Lo egitea eta amets egitea garai eta kultura desberdinetan, Psikologia eta ametsak, zer gertatzen den lotan ari garenean, garuna: ametsak sortzen diren lekua, amets-premia eta ametsen baliagarritasuna eta loaldiko arazoak dira, batez beste, liburu ernagarri honetan ukitzen diren gaiak. Pentsamendu moderno baterako oinarrizko argitalpena, beraz.

**Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!**

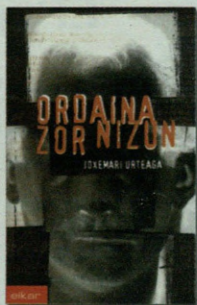

GAIK

ARGITALDARIA

A S T E K O L I B U R U A

POLIZI ISTORIO BIKAINEZ OSATUTAKO NOBELA

ORDAINA ZOR NIZUN
Joxemari Urteaga
 ELKAR
 279 orrialde
 2.500 p./100 lib.

Polizi istorio bikainez osatutako narrazio luze batekin ekin dio Joxemari Urteaga Garmendiak bere nobelagile izateari. "Ordaina zor nizon", bizi-tza nahikoa patsadatsua daraman mutilazartzen hasitako argazkilari metodiko, tripazain eta gibel-handi samar bati gertatutako ezustearen inguruan eraikitako idazlana da. Gizon hau hainbat hilketa misteriotsuen berri ematen dioten gutun anonimoak jasotzen hasiko da, eta jakina, egundoko ezinegonaren sortuko zaio. Izan ere, ordura arte bizitza espero zuen egoerarik gogoangarriena gertatzeko dago oraindik, epe laburrera inau-

ratzekotan den argazki erakusketan. Beraz, inork izenpetu gabeko gutunak munduko lau bazterretatik iristen hasten zaiarikonean larritzen da argazkilaria. Dela tiroz, dela pozoinduta edo beste edozein era ankerrez burututako hilketa batzuren berri ematen dioten gutunak dira hain zuzen, betiere argazki zati bat barruan duten beste batzuez lagundurik. Zer ote da hura guztia? Adarjotzaileraren batek Justo Badiolari egin nahi dion txantxa txoro bat, ala zer edo zer okerragoa? Badaezpada, hobe neurriak hartzea. Eta horretan saiatzen da hain zuzengure gizona.

▼ Egileari Galdezka

"Nobela mota honek erlojugile izaten irakatsi dit"

Joxemari Urteaga

■ Nolatan animatu zinen nobela hau idaztera?

Nik ipuinak-eta aspalditik idatzi izan ditut, baina sekula ausartu gabe nengoen gauza potoloago bat egitera, iruditzen zitzaidalako nobela bat idazteko derrigorrez idazlea izan behar zuela batek, eta ni gehiago naiz irakurle... Baina azkenean ohartu naiz nobelari errespetoa eduki behar zaiola, bai, baina ipuin on bat idaztea ez ote den zailago nobela bat idaztea baino. Norbaitek esaten zuen ipuina gezi bat dela, diana batera botatzen duzuna, eta ez baduzu erdian jotzen kale egin duela. Horrela bada, ipuina oso zaila da, eta nobelan beste askatasun batekin jokatzeko duzu.

■ Nori zuzendua dago "Ordaina zor nizon"?

Beno, behin hamalau-hamabost urtetik aurrera oso ondo irakur daitekeelakoan nago.

■ Zure ahalegin honetatik ateratako ondorio zuzenena?

Nobela mota honek, era batean, erlojugile izaten irakutsi dit, zeren hasieran ez nuen pentsatzen horrelako konplikaziorik izango zuenik, baina hau idazteko, erlojugile baten modura pieza guztiak eduki behar dira, lehendabizi, eta gero jakin egin behar da non ezarri bakoitza. Horrek, jakina, buruhauste asko eman dit.

■ Baina gainditu dituzu...

Esperientzia bikaina izan da. Atsegina da mundu bat asmatzea. Justo Badiola pertsonaia moldatu ondoren, karakterizatu eta bizia hartu duenean, ez dakit normala den baina oso gauza bitxia gertatu zitzaidan: ezagutzen ditudan haragizkoak baino hobe ezagutu nuela. Ipuinak, berriz, bertsoen modura idatzi ditut, lehendabizi azken puntua edukiz, eta gero gezi hori bideratuz. Orohar, sorkuntza gazia eta gozoa izan da, beti izango den modura.

**ARGIAREN
2002 EGUTEGIA**

Batzuen artean

ARGIA

365 orrialde

950 pezeta

38 libera

2002 EGUTEGIA, TUTERAKO ARGIA IKASTOLA GOGOAN

Hona hemen, pottolo-pottolo, ARGIAk aurkezten dizuen 2002. urteko Egutegia, Tuterako Argia ikastolari eskainitako oparitxoa eta guzti (hangoentzat izango baitira 0,6 euro, 4 libera edota 100 pezeta saldutako ale bakoitzetik). Bizi izan ditugun urteak nola joan zaizkigun ezin hobeki dakigunez, makina bat itxaropen jarriak dauzkagu oraindik hasteke dagoen horri begira. Datorrena, gainera, kapikua izaki! (beno, munduaren alde hontakoona bai, behintzat; egutegi ezberdin batez baliatzen diren beste guztiena baliteke horrela ez suertatzea). Nolanahi ere, ea aurrekoa baino hobea gertatzen zaigun. Eta joandako guztiak bezala aldiari aldiko egoera polit eta epe luze goibelez zipriztindurik igaro behar badu ere, hor dituzue, egunez egun, minak arintzeko ARGIAk prestatu dizkizuen errezeta gozo eta izkirimiriak.

**GANGSTERREN
IHESI**

Mikel Valverde

SM

31 orrialde

1.175 pezeta

47 libera

JON ARKAKUSOREN ABENTUREI BURUZKO KOMIKIA

Marino Lejarretari eskainia dago SM argitaletxeak plazaratu duen Mikel Valverderen "Jon Arkakusoren abenturak. Gangsterren ihesi" komikia. Asun Garikanok euskaratua izan da. Tximeleta eta txoriei begira denbora pasatzen zaio Jon Arkakusori, eta ordu erdia bada bera doan tokitik tropela pasa zela. Halere horrek bost axola txirrindulariari, egundoko pixagalea sentituko ez balu. Hoberena gizalegeari jarraitzea dela-eta, errepidea utziz sastraka on bat aukeratzen du Jon Arkakusok pixa egiten inork ikusi ez dezan. Baina hain ondo ezkutatzen da, ezen atzetik duen auto erratzakoek ikusi ere ez dute egiten, eta azkarrago joatea erabaki duelakoan aurrea hartzen diote ziztu bizian. Bost minutu beranduago, berea egin du Jon Arkakusok, baina baita bakar-bakarrik gelditu ere! Eta justu ordurantz topatu behar gangster maltzur haiekin...

JOEREN ANALISIAREN NAZIOARTEKO MINTEGIKOAK

Francisco Jarautek eta Gipuzkoako Foru Aldundiaren Kultura, Euskara, Gazteria eta Kirol Departamenduak euskaraz eta gazteleraz kaleratu duten "Poetikak / Politikak: Kritika eta Utopiak" liburuan jasotzen diren idazlanak, 1998ko irailaren 7tik 11ra aipatu gai horien inguruan burutu zen Joeren Analisiaren Nazioarteko VII. Mintegian parte hartu zutenenak dira, hau da, Gillo Dorflesen "Poetika berriak eta forma haustekak", Aldo Giorgio Garganiren "Transiciones entre códigos y enredos textuales", Josep Quetglasen "Besteen iritzien eta neure aurreiritzien nahasmenduak munduaren, deabruaren eta arkitekturaren inguruan", Mireia Sentísen "Black suite: Fundamentos de la experiencia afroamericana", Perry King & Santiago Mirandak burututako "Dentro y fuera de Troya" eta Emilio Solaren "Avisos de la frontera".

**POETIKAK/
POLITIKAK:
KRITIKA ETA
UTOPIAK**

Batzuen artean

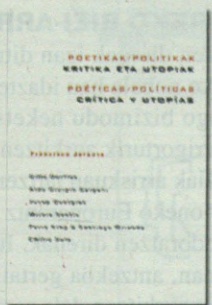
FRANCISCO

JARAUTA/

GIPUZKOAKO

FORU ALDUNDIA

139 orrialde

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuen**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

LIBURUAK

BIHOTZA ZUBI

Joxantonio
Ormazabal

ELKARLANEAN

101 orrialde

1.050 pezeta

42 libera

SENTIMENAK ADIERAZTEN LAGUN DEZAKEEN LANA

Hamabi urtetik aurrera dauzkaten irakurleengan pentsatuz idatzi du Joxeantonio Ormazabalek "Bihotza zubi" idazlana, prosa poetikoz eta poema laburrez osaturiko liburua. Bertan, Elena Odriozolak egindako marrazkien laguntzaz, sentimen ezberdinak adierazteko erak proposatzen ditu Joxantonio Ormazabalek. Adibidez, tristura alairik ez dagoela, alaitasun tristerik ez dagoen bezala. Eta mundu honetan triste egoteko arrazoi ugari dagoela, gorrotoak gorroto eta maitasunak maitasun izaten jarraitzen dutelako. Giza-emakumeok ibaiaren bi aldetan bizi gara Joxantonio Ormazabalentzat, eta zubia falta da elkar ezagutzeko, elkar maitatzeko, elkarri laguntzeko, elkarrekin barre eta negar egiteko. Dena den, ibairik zabalena ere erraz zeharkatuko omen genuke alde batetik bestera, bihotzak zubi bihurtuko bagenitu.

FRAGA, RETRATO DE UN FASCISTA

Gustavo
Luca

KALE GORRIA

165 orrialde

2.300 pezeta

92 libera

MANUEL FRAGA, EDO AGINTARI FAXISTA

Antia Milde Carballeirak gazteleratua izan da "Kale Gorria" aldizkariak kaleratu duen Manuel Fraga Iribarneren biografia hau. Gustavo Luca dugu biografiaren egilea, "A Nosa Terra" aldizkarian hogeiei urte baino gehiago lanean daraman kazetari eta idazlea, eta bistan da, galizieraz idatzi zituen Galiziako Xuntan bizi-artean lehendakari izateko asmo sendoa duela behin eta berriz agertu duen gizonari buruz kontatu beharrekoak. Gustavo Lucak dioenez, besteak beste adierazpen askatasunari zentsura ezarri ziona, eta 1976ko martxoan polizia espainiarrak Gasteizen eginiko sarraskiaren eta langile hilketaren erantzule zuzena izan zena, hau da, Manuel Fraga, Europar gobernatzen dirauen azken agintari faxista da eta harro dago Francoren ministro izaten jardundako denboraz eta egin zuen guztiaz.

LEHORREKO PATERAK

Iñaki Frierak
SUSA

142 orrialde

1.900 pezeta

76 libera

PARADISU EUOPARREKO BIZI-ARRISKUAK

Lehorreko pateretan itotzen direnak izan ditu gogoan Iñaki Frierak, Susa Largitaletxeak kaleratutako nobela hau idazterakoan. Paradisu europarrera iristea lortzeagatik, hemengo bizimodu neketsu eta bortxazkoan larrua ez bada duintasuna galtzera derrigorturik aurkitzen dira etorkin horiek. Izan ere, ez dituzte bakarrik beren biziak arriskuan jartzen sorterrian dauzkaten premia larriei aurre egin nahian zoriarekin Europarantz eramango dituzten pateratzaurretan sartu eta itsasoan hondoratzen direnak. Itsasoa zeharkatzea lortu duen askori ere, behin lur amestuan, antzekoa gertatzen zaio: bere arazoak baliatzen den gaizkile jendearekin aurkitzen dela sarritan. Azkar asko ohartuko da horretaz Ahmed, bere arreba aurkitu nahian Espainiara etorri berria den marokoar gaztea, "Lehorreko paterak" nobelako protagonistetatik bat.

DISKOAK

ERREPIDEAK EZ DITUT MAITE

Onddo
GAZTELUPEKO
HOTSAK

10 kanta

2.350 pezeta

94 libera

ONDDO TALDEAREN MUSIKA POP DOTOREA

Poparen iturri gardenenetatik edatea atsegin omen zaie Onddo talde beratarrekoei, eta horrelakoeak dira "Errepideak ez ditut maite" izenburua daraman bere lehen disko-doinuak. Lau musikarik osatzen dute Onddo. Hasteko, Joseba Irazoki gitarrajolea aipatu behar, bereak direlako "Japoniar neska", "Oker", "Jeloskor", "Luzaroan zu gabe", "Errepideak ez ditut maite", "Dutxan

edo ohatzean", "Beldurra arnastu", "Belarriak bero", "Gautxoria" eta "Kutsatuta" abestien musika, hitzak eta kantuoak lagungarri izan dituzten beste abar asko. Baina bera bezain Onddokoak dira Iñigo Telletxea baxu eta tronpetajolea, Igor Telletxearen bateria, eta Ibai Gogortza, saxoa eta perkusioa menderatzen dituen gizona. Diskoan, gainera, beste askoren laguntza ere izan dute.

GETXO, azaroak 21

Hitzaldia

Pangea espedizioaren berri emango digu Ander Izagirrek "Pangea, kontinenteren sakontasun bidaia" hitzaldian. Algotako kultur etxea 11:00

LEKEITIO, azaroak 17

Antzerkia

Resurreccion Maria Azkueren heriotzaren 50. urteurrena dela eta R.M. Azkue Ikastolak "Lekittokadak" antzezlan aurkeztuko du. Santi Brouard kiroldegia 19:00.

LASARTE, azaroak 17

Kontzertua

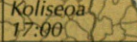
Madriletik datorren Fangoria taldearen pop doinuak entzuteko aukera aparta izango dugu, horiekin batera Patxi & Txarly eta Nairobi Trio musika jartzaileak izango dira. Zulo aretoa 23:00

MIARRITZE, azaroak 18

Dantza

Shim & Sham konpainiak "Drolement swing" aurkeztuko du, bertan klake estilo ezberdinen inguruko satura egiten dute. Sarrerak 6 eta 13 euro bitartean balio ditu. Koliseoa 17:00

IZPURA, azaroak 16

Txotxongiloak

Marijan Minaberriren testuetan oinarrituta, MVC Bayonne, Garazikus eta Kukulitxoren eskutik "Kontu Konta Zan" txotxongilo antzezlan ikusteko aukera izango da. Faustin Bentaberry gela 21:00

BILBO, azaroak 16

Bertsotegia

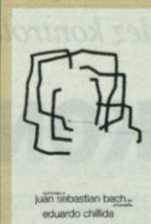
Andoni Ibañeta eta Igor Elorzarren bertso doinuez lagunduta afaltzeko aukera izango dute bertara hurbiltzen direnek. Afariak 2.500 pezeta balio ditu. Kafe Antzokia 22:00

ORDIZIA, azaroaren 20a arte

Erakusketa

Eduardo Txillidaren eskutik datorren "Juan Sebastian Bach-en omenaldia" erakusketa eskultorearen lanak ikusgai izango dira. Barrena kultura etxea 18:00-20:00

GASTEIZ, azaroak 15

Ipuin saioa

Bagare Euskal Tokiaren II. Ipuin Saiotian Itziar Rekalde izango dugu kontu kontari. Bere hitzen bidez mundu magiko batera eramango gaitu. Landatxo gizarte etxea 20:00

IRUÑEA, azaroak 21

Hitzaldia

Mikel Aramendi kazetariak Afganistango gerra izango du hizpide. Zaldiko Maldiko elkarteak antolatutako solasaldian. Zaldiko Maldikoren egoitza 20:00

ETXARRI-ARANATZ, azaroak 17

Bertsolari Txapelketa Nagusia

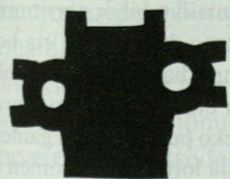
Finalaurrekoaren lehenengo itzulia izango da eta bertan kanporaketan sailkatutako 12 bertsolariak eta iaizko 6 finalistek hartuko dute parte. Udal pilotalekua 18:00

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioako laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Orkidea da landareen artean familia zabalena eta era guztietako lur eta klima baldintzatan bizitzeko gaitasuna du; halere, landare berria ernetzeko ontto batek kolonizatu behar du hazia.

BIKOTE MUNDIALA

Landareen erresuman ezagutzen dugun familia zabalena orkideena da. Hogeita bost mila eta hogeita hamabost mila arteko barietate izan daitezkeela esan ohi da. Munduko lurralde hotzenak -poloak eta lau mila eta bostehun metrotik gorako mendi gailurrak- kenduta, era guztietako lur eta klima baldintzatan bizitzeko gaitasuna garatu duten orkideak aurki daitezke.

Familia oparo hau landareen eboluzioan aurreratuenatzat jotzen da. Orkidea askok intsektu jakinak behar dituzte loreak ernaltu eta haziak emateko. Intsektu emearen antza duen petalo bat garatzen du orkideak, bera ernalduko

ALBERTO ELOSEGI

duen beste lore baten polena soinean daraman arra erakarri araziz. Ernalketa honen ondorioz sortzen diren haziak tiki-tikiak dira eta landare berria ernetu eta hazteko adina janaririk ez du. Hemen tx dauka orkideak, aurreratuenetan puntakoak, bikotearen premia. Rhizoctonia generoko ontotxo batek kolonizatu behar du hazia. Kontratuak dioenez onttoak orkidea landareño berriari ernetu eta hazteko behar dituen elikagaiak eman truke, gero orkideak hostoetan sortuko dituen jaki batzuk bueltan emango dizkio. Komenentziak komenentzi... bikotea pozik! ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

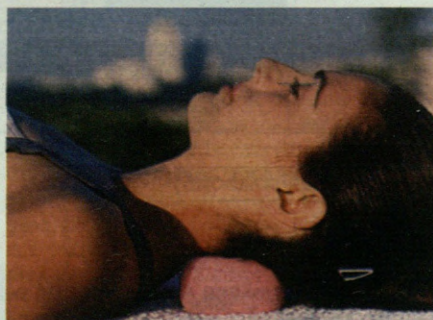
O S A S U N A

Gure bihotzak bonba baten funtzioa betetzen duela askotan entzun izan dugu, bada orain, bihotz taupaden erritmoa ariketa mental sinple batzuen bidez kontrola dezakegula aztertu da.

BIHOTZ TAUPADAK KONTROLATU

Gizakiaren bihotza miokardioak osatzen du ia osorik, 300 gramo pisatzen dituen muskulua. Bihotzeko barrualdean lau kamara edo hutsune-moduko bereizten dira: bi aurikula eta bi bentrikulu. Horrela, gorputzeko atal desberdinetatik atzera bueltan datorren odola eskuineko aurikulatik sartzen da bihotzera, eta hortik eskuineko bentrikulura pasatzen da, hemendik biriketara joateko. Behin oxigenatu ondoren, odol garbia birika-benetan zehar ezkerreko aurikulara iristen da, eta hemendik ezkerreko bentrikulura. Kamara honetatik, eta aortan barrena, odola gorputz osora bidaltzen du miokardioak.

Miokardioaren uzkurdura bakoitzare-

kin 70 mililitro odol mobilizatzen dira, baina egunean zehar 7.000 litro dira zirkulatzen dutenak, 10.000 taupada erritmikoren bitartez. Bihotzeko taupada horiek bi hots edo soinu egiten dituzte: aurreneko hotsa aurikulen eta bentrikuluen arteko balbulak ixteari dagokio, eta

bigarrena, berriz, bentrikuluen eta arterien arteko balbulen itxiera-danbatekoak eragina izaten da.

Eta itxura guztien arabera, Ameriketako Estatu Batuetako Kalifornian bada mediku bat bere pazienteei bihotzeko taupadak kontrolatzen erakusten diena, ordenagailu baten pantailan bihotz-erritmoak nola eboluzionatzen duen ikusiz eta hori ariketa mental sinple baten bidez kontrolatuz. Praktikaren eta entrenamenduaren ondorioz, bihotzeko punpa horren gainean erabateko kontrola lortzera iritsi omen da Rollin McCray izeneko ikertzailea, biofeedback izeneko teknikaren bitartez. Esan beharra dago yogak eta meditazioak ere laguntzen dutela horretan ●

◆ JABIER AGIRRE

Lizarra-Iruñerria.

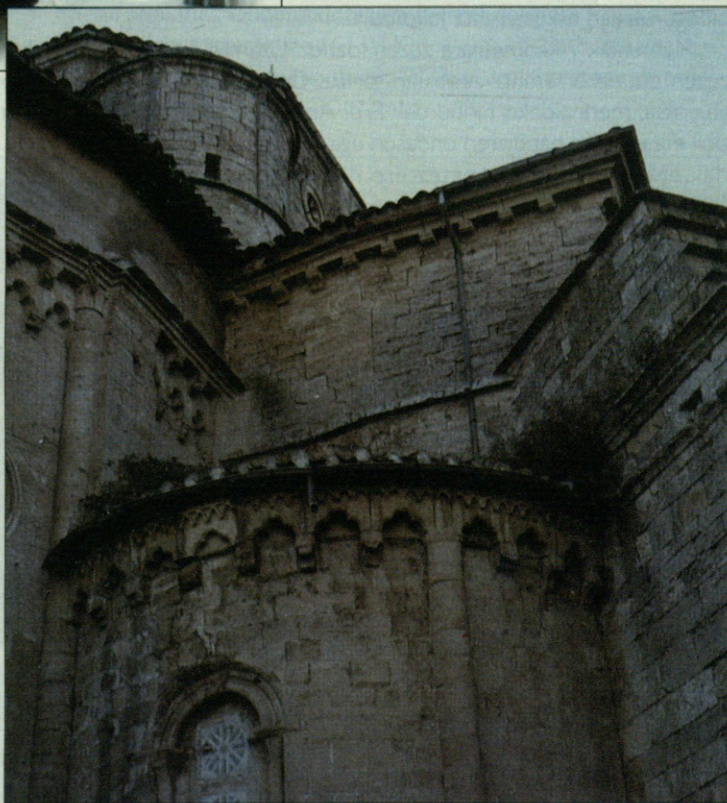
Zistertar eta benediktarrek otoitzean

■ Iruñeko klostroa iturri eta guzti.

aukeratu badugu ere. Beraz, imajina daitekeenez, Santiago apostolua gurtzera zihoazenen urratsak gogoraraziz monumentu multzo izugarria aurkituko dugu, inguru honek izan duen garrantzi handiari dagozkionak. Horrela, Nafarroa osoan dauden monasterio ugaritatik adierazgarrienetako bi lotzen ditugu: Iruñe eta Iratxe. Horrez gain, Santiago de Conpostelarako bidetara esker ondare historiko-artistiko izugarria erakusten duten bi hiri: Gares eta bere merinaldeko buru den Lizarra. Herri honetan egonalditxo egitea gomendatzen dizuegu edo hobe esan gelditu gabe batetik bestera herria zeharka ezazue. Ibilaldi "monumentala" aterako zaizue uste gabe ere, baina atseden hartzeko geratzen zaretenean merezi zuela ohartuko zarete.

Europa osoko milaka pertsona mugiarazi zituen Santiagorako erromesaldi erraldoiak ezinbestez Nafarroa zeharkatu behar zuen. Batzuk Donibane Garazitik eta besteak Zangozaldetik sartzen ziren. Geroago bi ibilbide horiek batu egiten ziren, Garesen hain zuzen, hortik aurrera bide nagusi bakarra osatzeko. Guk ibilbide honetan bi bideok bat egiten duten inguru horixe jorratuko dugu, erromesen norabidearen kontrakoa

■ Iratxek eraiki zen moduan irauten du gaur egun.

LIZARRERRIA INGURUKO MONASTERIOAK

Ibilbide honen hasiera zistertarren Irantzuko monasterioa (XII-XIV. mendeak) izango da, Abartzuzako udalerrian eta Lizarratik gertu. Borgoñako monasterioetan oinarrituz bailaratxo idiliko batean eraikia, jainkotegiak oin errektangularra eta hiru barmeluzego ditu; sabaia gurutzeriakoa da. Klaustroa (begiratu iturriaren inguruko arkuak) jatorriz XIII. mendekoa da, baina berreraiki egin zuten. Kapitulu gela eta tximinia handiko sukaldea (gurutzeriako sabaiekin) ere aipatzeko modukoak dira. Kanpoaldean gurutze ikusgarri bat ere bada. Zabalik dago egunero 10:00etatik 14:00etara eta 16:00etatik 20:00etara. Helduentzako sarrera 300 pezetakoa da; umeena 250 pezetakoa.

Herrirantz itzuliz, errepidetxo atseginaren ondoko atsedenera eta gurutze monumental baten ondotik pasako gara, Abartzuz bera harrapatu baino kilometro erdi lehenago. Herriko bidegurutzearan eskuinerantz joko dugu.

Hemendik 7 kilometrora zuzen joanez, Lizarran sartuko gara, zuzen eta ezkererantz zentruan sartuz. Osotasun monumental aberatsa, merinaldeko hiriburuak Erdi Aroan izan zuen garrantzi zibil eta erlijioso handiaren ondasun ugarriak erakusten dizkigu, batez ere Rua auzo monumentalaren inguruko jauregi eta tenplu ugariak.

Monumentuz josita ageri zaigun auzo honen ondotik, Logroñorako errepidean, kilometro pare batera eta Aiegiko udalerrian Iratxerekin egingo dugu topo, eraiki zen moduan (ondorengo erreformarik gabe) ailegatu zaigun monasterio bakarretakoarekin.

Benediktarrek fundatua, X. mendean dagoeneko existitzen zen. 1045ean penintsulako erromesentzako lehen ospitala izan zuen, eta XI. mendean Santa Maria la Real eliza altxatzen hasi ziren (absideak, leihateria, apezpiku baten hilobia eta dorre herreriara azpimarragai). Klaustro plateresko ederra XVI. mendekoa da. Zabalik dago astegunetan (abenduan, astelehenetan eta astearte arratsaldetan ezik) 9:30etatik 13:30etara eta 17:00etatik 19:00etara.

Asteburu eta jai egunetan 8:30etatik 13:30etara eta 16:00etatik 19:00etara. Sarrera doan.

Monasterioaren ondoan Ardoaren Museoa duzue eta oso hurbil Jurramendi edo Mendixurra, karlisten mendi ikusgarri eta erdi sakratua.

LIZARRA

Herrialdea: Nafarroa

Iruñiera: 44 km.

Altitudea: 483 m.

Biztanleak: 12.552

Euskaldunak: %9

Azalera: 15 km²

Dentsitatea: 838 bizt./km²

Jaiak

Puy-ko Ama Birjinaren Jaia
(maiatzak 25)

Herriko festak (abuztuko lehen
igandearen aurreko ostiralek)

San Andres Azoka (azaroak 30)

Euskal Herriko jai askotan dantzatzen den Larrain dantzaren jatorria herri honetan dago. Bertako gaiteroek ere ospe handia izan dute betidanik, bertako folklorea mantentzen jakin duen herriaren seinale. Baina batez ere, Lizarraren gaur egungo garrantzia izen bereko merinaldearen buru eta nafar erdi-mendebaldeko hiri nagusia izatetik datorkio, eta protagonismoa azkenaldian, bertan sinatutako itun politiko garrantzitsuegatik.

Horrez gain, Urbasa eta Andia mendizerren pean egoteak ingurune ederretaz gozatzeko aukera eskaini dio (Urederraren sorburu izugarria kasu). Azkenik, edo agian lehenbizi, Lizarra historia eta monumentuz beteriko hiria da, azken mila urteetako gorabeherak utzitako arrasto aberatsa.

LABURPEN HISTORIKOA

Santxo Ramirez Erregeak XI. mendean fundatua, Santiago-ko Bidea bertatik pasatzeak garapen handia jasatea eragin zion. Horrela, populatutako burgo berriak eraiki ziren, 1266. urtean gune bakar batean batu zirenak. Horrenbestez, Erdi Aroan hiria

■ Irantzuko monasterioa inguru lasai eta atseginean dago.

■ *Irati Lizarra ondoko gune espiritual da.*

garrantzi handia izatera iritsi zen, bere urrezko garaia biziz.

Ordudanik, eta azken urteak arte, garrantzi historiko gehieneko gertaera XIX. mendean izan zen, karlisten gotorlekurik nagusienetakoa bihurtu zenean. Gaur egun, merkataritzaz (bere ekonomian betidanik garrantzitsua) eta industriaz arduratzen den hiri monumentala bihurtu da.

IKUSTEKOAK

Lizarra Ega ibaiak sortzen duen eta hegoaldera begira dagoen meandro baten barrualdean kokatzen da, poltsa baten barruan bailegoen. "U" moduko horren eskuinaldean (ekialdean) auzo monumentala barreiatzen da (antzinako frankoen burgoa), ibaiaren bi bazterretan zehar (batez ere hiri gehiena kokatzen denaren beste aldean, hots, "poltsa"ren kanpoaldean). San Pedro Ruakoa, auzo oso hau, monumentu izendaturik dago.

Horrela, hirian zeharreko ibilbidea Turismo Bulegotik oso gertu dagoen San Martin plazatik hasi dezakegu. Hau Iruñea eta Logroño arteko errepidearen alboan dago, ibai gaineko zubiaren parean eta auzo osoaren erdigunean kokatzen da. Plazaren erdian Berpizkundeko Txorroren Iturria ikus dezakegu, XVI. mendekoa. Plaza honetan antzinako udaletxe barrokkoa da nagusi (XVII. mendekoa). Gaur egun epaitegi funtzioa du.

Honen aurrean Rua luzatzen da, auzoa zeharkatzen duen kale nagusia. Udaletxe zaharra aurrean dugula, eskuinaldean San Pedro Ruakoa elizara igotzeko eskailerek eta tenpluak berak sortzen duten osotasun ikusgarria agertzen zaigu. Iluna-barreko argi leunaz inguru honek itxura ederra hartzen du.

Eliza-gotorlekuaren aurrealde polita (arku polilobulatuaren arreta jar ezazue) XII. mendean azken urteetakoa da, erromanikoa. Dorre garaia defentsa funtzioarekin eraiki zen barrualdean, trantsiziozko (XIII. mendea) abside eta alboko sabaiez gain, erromaniko eta gotiko estilotako irudi multzo garrantzitsua miretsi dezakegu. Azkenik, bi galeria besterik gordetzen ez dituen klaustro erromanikoa azpimarratu behar dugu, XII. mendean azkenetakoa hau ere.

Berriz ere eskailera jaitziz, Ruaren jarraipena den San Nikolasen hasieran, Nafarroako erromanikoaren eraikin zibil bakarra dugu: XII. mendeko Nafarroako errege-erreginen jauregia. Antso Jakintsuak altxarazi zuen. Leihoak eta kapitelak nabarmentzen dira, eta gaur egun Gustavo de Maeztu Museoa-aren egoitza da.

San Nikolas kalea segitzen baduzue Gaztelako ate edo sarre- rira iritsiko zarete, eskuinerako lehen kale ahoan, eta dagoeneko errepide orokorrean ezkerrean Rocamadorreko Andra Mari. Eliza honek, XII. mendeko abside erromanikoa eta Ama Birji- naren irudia izan ezik, beste guztia XVI. mendeko barroko estiloan egina du.

Leku beretik itzuliz, hasierako San Martin plaza igaro ostean, segituan San Kristobal jauregia ikusiko dugu, ezker- aldean. XVI. mendeko eraikin plateresko honen barruan (gaur egun Fray Diego kultur etxea) Berpizkundeko estiloko patio atseginari bisitaldia egin diezaiogegu.

Pixka bat aurrerago, Erdi Aroko itxurako armarridun etxeen artean paseatuz, Gobernadorearen jauregi dotorera iritsiko gara, barrokoaren hasierakoa (1613). Kalea amaitu eta berehala, ibai gaineko Kartzelako zubia dugu, 1873an suntsitu zuten erroma- nikoaren berreraikipena.

■ *Plazetan dantzatzen ikusi dugun larrain dantzaren jatorria Lizarran dago.*

■ **Lizarra eliza nagusia arratseko errainupean.**

Zeharkatu aurretik, eskumaldean dugun Santo Domingo elizaraino igo gaitezke, gaur egun jubilatuen egoitza. Alboan Gazteluko Santa Maria Jus eliza erromaniko-barrokua du, antzinako juduen sinagogaren gainean eraikitakoa. Azkenik, ibaiaren alde hau bukatzeko, aurrealde gotikoa duen Hilobi Santua bisitatuko dugu.

Atzera egin eta lehen aipatutako Kartzelako zubia igaroz (begira zein ederki geratzen diren ibai gaineko etxe multzoak) hiriko gunerik handienean sartuko gara. Ezkerreko Ruiz de Alda kale monumentala hartuz gutxira San Migel eliza dagoen plazatxora iritsiko gara. XII-XIV. mendeko eraikin erlijioso honek lehenbizi ikonografikoki oso aberatsa den aurrealde erromaniko berantiarra erakusten digu, eta jada barnean, XV. mendeko Santa Anaren erretaula eta Ama Birjina erromanikoa.

Ekarri dugun kalea segituz hiriko merkatal gunean sartuko gara, kale nagusia eta Inmaculada pasealeku paraleloaren inguruko kaleek osatzen dutena. Gu zuzen dugun kale nagusiaren eskuinaldeko Foruen plazan sartuko gara, bertan San Juan eliza dugu-eta. Ate gotiko bat du eta bestea erromanikoa, aurrealde mende honen hasiera arte ez zen amaitu. Barruan erretaula azpimarratuko dugu.

Foruen plazatik Labriteko Juan kalera eramaten duen izkinatik ateraz gero, laster San Pedro Lizarrakoa tenplura iritsi gaitezke, herria bera baino zaharragoa dena (1024koa gutxienez). Pixka bat harantzago, berdegune batean Puy-ko Andra Mari eliza aurkeztzen zaigu, 1951koa baina XIV. mendeko Ama Birjina gotikoa gordetzen duena.

Berriz ere San Pedron, eskuinerantz ibaira hurbilduko gara, tartean Erretiratu edo Recoletotarren monasterio ondotik pasatuz. Azkenik, ibai-meandroaren barnealdean dagoen pasealeku atseginarekin ondoan, eta eraikin erlijioso eta zibilen zerrenda luzeari amaiera emanez beste bi ikus genitzake: Santa Clara eta San Benito monasterioak. Amaitzeko, ibilbide monumental luzearen ostean, ongi etorriko da berdegunean atseden hartzea.

■ **Lizarra antzinako eraikinez josita dago.**

Informazio Praktikoa

LIZARRA

Turismo Bulegoa: K/ San Nikolas.

☎ 948- 55 63 01.

Udaletxea: Inmaculada pasalekua.

☎ 948- 54 82 00.

Osasun Zentrua: ☎ 948- 55 62 87.

Gurutze Gorria: ☎ 948- 55 10 11.

Mediku-Laguntza eta botikak: Kale nagusian zehar.

Jatorduan:

Casanova Jatetxea- Fray W. Oñate 7.

La Cepa Jatetxea- Foruen Plaza 18.

Roma Bar-Jatetxea- Chapitel 17.

Navarra Jatetxea- Gustavo Maeztu 16

Richard Jatetxea- Deierni Etorb. 10.

Astarriaga Erretegia- Foruen Plaza 12.

Katxetas Jatetxea- Estudio Gramática 2.

El Volante Bar-Jatetxea- Merkatondoa 2.

Jan eta lo egiteko:

**Hotel Yerri- Deierni Etorbidea.

☎ 948- 54 60 34. Logela 6.800-7.800 pzt.

Lizarra Kanpin-Aterpetxea- Ordoiz z/g.

☎ 948- 55 17 33.

Lo egiteko:

*Hostal Cristina- Nafarroa Beherea 1.

☎ 948- 55 07 72. Logela 6.000-7.000 pzt.

*Pensión Caro- Santiago Plaza 50.

☎ 948- 55 41 58.

AIEGI

Jatorduan:

Montejurra Jatetxea- Logroñora bidea, 49. km.

Lo egiteko:

***Hotel Irache- Iratxeko zelaia 7.

☎ 948- 55 11 50. Logela bikoitza 7.000-12.100 pzt.

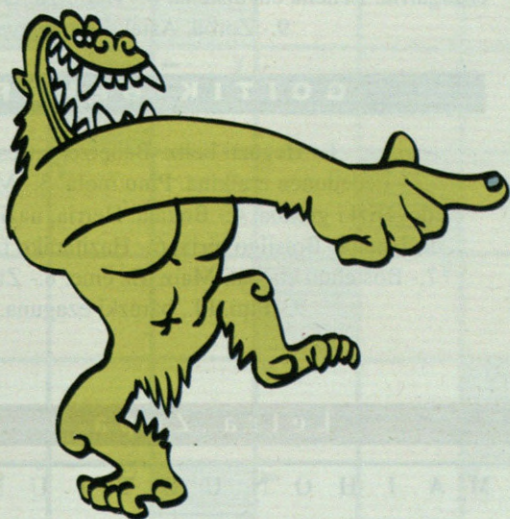
Denborapasak

Asteko Lokuzioa

MANIXUT MANIXUT

2A2PIAK
BATMAN

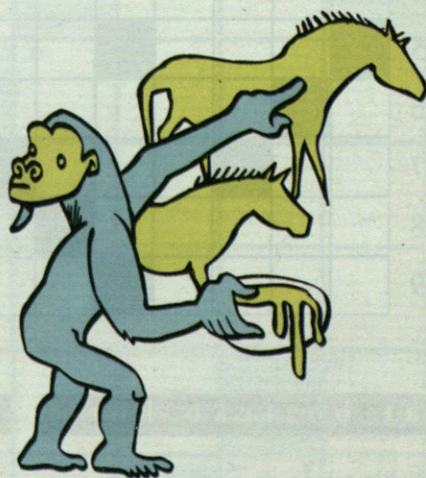
TXUFEATU

Inoren edo ezeren gainean irri,...

ASTAPULLO SAMARRA DA...

CACHONDEARSE, DESCOJONARSE /

...trufa, burla egin

KRISTO GUZTIA TXUFEATZEN ZAIO

SE FOUTRE DE... / TO TAKE THE MICKY OUT OF SOMEONE

Kike Amonarrizen Umorea

ERREGEARI BIRAOKA

Euskaldun bat Madrilera iritsi eta Zarzuelaren paretik pasatzerakoan oihuka hasi da:

- Juan Carlos! Alua! Babalorea! Lapurra! Putakumea! Gizabanano txerpolaria! Lupuak jango al hau sasikume astapulloa!

Hori entzutean, Zarzuela zaintzen ari diren bi polizia inguratu eta ganbaratik ateratako alfonbrari baino astindu latzagoa eman diote. Kolpeen artean euskaldunak:

- Aizue! Baina zertan ari zarete?

Zergatik kolpatzen nauzue?

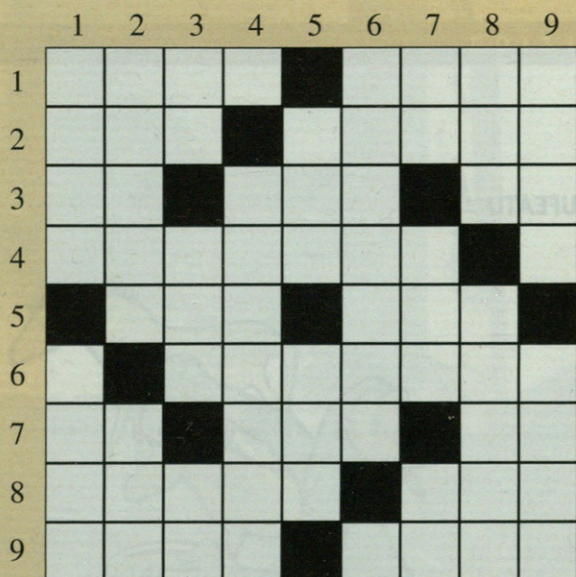
- Zaude isilik nazkagarri hori! Nola ausartzen zara erregea modu horretan iraintzera?

- Zer errege eta zer erregeondo! Ni beste Juan Carlos batekin ari nintzen... Zer uste duzue? Hori dela Madrilén dagoen Juan Carlos bakarra edo?

- Juan Carlos bakarra ez, baina ezaugarri guzti horiek biltzen dituen bakarra bai!

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Nafarroako herria. Konforme. 2.- Hitz. Jarri, paratu.
3.- Litoia. Garai, sasoi. Kanpo, landa. 4.- Kendu, desagertarazi.
Sufrea. 5.- Bihi, garau. Nafarroako urtegia. 6.- Boroa.
Traineurari eragiteko tresna. 7.- Aluminioa. Partitiboaren
ezaugarria. Lehena eta azkena. 8.- Heriotza. Gipuzkoako herria.
9.- Zoroa. Asiako estatua.

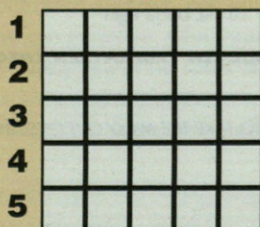
GOITIK BEHERA

- 1.- Hegazti beltz. Bahetzeko tresna.
2.- Fededunen eraikina. Pinu mota. 3.- Musika nota.
Edo. Hizki grekoa. 4.- Bokala. Herria, nazioa. 5.- Garoa.
... de Janeiro, Brasilgo hiria. 6.- Hazitarako txerri arrak. Bat.
7.- Bostehun eta bat. Maiz. Ez eme. 8.- Zintzoa. Neba.
9.- Pipi. Pl., barazki ezaguna.

Ekar bosteko hori!

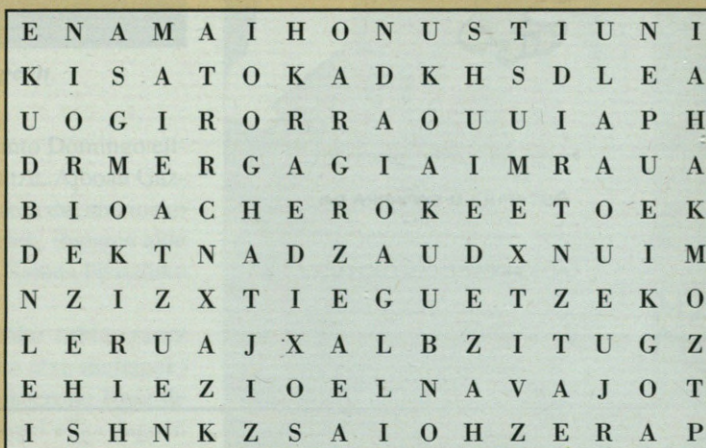
Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Zenbaki bakoiti. 2. Bihiak.
3. Arotzaren tresna. 4. Horma.
5. Erregai mota.

Letra Zopa

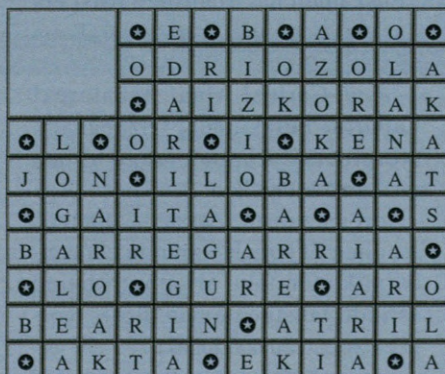
Aurki itzazu
letra zopa
honetan
8 herri ame-
rindiarren
izenak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

AKUKHESELENIOASB
ENDMARONUEAIKANE
TKAIETIAROKUUEGR
AZOAGAUAOZPSPROU
USIBDIAMANTEAIZN
REZARDNUGIIFEALA
ELARIEIKNHITGOAN
RAPARRADATZEAGBA
APONAIEROAIGBLER
LATIKALAMRTBZTPA

8ko txikian

1. Erkaketa. 2. Idazleak. 3. Kalabaza. 4. Zilborra.
5. Erdaldun. 6. Gudariak. 7. Sailburu. 8. Imurtzia.
9. Alaikiro. 10. Erromesa. 11. Bailarak. 12. Aterkiak.

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Igel. Hona. 2. Rat. Galar. 3. Ur. Aar. Ut!
4. Nagusia. E. 5. Iaz. LKI. 6. L. Luzaide. 7. Az. Nik. Ez. 8. Gizen.
Dit. 9. Alua. Alai.

Goitik behera: 1. Irun. Laga. 2. Garai. Zil. 3. Et! GAL. Zu.
4. L. Auzunea. 5. Gas. Zin. 6. Harilak. A. 7. Ol. Aki. Di. 8. Nau.
Ideia. 9. Arte. Ezti.

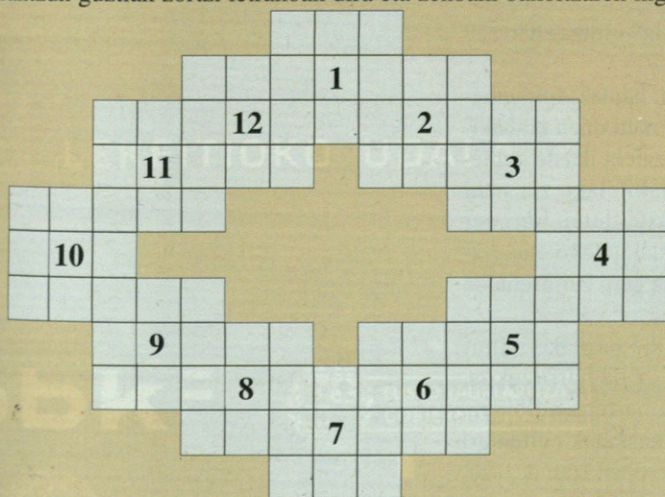
Hitz Gezidunak

	Planeta bat	Deitura	Egile atzizkia	Izekia	Bokala
	Araudia	Areago	Tantalioa	Olagarroaren besoa	
	Azalera neurria			Lehena eta azkena	Moluskuen azalak
	Igo			Egokierak	
Txingurria	Emakume izena		Barazki mota		
Izena	Buelta eman		Igarle		
			Zodiakoko zeinua		
			Ikasten saiatu		
Oinarritzko edaria		Joan den urtekoak			
Pl., fruitu mota		Ald., musika nota			
			Infusio mota		Oxigenoa
			Modu atzizkia		Ote, hitz elkarketan
Rutenioa		Aszeta musulmana		Alkoholaren bukaeran	
Zilborra		Kanpo		Litioa	
		Musika nota		Halere	
		Kontsonantea		Bokala	
Aurka			Eguzkiak		

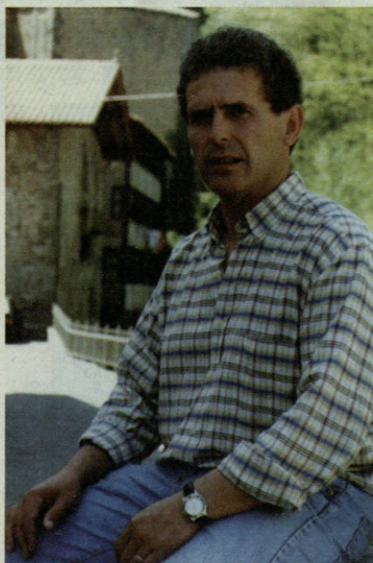
Pertsonaia: Euskal txirrindularia

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- 60 segundoko denbora tarteak
- 2.- Ihardetsi
- 3.- Eraikuntza
- 4.- Arboladi
- 5.- Urduritu
- 6.- Molusku mota
- 7.- Milikatu
- 8.- Egunen zerrenda
- 9.- Denboraleak
- 10.- Neska
- 11.- Onestearen ondorioa
- 12.- Zati lau

ALBERTO ELOSEGI

IÑAKI MURUA

UNIBERTSITATEA ZERTARAKO?

Eguno unibertsitatean, eskaintza anitzaren ordezkari denetan errepikatzen dena kurrikulum berarekin eskaintzea, hau da, globalizazioa, nahiz euskararen txokotasunezko trataera, beraz, eragin espainolizatzailea edo bertako demokraziaren nolabaitekotasunaz... ez naiz ariko, hori jorratzea politiko eta sindikalistei utziko diet nahiz eta, nire iritzia nondik hurbilago dagoen ikusten ez den zaila.

Ez da UPV gaixo dagoen bakararra ordea, beste batzuen artean, sistema amerikarrak dituen ezaugarriekin ere kritiko izan behar, nola ez! Erabat masifikaturiko unibertsitatea dugu hangoa eta okerreina dena, han emandako tituluak ez du ezertarako balio, gero, egundoko dirutzak ordainduta egingo duzun masterrak ematen dizu gaitasuna eta errekonozimendua. Unibertsitate pribatuak dute prestigioa eta horiek egiten dute negozio bikaina. Zertarako daude orduan hainbat unibertsitate "batzuk" bakarrik "balio" badute?

NIK USTE, orientazio egokiaren jarraipena gauzatzea falta dela; unibertsitateak dituen edo izan ditzakeen bezeroen beharrei begira antolatutako kurrikulum akademikoa, bi xede nagusirekin:

- Ikasketa gustagarriak nola edukiz hala emateko eran.

- Irteera "profesionala" aintzat hartzen duten ikasketak.

Har dezagun kontuan, hamazazpi hemezortzi urterekin zer ikasi nahi duen erabakitzea oso zaila gertatzen zaiela ikasle gehienei. Besteak beste, ez dakitelako zer nahi duten edo nahi dutela uste duten hori zer nolakoa den benetan ez dakitelako eta, gainera, ikasketak amaitu eta gero zer irtenbide izango duten ere ez.

Hainbeste zalantzarekin hasitako ibilbidean ametsak zapuztea ez da harritzekoa. Datu fidagarriak eskuan hartuta, adibidez, Catalunyan Zuzenbide ikasketak egiten ari denak, zer ilusio eta itxaropen izan dezake, jakinda, Catalunyan Frantzia osoan haina

abokatu dagoela?

Zer pentsatua ematen du karrera zail eta luzea egiten ari dena, zuzenean langabeziara joan daitekeela suposatzeak. Larria da benetan. Egokiagoa litzateke Lanbide Ziklo laburrak, irteera profesionala bermatzen dutenak egin eta, ondoren ekin karrera bati, horrela, batetik, heldutasun gehiago daukazu erabakitzeke eta, bestetik, aurreko ikasketak baliatzeko derrigortasunean ezarritako gure unibertsitatea, egun, oso gutxitan gertatzen omen dena.

EGOERA HONI GUZTIARI, nesken irteera aukera erantsi nahi nioke. Badirudi, gurasoentzat prestigio soziala suposatzen duela "gure alaba karrera egiten ari da" esateak. Aldiz, inori entzun al diozue "gure alaba iturgin, mekaniko, soldadore e.a. ikasten ari da" esaten? Edo ez da inor ari edo gurasoek isildu egiten dute. Baina, ez al dira gizarte honetan mekaniko eta iturginak beharrezkoak, ala? Nola garatu behar dugu berdintasuna, lanbide batzuk neskentzat edo mutilentzat bakarrik baldin badira? Baliabide teknologikoek, batzuk zein besteentzat ez al dute aukera berdintasuna hurbiltzen? Gutako askoren buruek ez dute hau hausnartu nonbait! Eta, nik dakidanez, nesken langabezi tasa dezentez handiagoa da mutilena baino, eta nire inguruan behintzat egin dituzten ikasketen eragin zuzena dute datuok ●

"Badirudi, gurasoentzat prestigio soziala suposatzen duela 'gure alaba karrera egiten ari da' esateak. Aldiz, inori entzun al diozue 'gure alaba iturgin, mekaniko, soldadore e.a. ikasten ari da' esaten? Edo ez da inor ari edo gurasoek isildu egiten dute. Baina, ez al dira gizarte honetan mekaniko eta iturginak beharrezkoak, ala?"

Resurreccion Maria Azkue ren heriotzearen 50. urteurrena

Lekeition, 2001eko
zemendiaren 9tik 25era

antolatzaileak:

LEKEITIOKO UDALA

babesleak:

bbk=

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

Bizkaiko Foru
Aldundia

EUSKALTZAINDIA

Erakusketa

**“Azkue, erraldoi bakarti
eta berezia”**

**Azaroaren 9tik 25era,
Barandiaran Aretoan.**

Ordutegia: Barikuetan, arratsaldeko 6etatik getara.
Zapatuetan, goizeko 12etatik ordu zetara
eta arratsaldeko 6etatik getara.
Domeketan, goizeko 12etatik ordu zetara
eta arratsaldeko 6etatik getara.

Azaroaren 16an, barikuan:

Arratsaldeko 7etan: HITZALDIA

Jose Antonio Arana Martija euskaltzainak:
Azkue euskalzalea.

Azaroaren 17an, zapatuan:

Goizeko 11:30etan: HITZALDIA

Itziar Laka, EHUko linguistika irakasleak:
Azkue gramatikalaria.

Arratsaldeko 7etan: LEKITOKADAK

antzezlana Santi Brouard kiroldegian,
R.M. Azkue Ikastolak antolatuta.

**Arratsaldeko 8:30etan: UDAL MUSIKA
BANDAREN KONTZERTUA,**

Santa Maria eleizan.

Zuzendaria: Miguel Arrieta.

Organo jolea: Aitor Olea.

Tronpeta jolea: Angel Ugarteburu.

Azaroaren 24an, zapatuan:

Gaueko 10:30etan: OSKORRI taldearen
ekitaldia Santi Brouard kiroldegian,
eta bertan aurkeztuko da “VIZCAYA-tik...
...BIZKAIA-ra” disko barria.

OHARRA: Hitzaldietako laburpenak
kontsultatuteko:
(Euskonews&Media aldizkaria)

laguntzaileak:

Egunkaria

ARGIA

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-Oria